

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ภาคผนวก ก

- หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ
คุณภาพ
- หนังสือขออนุญาตทดลองใช้เครื่องมือ(Try out)ในการทำ
วิทยานิพนธ์

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ที่ ๕๔๔/๕๓

วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

เรียน ดร.ทิพวัลย์ คำคง

- สิ่งที่ส่งมาด้วย
๑. แบบสอบถาม
 ๒. แบบสัมภาษณ์
 ๓. หลักสูตรฝึกอบรม
 ๔. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 ๕. แบบสอบถามความพึงพอใจ
 ๖. แบบสังเกตทักษะการเป็นมัคคุเทศก์

ด้วยนายชัยชนะ อินันันณะ รหัส ๕๑๒๑๗๐๓๐๔๐๑ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โดยมี ดร.ทิพวัลย์ คำคง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และ ผศ.ดร.ปราโมทย์ จันทรเรือง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือใช้ในการทำวิจัยซึ่งผู้วิจัยได้เรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในครั้งนี้

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ไคร้ขอความอนุเคราะห์ จากท่านในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือนี้ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุเทพ ย่อนไสว)

คณบดีคณะครุศาสตร์

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ที่ ๔๖๖/๕๓

วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

เรียน ผศ.ดร.ปราโมทย์ จันทรเรือง

- สิ่งที่ส่งมาด้วย
๑. แบบสอบถาม
 ๒. แบบสัมภาษณ์
 ๓. หลักสูตรฝึกอบรม
 ๔. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 ๕. แบบสอบถามความพึงพอใจ
 ๖. แบบสังเกตทักษะการเป็นมัคคุเทศก์

ด้วยนายชัยชนะ อินันณะ รหัส ๕๑๒๑๗๐๓๐๘๐๑ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โดยมี ดร.ทิพวัลย์ คำคง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และ ผศ.ดร.ปราโมทย์ จันทรเรือง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือใช้ในการทำวิจัยซึ่งผู้วิจัยได้เรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในครั้งนี้

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ไคร้ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือนี้ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุเทพ อ่อนใส)

คณบดีคณะครุศาสตร์

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ที่ ๔๕๒/๕๓

วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

เรียน ผศ.ดร.เพชรสุดา เพชรใส

- สิ่งที่ส่งมาด้วย
๑. แบบสอบถาม
 ๒. แบบสัมภาษณ์
 ๓. หลักสูตรฝึกอบรม
 ๔. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 ๕. แบบสอบถามความพึงพอใจ
 ๖. แบบสังเกตทักษะการเป็นมัดคู้เทศก์

ด้วยนายรัชชนะ อินันญะ รหัส ๕๑๒๑๗๐๓๐๘๐๑ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมมัดคู้เทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โดยมี ดร.ทิพวัลย์ คำคง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และ ผศ.ดร.ปราโมทย์ จันทรเรือง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือใช้ในการทำวิจัยซึ่งผู้วิจัยได้เรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในครั้งนี้

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี โค้รขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือนี้ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุเทพ อ่อนใสว)

คณบดีคณะครุศาสตร์

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ที่ ๔๑๖/๑๕๓

วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

เรียน ดร.นารีรัตน์ สุวรรณวารี

- สิ่งที่ส่งมาด้วย
๑. แบบสอบถาม
 ๒. แบบสัมภาษณ์
 ๓. หลักสูตรฝึกอบรม
 ๔. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 ๕. แบบสอบถามความพึงพอใจ
 ๖. แบบสังเกตทักษะการเป็นนักคุุเทศก์

ด้วยนายชัยชนะ อินันัญะ รหัส ๕๑๒๑๗๐๓๐๘๐๑ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม นักคุุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โดยมี ดร.ทิพวัลย์ คำคง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และ ผศ.ดร.ปราโมทย์ จันทร์เรือง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือใช้ในการทำวิจัยซึ่งผู้วิจัยได้เรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในครั้งนี้

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จึงขอความอนุเคราะห์ จากท่านในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือนี้ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุเทพ ยอนไสว)

คณบดีคณะครุศาสตร์

ที่ ศธ ๐๕๔๙.๐๒/๕๖๖

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ถนนนารายณ์มหาราช
อ.เมือง จ.ลพบุรี ๑๕๐๐๐

๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เรียน ดร.วสัน ปุ่นผล

- สิ่งที่ส่งมาด้วย
๑. แบบสอบถาม
 ๒. แบบสัมภาษณ์
 ๓. หลักสูตรฝึกอบรม
 ๔. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 ๕. แบบสอบถามความพึงพอใจ
 ๖. แบบสังเกตทักษะการเป็นมัลติเทคท์

ด้วยนายชัยชนะ อินันญะ รหัส ๕๑๒๑๗๐๓๐๘๐๑ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม มัลติเทคท์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โดยมี ดร.ทิพวัลย์ คำคง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และ ผศ.ดร.ปราโมทย์ จันทร์เรือง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนการสร้างเครื่องมือใช้ในการทำวิจัยซึ่งผู้วิจัยได้เรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในครั้งนี้

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี โค้รขอความอนุเคราะห์ จากท่านในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ตามเอกสารที่แนบมาพร้อมหนังสือนี้ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุเทพ อ่อนใสว)

คณบดีคณะครุศาสตร์ ปฏิบัติราชการแทน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

คณะครุศาสตร์

โทร.๐-๓๖๔๑-๑๑๑๒ , ๐-๓๖๔๒-๒๖๐๗-๕ ต่อ ๕๑๑ โทรสาร ๐-๓๖๔๒-๒๖๑๐

Email : education@tru.ac.th

ที่ ศบ ๐๕๔๙.๐๒/ ๑๗๓

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ถนนนารายณ์มหาราช
อ.เมือง จ.ลพบุรี ๑๕๐๐๐

๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

เรื่อง ขออนุญาตทดลองใช้ (Try out) เครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านบึงนางาม

ด้วยนายชัยชนะ อินันนงะ รหัส ๕๑๒๑๗๐๓๐๕๐๑ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม มัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โดยมี ดร.ทิพวัลย์ คำคง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และ รศ.ดร.ปราโมทย์ จันทร์เรือง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ปัจจุบันอยู่ใน ขั้นตอนการทดลองใช้เครื่องมือ (Try out) เพื่อตรวจสอบคุณภาพและปรับปรุงเครื่องมือวิจัยที่สร้างขึ้น

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ใ้ขอความอนุเคราะห์จากท่าน ให้นายชัยชนะ อินันนงะ ดำเนินการทดลองใช้เครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์กับกลุ่มตัวอย่างซึ่ง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ในสถานศึกษาสังกัดของท่านหวังอย่างยิ่งในความกรุณาและ คงได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี ทั้งนี้นักศึกษาจะเป็นผู้ติดต่อและประสานขอความอนุเคราะห์ด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อให้โปรดพิจารณาอนุญาต และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ปราโมทย์ จันทร์เรือง)

รองคณบดีปฏิบัติราชการแทน

คณบดีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

โทร.๐-๓๖๔๑-๓๓๓๒ , ๐-๓๖๔๒-๒๖๐๗-๙ ต่อ ๕๑๑

โทรสาร ๐-๓๖๔๒-๒๖๑๐

Email : education@ru.ac.th

ภาคผนวก ข

- รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ
- รายนามคณะวิทยากร
- รายนามคณะผู้ช่วยวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ปราโมทย์ จันทรเรือง
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพชรสุดา เพชรใส
อดีตผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาชัยบาดาล มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
3. ดร.ทิพวัลย์ คำคง
อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
4. ดร.นารีรัตน์ สุวรรณวารี
อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
5. ดร.วสัน ปูนผล
ครู วิทยฐานะชำนาญการ โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัย อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี

รายนามคณะวิทยากร

1. นายวัชรชัย ชื่นไพศาลคิลมี นักโบราณคดีปฏิบัติการ อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ
2. นางสาวปทุมวดี สัพพัญญู เจ้าหน้าที่บริการการท่องเที่ยวและการศึกษา
อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

รายนามคณะผู้ช่วยวิจัย

1. นางกัลยา ใจเย็น
ตำแหน่ง ครู วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนบ้านเกาะแก้ว อ.ศรีเทพ จ.เพชรบูรณ์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3
2. นางนวลฉวี อินันตะ
ตำแหน่ง ครู วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ
โรงเรียนนาสนุ่นวิทยาคม อ.ศรีเทพ จ.เพชรบูรณ์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 40
3. นางสาวมยุรี ฟองจันสม
ตำแหน่ง ครู
โรงเรียนบ้านบึงนาจาน อ.ศรีเทพ จ.เพชรบูรณ์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3
4. นางสาวนันทยา ขวัญอ่อน
ตำแหน่ง พนักงานราชการ
โรงเรียนบ้านหนองคล้า อ.วิเชียรบุรี จ.เพชรบูรณ์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3
5. นายรัชชัย ชื่นไพศาลศิลป์
นักโบราณคดีปฏิบัติการ อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ
กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

ภาคผนวก ค
หลักสูตรฝึกอบรม
มัดคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

หลักสูตรฝึกอบรม
มัดคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ครูศรีเกษ

นายชัยชนะ อินันนุญะ
สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

หลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

หลักการ

1. เป็นหลักสูตรที่มุ่งฝึกทักษะการปฏิบัติการเป็นมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ สามารถนำความรู้ความเข้าใจที่ได้ไปถ่ายทอดสู่ครอบครัวของตน ประชาชนและนักท่องเที่ยวที่มาชมอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพได้อย่างถูกต้อง
2. เป็นหลักสูตรที่พัฒนาให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความรู้ความเข้าใจเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณคดีและศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น
3. เป็นการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนในด้านความรู้ ความสามารถ ในการปฏิบัติตนเป็นมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับมัคคุเทศก์
2. เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีทักษะการถ่ายทอดความรู้และทักษะการเป็นมัคคุเทศก์น้อย
3. เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับเมืองศรีเทพ
4. เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความรัก ความภาคภูมิใจ ห่วงแหนรักษามรดกวัฒนธรรมของท้องถิ่น
5. เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมฝึกเป็นคนกล้าแสดงออก มีความมั่นใจในตนเอง มีรายได้เสริม ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
6. เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้แบ่งเบาภาระเจ้าหน้าที่ในอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

โครงสร้าง

หน่วยการเรียนรู้	เนื้อหาการฝึกอบรม	จุดประสงค์การฝึกอบรม	ระยะเวลา
ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับมัคคุเทศก์	<p>ความหมาย ความสำคัญ ประเภท คลิกลักษณะที่จำเป็น คุณสมบัติที่ดี บทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบ มารยาท และจรรยาบรรณ สิ่งมัคคุเทศก์พึงปฏิบัติ และไม่พึงปฏิบัติ</p> <p>ฝึกทักษะการแนะนำตัวและบุคลิกลักษณะท่าทาง ประกอบการบรรยายให้ความรู้</p>	<p>- นักเรียนสามารถอธิบาย ความหมาย ความสำคัญ ประเภท คลิกลักษณะที่จำเป็น คุณสมบัติที่ดี บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ มารยาท และจรรยาบรรณ สิ่งมัคคุเทศก์พึงปฏิบัติ และไม่พึงปฏิบัติ</p> <p>- ฝึกทักษะการแนะนำตัวและบุคลิกลักษณะท่าทาง ประกอบการบรรยายให้ความรู้</p>	6 ชั่วโมง
ศรีเทพเมืองประวัติศาสตร์	<p>เมืองศรีเทพ ที่ตั้ง การเดินทาง สภาพทั่วไป ประวัติ การค้นพบ พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม การล่มสลายของเมืองศรีเทพ โบราณสถานที่สำคัญ หลุมขุดค้นทางโบราณคดี เขาค้างใน ปรากฏสองพี่น้อง ปรากฏศรีเทพ เขาค้างนอก ปรากฏฤๅษี</p>	<p>- นักเรียนเล่าประวัติความเป็นมาของเมืองศรีเทพได้</p> <p>- นักเรียนอธิบายโบราณสถานที่อยู่เมืองใน และนอกเมือง ของเมืองศรีเทพได้</p>	6 ชั่วโมง
เวาคือไกด์นำชมเมืองศรีเทพ	<p>ฝึกทักษะการเป็นมัคคุเทศก์ นำชมหลุมขุดค้นทางโบราณคดี โบราณเขาค้างใน ปรากฏสองพี่น้อง ปรากฏศรีเทพ เขาค้างนอก ปรากฏฤๅษี</p>	<p>- นักเรียนเกิดทักษะการเป็นมัคคุเทศก์นำชมโบราณสถานได้</p>	6 ชั่วโมง

ขอบข่ายเนื้อหาสาระ

ศึกษาความหมาย ความสำคัญ ประเภท บุคลิกลักษณะที่จำเป็น คุณสมบัติที่ดี บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ มารยาท และจรรยาบรรณ สิ่งมีคฤเทศก์พึงปฏิบัติ และไม่พึงปฏิบัติ ประวัติความเป็นมาของเมืองศรีเทพ ที่ตั้ง การเดินทาง สภาพทั่วไป ประวัติการค้นพบ พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม การล่มสลายของเมืองศรีเทพ โบราณสถานที่สำคัญ หลุมขุดค้นทางโบราณคดี เขาค้างใน ปรารังสองพี่น้อง ปรารังศรีเทพ เขาค้างนอก และปรารังฤาษี

โดยใช้กระบวนการฟังการบรรยายให้ความรู้จากวิทยากร เอกสารคู่มือการฝึกอบรม และแหล่งเรียนรู้โบราณเมืองศรีเทพที่เป็นสถานที่จริง การทำใบงาน ฝึกทักษะการเป็นมีคฤเทศก์น้อยนำชมโบราณสถานภายในเมืองศรีเทพและนอกเมืองศรีเทพเป็นรายบุคคล เพื่อให้เกิดทักษะการเป็นมีคฤเทศก์นำชมโบราณสถานเมืองศรีเทพสามารถนำความรู้ที่ได้ไปเผยแพร่แก่นักท่องเที่ยวได้ถูกต้อง

กิจกรรมในการฝึกอบรม

1. การบรรยาย
2. การอภิปราย/ซักถาม
3. การแสดงบทบาทสมมติ
4. การชมวีดิทัศน์
5. การฝึกทักษะการปฏิบัติจริง

วัสดุ/สื่อ/แหล่งการเรียนรู้/ประกอบการฝึกอบรม

1. คู่มือการฝึกอบรม
2. โปสเตอร์/จอฉาย
3. คอมพิวเตอร์(โน้ตบุ๊ก) ,DVD , VCD
4. Power Point
5. โบราณสถานเมืองในและนอกเมืองของเมืองศรีเทพ

ระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม

การฝึกอบรมใช้เวลาทั้งหมด 3 วัน วันละ 6 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 18 ชั่วโมง

แผนการจัดการฝึกอบรม

วันที่	แผนการจัดการฝึกอบรม / เนื้อหา	เวลาที่ใช้ฝึกอบรม(ชั่วโมง)		
		ทฤษฎี	ปฏิบัติ	รวม
1	<p><u>แผนการจัดการฝึกอบรมที่ 1</u> ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับมัลแวร์</p> <p>ความหมาย ความสำคัญ ประเภท คลิกลักษณะที่จำเป็น คุณสมบัติที่ดี บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ มารยาท และจรรยาบรรณ สิ่งมัลแวร์ ฟิชชิ่งปฏิบัติ และไม่ฟิชชิ่งปฏิบัติ</p> <p>ฝึกทักษะการแนะนำตัวและบุคลิกลักษณะท่าทางประกอบการบรรยายให้ความรู้</p>	3	3	6
2	<p><u>แผนการจัดการฝึกอบรมที่ 2</u> ศรีเทพเมืองประวัติศาสตร์</p> <p>ศึกษาประวัติเมืองศรีเทพ ที่ตั้ง การเดินทาง สภาพทั่วไป ประวัติการค้นพบ พัฒนาการทางสังคม และวัฒนธรรม การล่มสลายของเมืองศรีเทพ โบราณสถานที่สำคัญ หลุมขุดค้นทางโบราณคดี เขาค้างใน ปรากฏร่องพื่นอง ปรากฏศรีเทพ เขาค้างนอก ปรากฏฤาษี</p> <p>ศึกษาสถานที่จริงแหล่งโบราณสถานเมืองในและนอกเมืองศรีเทพ</p>	6	-	6
3	<p><u>แผนการจัดการฝึกอบรมที่ 3</u> เราคือไกด์นำชมเมืองศรีเทพ</p> <p>ฝึกทักษะการเป็นมัคคุเทศก์น้อยนำชมหลุมขุดค้นทางโบราณคดี เขาค้างใน ปรากฏร่องพื่นอง ปรากฏศรีเทพ เขาค้างนอก ปรากฏฤาษี</p>	-	6	6
รวมทั้งสิ้น		9	9	18

เอกสารประกอบหลักสูตร

1. คู่มือการฝึกอบรมสำหรับนักเรียน
2. คู่มือการฝึกอบรมสำหรับวิทยากร
3. ข้อทดสอบก่อน – หลังเรียน
4. แบบสังเกตทักษะการฝึกปฏิบัติ
5. แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตร
6. แบบประเมินพฤติกรรมพฤติกรรมระหว่างฝึกอบรม
7. เกณฑ์ประเมินทักษะการเป็นมัคคุเทศก์น้อย

การวัดผลประเมินผล

1. การประเมินผลก่อนการใช้หลักสูตร โดยการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเกี่ยวกับมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพก่อนฝึกอบรม
2. การประเมินผลระหว่างการใช้หลักสูตร โดยการประเมินทักษะการเป็นมัคคุเทศก์น้อย
3. การประเมินผลหลังการใช้หลักสูตร โดยการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเกี่ยวกับมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพหลังการจัดฝึกอบรม
4. การประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ โดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจ

กำหนดการ
การฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ
ระหว่างวันที่ 10-12 มีนาคม พ.ศ.2554

วันพฤหัสบดีที่ 10 มีนาคม พ.ศ.2554

- เวลา 07.30 น. นักเรียนลงทะเบียน ณ ศูนย์บริการข้อมูล อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ
- เวลา 08.00 น. พิธีเปิด(หัวหน้าอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ)และบรรยายพิเศษ
- เวลา 08.15 น. ทดสอบก่อนเรียน
- เวลา 09.00 น. บรรยาย เรื่อง ความรู้เกี่ยวกับมัคคุเทศก์ (นางสาวปทุมวดี สัพพัญญู
 เจ้าหน้าที่บริการการท่องเที่ยวและการศึกษา อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ)
- เวลา 12.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน
- เวลา 13.00 น. ฝึกทักษะการเป็นมัคคุเทศก์เบื้องต้น
- เวลา 16.00 น. เลิกการฝึกอบรม

วันศุกร์ที่ 11 มีนาคม พ.ศ.2554

- เวลา 08.00 น. นักเรียนลงทะเบียน ณ ศูนย์บริการข้อมูล อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ
- เวลา 09.00 น. ชมวิถีทัศน์ ศรีเทพเมืองประวัติศาสตร์ โบราณสถานเมืองศรีเทพ
- เวลา 10.00 น. บรรยาย เรื่อง โบราณสถานที่สำคัญเมืองศรีเทพ
 (นายชัชชัย ชันไพศาลศิลป์ นักโบราณคดีปฏิบัติการ
 อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ)
- เวลา 12.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน
- เวลา 13.00 น. กิจกรรมเรียนรู้ ณ กลุ่มโบราณสถานเมืองใน
- โบราณสถานปราสาทศรีเทพ
 - โบราณสถานปราสาทสองพี่น้อง
 - โบราณสถานเขาค้างใน
 - โบราณหลุมขุดค้นทางโบราณคดี
- กิจกรรมเรียนรู้ ณ กลุ่มโบราณสถานนอกเมือง
- โบราณสถานเขาค้างนอก
 - โบราณสถานปราสาทฤาษี
- เวลา 16.00 น. เลิกการฝึกอบรม

วันเสาร์ที่ 12 มีนาคม พ.ศ.2554

- เวลา 08.00 น. นักเรียนลงทะเบียน ณ ศูนย์บริการข้อมูล อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ
- เวลา 09.00 น. นักเรียนฝึกทักษะการเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวเมืองศรีเทพ ณ โบราณสถานภายในเมืองศรีเทพ
- เวลา 12.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน
- เวลา 13.00 น. นักเรียนฝึกทักษะการเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวเมืองศรีเทพ ณ โบราณสถานนอกเมืองศรีเทพ
- เวลา 15.00 น. ทดสอบหลังเรียน และตอบแบบประเมินความพึงพอใจ
- เวลา 15.45 น. สรุปโครงการหลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ
- เวลา 16.00 น. มอบเกียรติบัตร พิธีปิด เดินทางกลับบ้าน

ภาคผนวก
แผนการจัดการฝึกอบรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

แผนการจัดการฝึกอบรมที่ 1

เรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับมัคคุเทศก์

เวลา 6 ชั่วโมง

สาระสำคัญ

มัคคุเทศก์เป็นผู้ที่สำคัญอย่างยิ่งของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพราะเป็นบุคคลแรกที่สัมผัสกับนักท่องเที่ยวเป็นเสมือนตัวแทนของคนในท้องถิ่นที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้มาเยือนกับคนในท้องถิ่น ผู้ที่จะมาเป็นมัคคุเทศก์จะต้องมีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ ประเภทของมัคคุเทศก์ บุคลิกลักษณะที่จำเป็น คุณสมบัติที่ดี บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ มารยาทและจรรยาบรรณของมัคคุเทศก์ สิ่งที่มัคคุเทศก์พึงปฏิบัติ สิ่งที่มัคคุเทศก์ไม่พึงปฏิบัติ ซึ่งมัคคุเทศก์จะเป็นผู้ที่คอยอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว ตลอดจนคอยชี้แนะอธิบายสิ่งต่างๆ ให้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจในตัวของผู้คนที่มีอาชีพเป็นมัคคุเทศก์และยังเป็นแนวทางในการเป็นมัคคุเทศก์ที่ดีสามารถนำไปประกอบอาชีพได้

จุดประสงค์การฝึกอบรม

1. เพื่อให้นักเรียนอธิบายความหมายของมัคคุเทศก์ได้
2. เพื่อให้นักเรียนอธิบายความสำคัญของมัคคุเทศก์
3. เพื่อให้นักเรียนอธิบายประเภทของมัคคุเทศก์ได้
4. เพื่อให้นักเรียนอธิบายบุคลิกลักษณะที่จำเป็นของมัคคุเทศก์ได้
5. เพื่อให้นักเรียนอธิบายคุณสมบัติที่ดีของมัคคุเทศก์ได้
6. เพื่อให้นักเรียนอธิบายบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของมัคคุเทศก์ได้
7. เพื่อให้นักเรียนอธิบายมารยาทและจรรยาบรรณของมัคคุเทศก์ได้
8. เพื่อให้นักเรียนอธิบายสิ่งที่มัคคุเทศก์พึงปฏิบัติและไม่พึงปฏิบัติของมัคคุเทศก์ได้
9. เพื่อให้นักเรียนสามารถปฏิบัติทักษะการเป็นมัคคุเทศก์เบื้องต้นได้

เนื้อหา

1. ความหมายของมัคคุเทศก์
2. ความสำคัญของมัคคุเทศก์
3. ประเภทของมัคคุเทศก์
4. บุคลิกลักษณะที่จำเป็นของมัคคุเทศก์
5. คุณสมบัติที่ดีของมัคคุเทศก์

6. บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของมัคคุเทศก์
7. มารยาทและจรรยาบรรณของมัคคุเทศก์
8. สิ่งที่มีคคุเทศก์พึงปฏิบัติและไม่พึงปฏิบัติ

กิจกรรมการจัดการฝึกรวม

ขั้นนำ

1. ผู้วิจัยแจกคู่มือการฝึกรวมให้กับนักเรียนคนละ 1 เล่ม แล้วชี้แจงให้นักเรียนทราบเกี่ยวกับคู่มือการฝึกรวม
2. นักเรียนแบ่งกลุ่มๆละ 6 คนจำนวน 3 กลุ่มและกลุ่มละ 5 คน จำนวน 1 กลุ่ม
3. แนะนำวิทยากรผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับมัคคุเทศก์เบื้องต้น นางสาวปทุมวดี สัพพัญญู เจ้าหน้าที่บริการการท่องเที่ยวและการศึกษา อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ
4. วิทยากรสนทนากับนักเรียนถึงการไปเที่ยวในสถานที่ต่างๆ ตามแหล่งท่องเที่ยวภายในประเทศไทย

ขั้นฝึกรวม

1. วิทยากรบรรยายประกอบ Power Point เรื่อง ความหมาย ความสำคัญ และประเภทของมัคคุเทศก์
2. นักเรียนศึกษาใบความรู้ที่ 1 เรื่อง ความหมาย ความสำคัญ ประเภทของมัคคุเทศก์ แล้วปฏิบัติปฏิบัติกิจกรรมในใบงานที่ 1 เรื่อง ความหมาย ความสำคัญ ประเภทของมัคคุเทศก์
3. ตัวแทนกลุ่มออกมานำเสนอตามหัวข้อในใบงานที่ 1
4. วิทยากรและนักเรียนร่วมกันสรุปความรู้ที่ได้
5. นักเรียนในกลุ่มตรวจสอบความสะอาดเรียบร้อยของร่างกายและแต่งกาย
6. นักเรียนร่วมกันสรุปภาพรวมของการตรวจสอบความสะอาดเรียบร้อยของร่างกายและแต่งกายแล้วให้ตัวแทนกลุ่มออกมานำเสนอสรุปภาพรวมของการตรวจ
7. วิทยากรบรรยายประกอบ Power Piont เรื่อง บุคลิกลักษณะที่จำเป็น คุณสมบัติที่ดี บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของมัคคุเทศก์
8. นักเรียนศึกษาใบความรู้ที่ 2 เรื่อง บุคลิกลักษณะที่จำเป็น คุณสมบัติที่ดี บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของมัคคุเทศก์แล้วปฏิบัติกิจกรรมในใบงานที่ 2 เรื่องบุคลิกลักษณะที่จำเป็น คุณสมบัติที่ดี บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของมัคคุเทศก์
9. ตัวแทนกลุ่มออกมานำเสนอตามหัวข้อในใบงานที่ 2
10. วิทยากรและนักเรียนร่วมกันสรุปความรู้ที่ได้
11. นักเรียนทุกคนออกมาแนะนำตัวและกล่าวการทักทาย

12. วิทยากรบรรยายประกอบ Power Point เรื่อง มารยาทและจรรยาบรรณของ มัคคุเทศก์ สิ่งที่มีัคคุเทศก์พึงปฏิบัติ และไม่พึงปฏิบัติ

13. นักเรียนศึกษาใบความรู้ที่ 3 เรื่อง มารยาทและจรรยาบรรณของมัคคุเทศก์ สิ่งที่มีัคคุเทศก์พึงปฏิบัติ และไม่พึงปฏิบัติแล้วปฏิบัติกิจกรรมในใบงานที่ 3 เรื่อง มารยาทและจรรยาบรรณของมัคคุเทศก์ สิ่งที่มีัคคุเทศก์พึงปฏิบัติ และไม่พึงปฏิบัติ

14. ตัวแทนกลุ่มออกมานำเสนอตามหัวข้อในใบงานที่ 3

15. วิทยากรและนักเรียนร่วมกันสรุปความรู้ที่ได้

16. นักเรียนชมวีดิทัศน์เกี่ยวกับการเป็นมัคคุเทศก์ เรื่อง มัคคุเทศก์น้อยนำชมพิพิธภัณฑ์จันเสน และมัคคุเทศก์น้อยนำชมวัดหลวงพ่อดุ

17. วิทยากรเล่าประสบการณ์การเป็นไกด์นำเที่ยว

18. นักเรียนทุกคนฝึกปฏิบัติพูดแนะนำตัวและฝึกการพูดเกี่ยวกับการมาอบรมในครั้งนี้ นักเรียนจะได้ประโยชน์อย่างไรบ้างและจะนำความรู้ที่ได้ไปถ่ายทอดให้กับใครและจะทำอย่างไร

19. นักเรียนฝึกนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวที่นักเรียนได้ไปท่องเที่ยวมาว่าได้ไปที่ไหนมีรายละเอียดอะไรบ้างเป็นรายบุคคล

ขั้นสรุป

1. นักเรียนสรุปความรู้ที่ได้รับจากการบรรยายและความรู้จากการฝึกทักษะปฏิบัติ มัคคุเทศก์เบื้องต้นโดยให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอความรู้ที่ได้รับ

สื่อการเรียนรู้

1. Power Point

1.1 เรื่อง ความหมาย ความสำคัญ ประเภทของมัคคุเทศก์

1.2 เรื่อง บุคลิกลักษณะที่จำเป็น คุณสมบัติที่ดี บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของมัคคุเทศก์

1.3 เรื่อง มารยาทและจรรยาบรรณของมัคคุเทศก์ สิ่งที่มีัคคุเทศก์พึงปฏิบัติและไม่พึงปฏิบัติ

2. คู่มือการฝึกอบรม

3. ใบงาน

3.1 ใบงานที่ 1 เรื่อง ความหมาย ความสำคัญ ประเภทของมัคคุเทศก์

3.2 ใบงานที่ 2 เรื่อง บุคลิกลักษณะที่จำเป็น คุณสมบัติที่ดี บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของมัคคุเทศก์

3.3 ใบงานที่ 3 เรื่อง มารยาทและจรรยาบรรณของมัคคุเทศก์ สิ่งที่มีัคคุเทศก์พึงปฏิบัติและไม่พึงปฏิบัติ

4. ไบความรู้

4.1 ไบความรู้ที่ 1 เรื่อง ความหมาย ความสำคัญ ประเภทของมัคคุเทศก์

4.2 ไบความรู้ที่ 2 เรื่อง บุคลิกลักษณะที่จำเป็น คุณสมบัติที่ดี บทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบของมัคคุเทศก์

4.3 ไบความรู้ที่ 3 เรื่อง มารยาทและจรรยาบรรณของมัคคุเทศก์ สิ่งที่มัคคุเทศก์ ฟังปฏิบัติและไม่ฟังปฏิบัติ

5. วิดีทัศน์ เรื่องมัคคุเทศก์น้อยนำชมพิพิธภัณฑ์จันเสน และมัคคุเทศก์น้อยนำชมวัด หลวงพ่อโต

ประเมินผล

1. ตรวจสอบผลงานจากใบงานที่ 1,2,3

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ใบงานที่ 1
เรื่อง ความหมาย ความสำคัญ ประเภทของมัคคุเทศก์

คำชี้แจง ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

1. มัคคุเทศก์หมายถึงผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างไร

2. ความสำคัญของมัคคุเทศก์ต้องทำอะไรบ้าง

3. มัคคุเทศก์เฉพาะคือมัคคุเทศก์ที่นำนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวต่างแดนบ้าง

ใบงานที่ 2

เรื่อง บุคลิกลักษณะที่จำเป็น คุณสมบัติที่ดี บทบาทหน้าที่
และความรับผิดชอบของมัคคุเทศก์

คำชี้แจง ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

1. บุคลิกภาพภายนอกควรทำอย่างไรต่อไปนี้

1.1 ร่างกาย.....

1.2 การแต่งกาย.....

1.3 การพูดจา.....

2. บุคลิกภาพภายในแสดงออกจากความรู้สึกภายในออกมาในลักษณะอย่างไร

3. ลักษณะคุณสมบัติที่ดีของมัคคุเทศก์ควรมีคุณสมบัติอย่างไร

3.1 มีมนุษยสัมพันธ์มีลักษณะดังนี้คือ.....

3.2 มีบุคลิกภาพดี มีลักษณะดังนี้คือ.....

3.3 มีความรู้ดี มีลักษณะดังนี้คือ

4. หน้าที่และความรับผิดชอบของมัคคุเทศก์ควรปฏิบัติดังนี้

4.1 การอำนวยความสะดวกกระทำได้ดีคือ.....

4.2 การอธิบายนำชมสถานที่ท่องเที่ยวโดยให้ความรู้ทางด้านต่อไปนี้คือ

4.3 การดูแลความปลอดภัยควรทำดังนี้คือ.....

3. สิ่งที่มีคุณเทศกไม่พึงปฏิบัติต่อนักท่องเที่ยวมีอะไรบ้าง

ใบความรู้ที่ 1

เรื่อง ความหมาย ความสำคัญ ประเภทของมัคคุเทศก์

ความหมายของมัคคุเทศก์

คำว่ามัคคุเทศก์เริ่มเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายเมื่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้เจริญเติบโตขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากในการนำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ นั้นจำเป็นต้องมีมัคคุเทศก์ที่มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับเส้นทางตลอดจนมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ในท้องถิ่น หรือสถานที่ที่นำเที่ยวนั้นๆ เป็นอย่างดี สามารถอำนวยความสะดวก ความปลอดภัย และให้ความรู้ความเข้าใจ รวมทั้งความสนุกสนานเพลิดเพลินแก่นักท่องเที่ยวได้ ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่นี้ต่อมาได้กลายเป็นอาชีพสำคัญอย่างหนึ่งในวงการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวรากศัพท์ของคำว่า มัคคุเทศก์มาจากภาษาบาลีคือ มคฺค + อุทฺเทสฺก โดย มคฺค แปลว่า ทาง อุทฺเทสฺกแปลว่า ผู้นำผู้อธิบาย เมื่อนำมารวมกันเป็นคำว่ามัคคุเทศก์จึงหมายถึง ผู้นำทาง ผู้อธิบายทาง อันหมายถึงผู้ที่ทำหน้าที่นำผู้อื่นไปยังสถานที่ต่างๆ และให้คำอธิบายแนะนำเกี่ยวกับสถานที่นั้นๆ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า tourist guide หรือ tour guide ส่วนการให้ความหมายคำว่า "มัคคุเทศก์" ในทางวิชาการนั้นมีผู้ให้คำจำกัดความอย่างหลากหลายดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของมัคคุเทศก์ไว้ว่า หมายถึง ผู้นำทาง, ผู้ชี้ทาง, ผู้บอกทาง, ผู้นำเที่ยว

พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ.2535 มาตรา 3 ได้ให้ความหมายมัคคุเทศก์ไว้ว่า หมายถึง ผู้ที่นำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆและให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับสถานที่หรือบุคคลโดยได้รับค่าตอบแทน

กุลวรา สุวรรณพิมล กล่าวว่า มัคคุเทศก์ (tourist guide) หรือที่เรียกย่อๆว่า "ไกด์" (guide) หมายถึง ผู้นำทาง ผู้ชี้ทางแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นคนต่างถิ่นให้ได้ทราบเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว

ครูส(Kruse) กล่าวว่ามัคคุเทศก์ (guide หรือ tour guide)หมายถึงบุคคลที่นำเที่ยวและอธิบายเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวที่นำสนใส

แมนซินี(Mancini) กล่าวว่ามัคคุเทศก์หมายถึงบุคคลที่นำนักท่องเที่ยวไปชมสถานที่ท่องเที่ยวภายในระยะเวลาที่กำหนด

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า มัคคุเทศก์ หมายถึง บุคคลที่เป็นผู้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวและเรื่องราวต่างๆ แก่นักท่องเที่ยว

ความสำคัญของมัคคุเทศก์

1. มัคคุเทศก์จะเป็นผู้อธิบายประวัติ ข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจ คอยตอบข้อซักถามจากนักท่องเที่ยว เป็นที่ปรึกษาส่วนตัวได้ในทุก ๆ เรื่องที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในครั้งนั้น ๆ
2. นักท่องเที่ยวจะได้ประหยัดเวลาไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเนื่องจากมีมัคคุเทศก์คอยอธิบายให้ข้อมูลอยู่แล้ว
3. มัคคุเทศก์เป็นผู้สร้างกิจกรรมระหว่างการเดินทาง ให้เกิดความสนุกสนานในการท่องเที่ยวสร้างสรรค์การเดินทางให้มีชีวิตชีวาให้นักท่องเที่ยวได้แสดงออกอย่างมีความสุข ได้ผ่อนคลายไม่เบื่อหน่ายในการท่องเที่ยว ทำให้การท่องเที่ยวครั้งนั้นรู้สึกประทับใจ
4. นักท่องเที่ยวได้ท่องเที่ยวด้วยความปลอดภัยมากกว่า เนื่องจากมัคคุเทศก์จะเป็นผู้คอยดูแลตักเตือนให้นักท่องเที่ยวระมัดระวังในการท่องเที่ยวในจุดที่ควรระวังหรืออาจเป็นอันตราย
5. นักท่องเที่ยวจะลดความเสี่ยง จากความไม่รู้ไม่เข้าใจในการเดินทางท่องเที่ยวเช่น ลดความเสี่ยงในการหลงทางหรือความเข้าใจผิดเกี่ยวกับข้อมูลต่าง ๆ เมื่อมีมัคคุเทศก์คอยชี้แนะหรือบอกกล่าว
6. มัคคุเทศก์จะเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวในแทบทุก ๆ เรื่อง เช่น ช่วยอำนวยความสะดวกในการเข้า-ออกประเทศ ช่วยต่อรองราคาสินค้าแทนนักท่องเที่ยว เก็บรักษาพาสปอร์ตแทนนักท่องเที่ยว ช่วยขนส่งสัมภาระ เป็นต้น
7. มัคคุเทศก์ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเที่ยวได้อย่างทั่วถึง ไม่ละเลยต่อสิ่งสำคัญที่ควรรู้
8. มัคคุเทศก์จะเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าแทนนักท่องเที่ยวเช่น ถ้านักท่องเที่ยวทำพาสปอร์ตหาย ก็ช่วยติดต่อแจ้งไปยังสถานทูต หรือกรณีนักท่องเที่ยวเกิดเจ็บป่วยก็ต้องดูแลรักษาพาส่งโรงพยาบาล เป็นต้น
9. มัคคุเทศก์เป็นผู้คอยรักษาเวลาอันมีค่าของนักท่องเที่ยว ให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวตามโปรแกรมที่ระบุ จัดสรรเวลาการท่องเที่ยวแต่ละจุดได้อย่างเหมาะสม

ประเภทของมัคคุเทศก์

มัคคุเทศก์แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. มัคคุเทศก์เชิงชีวิต (live guide) ได้แก่ บุคคลที่นำทางชี้ทางให้แก่นักท่องเที่ยว โดยให้คำแนะนำและอธิบายในขณะนำเที่ยว
2. มัคคุเทศก์ไร้ชีวิต (guide book) ได้แก่ เอกสารต่าง ๆ สิ่งตีพิมพ์ที่นักท่องเที่ยวนำติดตัวไปเพื่อประกอบการท่องเที่ยวมีคำอธิบายสถานที่ท่องเที่ยว (travel book)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้แยกประเภทมัคคุเทศก์ไว้ในพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535 เพื่อความชัดเจนในการพิจารณาออกใบอนุญาตเป็น

มัคคุเทศก์ให้เหมาะสมและง่ายในการควบคุมให้เป็นไปตามกฎหมายจึงแบ่งประเภทมัคคุเทศก์ออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. มัคคุเทศก์ทั่วไป เป็นมัคคุเทศก์ซึ่งมีความรู้เกี่ยวกับงานทั่วไป ในการนำเที่ยวนักท่องเที่ยวไปยังที่ต่าง ๆ ได้ทั่วราชอาณาจักร โดยใช้ภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศ ปฏิบัติงานในการบรรยายให้ความรู้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่นับตั้งจุดเริ่มต้นของการเดินทางตามรายการนำเที่ยว กระทั่งเดินทางกลับ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 มัคคุเทศก์ทั่วไป (ต่างประเทศ)

บัตรสีบรอนซ์เงิน นำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ สามารถเที่ยวได้ทั่วราชอาณาจักร

1.2 มัคคุเทศก์ทั่วไป (ไทย)

บัตรสีบรอนซ์ทอง นำเที่ยวได้เฉพาะนักท่องเที่ยวชาวไทย สามารถนำเที่ยวได้ทั่วราชอาณาจักร

2. มัคคุเทศก์เฉพาะ เป็นมัคคุเทศก์ซึ่งมีความรู้เฉพาะทางพิเศษ เช่น การให้ความรู้พิเศษในด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี การนำเที่ยวป่า ฯลฯ อันเป็นการให้ความรู้พิเศษอย่างอื่นที่นักท่องเที่ยวโดยทั่วไปที่มีความสนใจในด้านนั้นต้องการจะทราบ ซึ่งแบ่งออกเป็น 8 ประเภท คือ

2.1 มัคคุเทศก์เฉพาะ (ต่างประเทศ - เฉพาะพื้นที่)

บัตรสีชมพู นำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทย หรือต่างประเทศ เฉพาะจังหวัดที่ระบุไว้บนบัตรและจังหวัดที่มีพื้นที่ติดต่อกัน

2.2 มัคคุเทศก์เฉพาะ (ไทย - เฉพาะพื้นที่)

บัตรสีฟ้า นำเที่ยวเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวไทยเฉพาะจังหวัดที่ระบุไว้บนบัตรและจังหวัดที่มีพื้นที่ติดต่อ

2.3 มัคคุเทศก์เฉพาะ (เดินป่า)

บัตรสีเขียว นำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทยหรือชาวต่างประเทศ ในเขตพื้นที่ป่า

2.4 มัคคุเทศก์เฉพาะ (ศิลปวัฒนธรรม)

บัตรสีแดง นำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทยหรือชาวต่างประเทศ ทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม วรรณคดีไทย ได้ทั่วราชอาณาจักร

2.5 มัคคุเทศก์เฉพาะ (ทางทะเล)

บัตรสีส้ม นำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทยหรือชาวต่างประเทศ ในเขตพื้นที่ทางทะเล

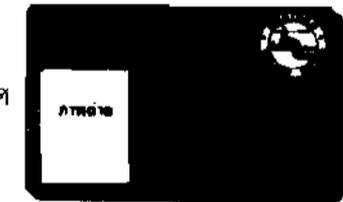
2.6 มัคคุเทศก์เฉพาะ (ทางทะเลชายฝั่ง)

บัตรสีเหลือง นำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทยหรือชาวต่างประเทศ ในเขตพื้นที่ทางทะเลหรือเกาะต่างๆ โดยมีระยะห่างจากชายฝั่งถึงสถานที่ท่องเที่ยวได้ไม่เกิน 40 ไมล์ทะเล

2.7 มัคคุเทศก์เฉพาะ (แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ)

บัตรสีม่วง นำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทยหรือชาวต่างประเทศ เฉพาะภายในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่ระบุชื่อไว้บนบัตร

2.8 มัคคุเทศก์เฉพาะ (วัฒนธรรมท้องถิ่น)

บัตรสีน้ำตาล นำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทยหรือชาวต่างประเทศ ทางด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ โบราณคดี เฉพาะภายในแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมท้องถิ่นที่ระบุชื่อไว้บนบัตรเท่านั้น

ใบความรู้ที่ 2

เรื่อง บุคลิกลักษณะที่จำเป็น คุณสมบัติที่ดี บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ ของมัคคุเทศก์

บุคลิกลักษณะที่จำเป็นของมัคคุเทศก์

มัคคุเทศก์ที่ดีต้องมีบุคลิกทั่วไปดี บุคลิกทั่วไปประกอบด้วย บุคลิกภาพภายนอก และบุคลิกภาพภายในดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. บุคลิกภาพภายนอกสำหรับมัคคุเทศก์หมายถึง สิ่งที่ปรากฏให้เห็นได้ มัคคุเทศก์ได้แก่ ร่างกาย การแต่งกาย การพูดจา กิริยามารยาท ดังนี้

1.1 ร่างกาย มัคคุเทศก์ควรให้ความสนใจและเอาใจใส่ต่อร่างกายเป็นอันดับแรก โดยพิจารณาที่จะทำให้ผู้พบเห็นเกิดความสบายตา จมูก และอารมณ์ โดยมีจุดสำคัญๆ ในร่างกายที่จะต้องคำนึงถึง ได้แก่

1.1.1 ผม ไม่ปล่อยให้ยุ่งเหยิง

ตามบุญตามกรรมแต่ควรดูแลให้สะอาด มองดูเรียบร้อย ทั้งนี้ไม่ได้หมายถึงการตกแต่งที่จะต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย

1.1.2 หน้าตา ต้องมีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส ไม่ยู่ยี่หรือหน้าอ

1.1.3 หู จมูก ฟัน ควรดูแลทำความสะอาดให้เรียบร้อยตั้งแต่จะออกจากบ้าน ไม่ควรแคะหู จมูก ฟัน ในที่สาธารณะหรือต่อหน้าบุคคลอื่น

1.1.4 เล็บ ตัดให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม ทั้งเล็บมือและเล็บเท้า ถ้าจะไว้ยาวก็ควรคำนึงถึงความสะอาดด้วย

1.2 การแต่งกาย ควรได้รับความดูแลเอาใจใส่ โดยคำนึงถึงความสะอาด เรียบร้อยและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ ได้แก่

1.2.1 เสื้อ กระโปรงหรือกางเกง ควรให้อยู่ในสภาพที่ควรจะเป็นทั้งรูปร่าง ลักษณะ และสีสันทัน นอกจากความสะอาดเรียบร้อยแล้ว ต้องคำนึงถึงกาลเทศะที่ใช้เสื้อผ้าชุดนั้นๆ

1.2.2 รองเท้า ถุงเท้า ต้องสะอาด ไม่ขาดหรือชำรุด และเหมาะสมกับโอกาสหรือที่สถานที่ที่จะใช้ด้วย

1.3 การพูดจา ควรระมัดระวังเกี่ยวกับคำพูด น้ำเสียง และปฏิกริยาของผู้ฟัง
ดังนี้

1.3.1 คำพูด ควรระมัดระวังควรใช้ถ้อยคำให้สุภาพเหมาะสมไม่ใช่คำ
กำกวมหรือคำที่มีความหมายสองแง่สองมุม

1.3.2 น้ำเสียง ไม่พูดจาห้วนๆ หรือตวาดกระโชกโฮกฮากให้เห็น
น้ำหนักเสียงให้เหมาะสม พูดให้ชัดถ้อยชัดคำไม่ซ้ำหรือเร็วเกินไป

1.3.3 ปฏิกริยาของผู้ฟัง ขณะพูดควรสังเกตปฏิกริยาของผู้ฟังว่าสนใจ
หรือต้องการมากน้อยเพียงใด มีผู้ใดต้องการซักถาม ไม่พูดสวนหรือแย้งพูด

1.4 กิริยามารยาทหมายถึง การแสดงออกทางสีหน้าท่าทาง และความ
ประพฤติ-จะต้องอยู่ในอาการที่สำรวม เช่น ไม่ล้วง แคะ แกะ เกา ส่วนใดๆ ของร่างกายในที่
ชุมชน

2. บุคลิกภาพภายในหมายถึง สิ่งที่มีคุณค่าแสดงออกจากความรู้สึกภายใน
ของมีคุณค่าตนเอง ที่สำคัญมี ดังนี้

2.1 มีเจตคติและทัศนคติที่ดีต่ออาชีพ และหน้าที่ของมีคุณค่าต่อธุรกิจการ
ท่องเที่ยว และต่อชื่อเสียงของประเทศชาติ

2.2 มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อนักท่องเที่ยวและทุกๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งบริษัท
จัดนำเที่ยวตนสังกัดอยู่และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.3 มีสติในการปฏิบัติหน้าที่การงาน

2.4 มีน้ำใจต่อนักท่องเที่ยว

2.5 มองโลกในแง่ดี และมีมนุษยสัมพันธ์ดี

2.6 มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่

คุณสมบัติที่ดีของมีคุณค่า

มีคุณค่าจะต้องมีคุณสมบัติที่ดีเพื่อสร้างความรู้สึที่ดีต่อนักท่องเที่ยว และมีเจต
คติที่ดีต่องานอาชีพ ดังนั้น มีคุณค่าที่ดีจึงควรมีคุณสมบัติต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. มีมนุษยสัมพันธ์ดี มนุษยสัมพันธ์ (human relationship) ได้แก่ความสามารถ
ในการสร้างความประทับใจและควรผูกมิตรกับผู้อื่น บุคคลที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีมักเป็นบุคคลที่มี
ลักษณะดังนี้

1.1 มองโลกในแง่ดี มีความสุจริตใจ

1.2 สดชื่น ร่าเริง และมีอารมณ์ขัน

1.3 มีน้ำใจ พร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือ ยินดีที่ได้เห็นผู้อื่นมีความสุข

1.4 มีความเอื้อเฟื้อ รู้จักห่วงใยผู้อื่น

1.5 มีอัธยาศัย ไม่ก้าวร้าว ไม่สำคัญตนว่าเหนือผู้อื่น

2. มีบุคลิกภาพดี มัคคุเทศก์ที่มีบุคลิกภาพที่ดีจะช่วยให้นักท่องเที่ยวเกิดความเชื่อถือและไว้วางใจ บุคคลที่มีบุคลิกภาพดีมีลักษณะ ดังนี้

- 2.1 มีร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์ ไม่อ้วนหรือผอมบางเกินไป
- 2.2 มีความคล่องแคล่วว่องไว กระฉับกระเฉง สดชื่นแจ่มใส
- 2.3 มีอารมณ์มั่นคง เยือกเย็น ไม่หวั่นไหวง่าย เผชิญสถานการณ์ต่างๆ ได้

อย่างสงบสุขุม

- 2.4 แต่งกายเหมาะสมกับกาลเทศะ คือ เหมาะสมกับสถานที่และโอกาส
- 2.5 มีกิริยามารยาทอ่อนโยน
- 2.6 วาจาสุภาพ อ่อนหวานไพเราะ

3. มีความรู้ดี มัคคุเทศก์ที่มีความรู้ดี จะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง และได้รับประโยชน์คุ้มกับเงินที่เสียไปบุคคลที่มีความรู้ดีมีลักษณะ ดังนี้

- 3.1 สนใจสิ่งรอบตัว
- 3.2 ช่างสังเกต
- 3.3 รักการค้นคว้า
- 3.4 เป็นนักอ่าน

บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของมัคคุเทศก์

บทบาทของมัคคุเทศก์

มัคคุเทศก์ควรมีบทบาทของบุคคลหลายอาชีพรวมกัน ซึ่งมัคคุเทศก์สามารถใช้บทบาทแต่ละอย่างนั้น ให้เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตน

1. บทบาทของครู มัคคุเทศก์ต้องทำหน้าที่อธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ทางด้านประวัติศาสตร์ภูมิศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนสิ่งต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวควรทราบ พร้อมทั้งการตอบคำถามของนักท่องเที่ยวในบางครั้ง ทำนองเดียวกับที่ครูให้ความรู้แก่ศิษย์ ฉะนั้นจึงต้องมีความรอบรู้ ทั้งในด้านเนื้อหา และวิธีการจะถ่ายทอดความรู้ให้มีประสิทธิภาพ

2. บทบาทของนักจิตวิทยา มัคคุเทศก์จะต้องรู้จักจิตวิทยาของนักท่องเที่ยวว่าต้องการอะไร มากน้อยเพียงใด ซึ่งความต้องการนั้นจะแตกต่างกันตามวัย ฐานะ พื้นเพความรู้ และอาชีพของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวบางกลุ่มอาจจะไม่ค่อยสนใจในด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมมากนัก แต่สนใจในด้านความสนุกสนานบันเทิงมากกว่า ในขณะที่นักท่องเที่ยวบางกลุ่มอาจต้องการความรู้เกี่ยวกับด้านประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้งซึ่งการเดินทางที่ยาวนานและเหน็ดเหนื่อยเกินไป อาจทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความเมื่อยล้าหรือเหนื่อยหน่าย ไม่สนใจฟังคำอธิบายของมัคคุเทศก์ถึงแม้มัคคุเทศก์จะพยายามอธิบายให้สนุกสนานก็ตาม สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่มัคคุเทศก์จะต้องคอยสังเกตจากการตอบสนองของนักท่องเที่ยว และพยายามปรับการปฏิบัติหน้าที่ให้เหมาะสมกับสถานการณ์

3. บทบาทของนักแสดง ในการนำเที่ยวมัคคุเทศก์จะต้องสวมบทบาทของนักแสดงในบางครั้งเพื่อสร้างบรรยากาศการนำเที่ยวให้มีชีวิตชีวายิ่งขึ้น เช่น มีการร้องเพลง เล่นเครื่องดนตรีบางชิ้น เป็นต้น ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถสร้างบรรยากาศให้นักท่องเที่ยวร่วมสนุกสนานด้วยกันได้

4. บทบาทของนักการทูต มัคคุเทศก์ต้องรู้ว่าควรอธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศหรือท้องถิ่นของตนให้นักท่องเที่ยวฟังอย่างไร จึงจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกที่ดีและตระหนักถึงความสำคัญของมรดกทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม

หน้าที่ของมัคคุเทศก์

ในด้านหน้าที่ของมัคคุเทศก์ มีภารกิจและความรับผิดชอบที่ต้องปฏิบัติ ดังนี้

1. ยำนวยความสะดวกในการเดินทางให้แก่นักท่องเที่ยวที่อยู่ในความดูแลและรับผิดชอบของตนทั้งในด้านของการจัดที่นั่งในยานพาหนะ การนำชมสถานที่ต่าง ๆ ตามที่ระบุไว้ในกำหนดการแต่ละครั้ง

2. อธิบายนำชมสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ตามที่ระบุไว้ในรายการ โดยให้ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่นสอดแทรกไว้ด้วย รวมทั้งการอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ที่น่าสนใจขณะเดินทางอยู่ในยานพาหนะ

3. ดูแลความปลอดภัยและสวัสดิภาพของนักท่องเที่ยวระหว่างการเดินทาง ทั้งในด้านของสุขภาพอนามัย และทรัพย์สินส่วนตัว

ใบความรู้ที่ 3

เรื่อง มารยาทและจรรยาบรรณของมัคคุเทศก์ สิ่งมัคคุเทศก์พึงปฏิบัติ สิ่งมัคคุเทศก์ไม่พึงปฏิบัติ

มารยาทและจรรยาบรรณของมัคคุเทศก์

มารยาทและจรรยาบรรณของมัคคุเทศก์ คือ กิริยา วาจา และข้อพึงประพฤติปฏิบัติของมัคคุเทศก์ที่ดี เพื่อที่จะดำรงไว้ซึ่งเกียรติภูมิของสถานภาพแห่งวิชาชีพ และทำให้อาชีพมัคคุเทศก์เป็นอาชีพที่มีเกียรติ ได้รับการยกย่องในฐานะเป็นตัวแทนของประเทศและของคนไทย มิใช่หนักอวยโอกาสหรือนักตมตุนักท่องเที่ยว โดยทั่วไปแล้วข้อพึงประพฤติปฏิบัติของมัคคุเทศก์ได้แก่

1. ความตระหนักในหน้าที่และความรับผิดชอบ มัคคุเทศก์พึงปฏิบัติหน้าที่ของตนโดยเต็มกำลังความสามารถ มีความรับผิดชอบตลอดเวลาที่ปฏิบัติงาน ตลอดจนน่านักท่องเที่ยวผู้ที่พักโดยสวัสดิภาพ ไม่ทอดทิ้งนักท่องเที่ยวเผชิญโชคโดยลำพัง หรือละเลย ไม่เอาใจใส่ดูแลความสะดวกรถแก่นักท่องเที่ยว

2. ความซื่อสัตย์สุจริต มัคคุเทศก์ไม่พึงปล่อยให้ความโลภความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเข้าครอบงำ และถือโอกาสจากความไว้วางใจของนักท่องเที่ยวทำให้นักท่องเที่ยวเสียผลประโยชน์ เช่น น่านักท่องเที่ยวไปซื้อของโดยเฉพาะร้านที่จ่ายค่าปวยการพิเศษให้ โดยไม่คำนึงถึงคุณภาพของสินค้ากับราคาที่นักท่องเที่ยวจ่าย ผลของการกระทำไม่กระทบเฉพาะชื่อเสียงของมัคคุเทศก์ แต่กระทบต่อบริษัทนำเที่ยวที่มัคคุเทศก์สังกัดและชื่อเสียงของประเทศอีกด้วย

3. ความรู้จักประมาณตัว มัคคุเทศก์พึงเข้าใจว่าตนอยู่ในฐานะผู้ให้บริการนักท่องเที่ยว ส่วนนักท่องเที่ยวเป็นผู้รับบริการ ซึ่งเปรียบเทียบเสมือนนายจ้าง จึงไม่ควรคิดนเสมอกับนักท่องเที่ยวทั้งด้านกิริยา ท่าทางความประพฤติและวาจา เช่น ไม่ตะโกน หรือดบมือดังๆ เพื่อเรียกนักท่องเที่ยว ไม่แสดงอาการขัดเคืองหรือเบื้อหน่วยเมื่อนักท่องเที่ยวพลาดเวลานัดหมาย ไม่เกรี้ยวกราดเอาแต่ใจเมื่อนักท่องเที่ยวไม่ปฏิบัติตามกำหนดการที่วางไว้ ทั้งไม่ร่วมโต๊ะรับประทานอาหารหรือเครื่องดื่มกับนักท่องเที่ยวที่ไม่ได้รับการเชื้อเชิญ เป็นต้น

4. ความเข้าใจเพื่อนมนุษย์มัคคุเทศก์พึงเข้าใจว่ามนุษย์ทุกคนปรารถนาความรักความเอาใจใส่ดูแล ต้องการให้เห็นว่าตนเป็นคนสำคัญ จำควรปฏิบัติตนต่อนักท่องเที่ยวอย่างเสมอหน้า เอาใจใส่ดูแลอย่างทั่วถึง ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง รมัดระวังไม่ก้อให้นักท่องเที่ยวเกิดความกระทบกระเทือนใจโดยมิได้เจตนาเป็นต้น

5. ความเมตตากรุณาปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข มัคคุเทศก์พึงเข้าใจจุดประสงค์ของนักท่องเที่ยวว่าต้องการความสุขและความเพลิดเพลินจากการท่องเที่ยว ทั้งนี้มัคคุเทศก์เป็น

ผู้สามารถสนองความประสงค์ได้ โดยกระตือรือร้นและเต็มใจ ไม่ก่อกวนให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น การเล่าเรื่องส่วนตัว หรือความทุกข์ร้อนเพื่อขอความเห็นใจ

สิ่งที่มัคคุเทศก์พึงปฏิบัติ

นอกจากมารยาทและจรรยาบรรณของมัคคุเทศก์แล้ว มัคคุเทศก์ยังต้องคำนึงถึงสิ่งที่มัคคุเทศก์พึงปฏิบัติ ซึ่งมีดังต่อไปนี้

1. ต้องรู้จักขอโทษและขอบคุณ
2. หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ
3. ต้องให้ความสนใจและช่วยดูแลคนแก่ คนพิการเด็ก อย่างใกล้ชิด เช่น การขึ้นลงรถ ข้ามถนน การขึ้นบันได
4. ก่อนที่จะพูดหรือบรรยาย ต้องสำรวจความพร้อมในการรับฟังของนักท่องเที่ยว เพราะบางคนค้นหาของยังไม่พบ หรือกำลังคุยกับเพื่อน ฯลฯ
5. รักษาการียมารยาทที่ติงามของคนไทย ให้นักท่องเที่ยวรู้สึกประทับใจ
6. ต้องเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตนและให้เกียรติกับนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะในเรื่องที่มัคคุเทศก์กำลังบรรยายอยู่ ถ้ามีนักท่องเที่ยวถามหรือขัดคอขึ้นมัคคุเทศก์จะต้องแสดงความสนใจและขอให้เขาได้พูดบ้าง และควรกล่าวขอบคุณทุกครั้งที่นักท่องเที่ยวถาม
7. ในขณะที่คนนักท่องเที่ยวนั่งอยู่ในรถ อย่าปล่อยให้บรรยากาศเงียบโดยเว้นระยะไม่พูดอะไรเลย อย่างน้อยก็กล่าวคำต้อนรับ เล่าเรื่องวัฒนธรรมไทยชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย หรือเรื่องที่จะนำนักท่องเที่ยวไปชม
8. ให้คำแนะนำกับนักท่องเที่ยวในเรื่องต่างๆ ไป เช่น เรื่องการคมนาคมขนส่ง เวลาทำการของไปรษณีย์ หรือการติดต่อมปีที่จะส่งไปประเทศต่างๆ อัตราการแลกเปลี่ยนเงินตรา
9. ถ้านักท่องเที่ยวต้องการถ่ายรูป มัคคุเทศก์ควรให้โอกาสกับนักท่องเที่ยว โดยอาจกำหนดเวลาไว้เลยว่าจะให้เวลาถ่ายรูปนานเท่าใด

สิ่งที่มัคคุเทศก์ไม่พึงปฏิบัติ

สิ่งที่มัคคุเทศก์ยังต้องคำนึงถึงสิ่งที่มัคคุเทศก์ไม่พึงปฏิบัติ ซึ่งมีดังต่อไปนี้

1. ไม่ตะโกน ดบมือดังๆ เพื่อเรียกนักท่องเที่ยวให้เข้ามาหา เพราะเป็นกิริยาที่ไม่สุภาพ
2. ไม่พูดจาดูว่า เมื่อนักท่องเที่ยวมาถึงสถานที่ที่นัดหมายเข้าไป เพราะนักท่องเที่ยวอาจไม่เข้าใจ และอาจทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกอายนที่ถูกว่าต่อหน้าคนอื่น

3. ไม่ทำตัวเป็นครู ตั้งหน้าแต่จะสอน เพราะนักท่องเทียวแต่ละกลุ่มจะสนใจแตกต่างกัน เช่น นักท่องเทียวที่เป็นครูหรือหมอ อาจจะสนใจเรื่องความรู้มากกว่ากลุ่มคนงานบริษัทห้างร้าน
4. ไม่ควรสูบบุหรี่หรือดื่มสุราขณะปฏิบัติงาน
5. ไม่ควรนั่งร่วมโต๊ะเครื่องดื่มหรือรับประทานอาหารกับนักท่องเทียวนอกจากจะถูกขอร้อง
6. ไม่แสดงความรำคาญเมื่อนักท่องเทียวซักถามในกรณีที่ฟังมัคคุเทศก์บรรยายแล้ว เพราะนักท่องเทียวอาจจะสนใจในเรื่องนั้นๆ อยู่แล้ว
7. ในกรณีที่นักท่องเทียวถาม และมัคคุเทศก์ไม่มีความรู้ในเรื่องนั้นๆ ก็ให้ตอบว่าเสียใจที่ไม่มีความรู้ในเรื่องนั้นๆ แต่จะไปค้นคว้าหาคำตอบมาให้ทีหลังอย่าตอบคำถาม
ต่างๆ ที่ไม่ทราบ

แผนการจัดการฝึกอบรมที่ 2

เรื่อง ศรีเทพเมืองประวัติศาสตร์

เวลา 6 ชั่วโมง

สาระสำคัญ

เมืองศรีเทพเป็นเมืองขนาดใหญ่มีชุมชนอยู่อาศัยมาตั้งแต่ก่อนประวัติศาสตร์เรื่อยมาจนถึงสมัยทวารวดีและเขมร มีคูน้ำคันดินล้อมรอบเป็นกำแพงเมือง มีพื้นที่ 2,889 ไร่ ภายในมีโบราณสถาน และโบราณวัตถุที่สำคัญหลายอย่าง เมืองศรีเทพมีโบราณสถานที่สำคัญ ได้แก่ หลุมขุดค้นทางโบราณคดี โบราณเขาค้างใน โบราณสถานปรางค์สองพี่น้อง โบราณสถานปรางค์ศรีเทพ ซึ่งโบราณสถานดังกล่าวเป็นโบราณสถานที่อยู่เมืองในของเมืองศรีเทพ และยังมีโบราณสถานที่อยู่นอกเมือง ได้แก่ โบราณสถานเขาค้างนอก โบราณสถานปรางค์ฤๅษี เป็นศาสนสถานขนาดใหญ่ลักษณะเป็นมหาสถูป อยู่ทางทิศเหนือของเมืองศรีเทพ ราว 2 กิโลเมตร ได้รับการขุดค้นทางโบราณคดี เมื่อปีพ.ศ. 2552

จุดประสงค์การฝึกอบรม

1. เพื่อให้นักเรียนสามารถเล่าประวัติความเป็นมาของเมืองศรีเทพได้
2. เพื่อให้นักเรียนสามารถอธิบายโบราณสถานที่อยู่เมืองในของเมืองศรีเทพได้
3. เพื่อให้นักเรียนสามารถอธิบายโบราณสถานที่อยู่นอกเมืองศรีเทพได้

เนื้อหา

1. ประวัติความเป็นมาของเมืองศรีเทพ
2. โบราณสถานเมืองในที่สำคัญ หลุมขุดค้นทางโบราณคดี โบราณเขาค้างใน โบราณสถานปรางค์สองพี่น้อง โบราณสถานปรางค์ศรีเทพ
3. โบราณสถานนอกเมืองที่สำคัญ โบราณเขาค้างนอก โบราณสถานปรางค์ฤๅษี

กิจกรรมการจัดการฝึกอบรม

ชั้นนำ

1. แนะนำวิทยากรผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับเมืองศรีเทพ นายวัชชัย ชื่นไพศาลศิลป์ นักโบราณคดีปฏิบัติการ อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ
2. วิทยากรให้นักเรียนดูวีทัศน์ศรีเทพเมืองประวัติศาสตร์ และโบราณสถานเมืองศรีเทพ

ชั้นฝึกอบรม

1. วิทยากรสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับเมืองศรีเทพ
2. วิทยากรบรรยายประกอบ Power Point เรื่อง เมืองศรีเทพ ที่ตั้ง การเดินทาง สภาพทั่วไป ประวัติการค้นพบ พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม การล่มสลายของเมืองศรีเทพ
3. นักเรียนศึกษาใบความรู้ที่ 4 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของเมืองศรีเทพแล้วปฏิบัติกิจกรรมในใบงานที่ 4 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของเมืองศรีเทพ
4. ตัวแทนกลุ่มออกมานำเสนอตามหัวข้อในใบงานที่ 4
5. วิทยากรและนักเรียนร่วมกันสรุปความรู้ที่ได้
6. วิทยากรสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับโบราณสถานเมืองในของเมืองศรีเทพ
7. วิทยากรบรรยายประกอบ Power Point เรื่อง หลุมขุดค้นทางโบราณคดี โบราณเขาค้างใน โบราณสถานปรางค์สองพี่น้อง โบราณสถานปรางค์ศรีเทพ
8. นักเรียนศึกษาใบความรู้ที่ 5 เรื่อง โบราณสถานเมืองศรีเทพแล้วปฏิบัติกิจกรรมในใบงานที่ 5 เรื่อง โบราณสถานเมืองศรีเทพ
9. ตัวแทนกลุ่มออกมานำเสนอตามหัวข้อในใบงานที่ 5
10. วิทยากรและนักเรียนร่วมกันสรุปความรู้ที่ได้
11. วิทยากรสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับโบราณสถานนอกเมืองของเมืองศรีเทพ
12. วิทยากรบรรยายประกอบ Power Point เรื่อง โบราณสถานเขาค้างนอก โบราณสถานปรางค์ฤาษี
13. นักเรียนศึกษาใบความรู้ที่ 6 เรื่อง โบราณสถานนอกเมืองศรีเทพแล้วปฏิบัติกิจกรรมในใบงานที่ 6 เรื่อง โบราณสถานนอกเมืองศรีเทพ
14. ตัวแทนกลุ่มออกมานำเสนอตามหัวข้อในใบงานที่ 6
15. วิทยากรและนักเรียนร่วมกันสรุปความรู้ที่ได้
16. นักเรียนเรียนรู้สถานที่จริง ณ โบราณสถานเมืองในของเมืองศรีเทพ
17. นักเรียนเรียนรู้สถานที่จริง ณ โบราณสถานนอกเมืองของเมืองศรีเทพ

ขั้นสรุป

1. นักเรียนสรุปความรู้ที่ได้รับจากการบรรยายและจากการเรียนรู้สถานที่จริงโดยให้ตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอความรู้ที่ได้รับ

สื่อการฝึกอบรม

1. คู่มือการฝึกอบรม
2. Power Point
 - 2.1 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของเมืองศรีเทพ
 - 2.2 เรื่อง โบราณสถานเมืองศรีเทพ
 - 2.3 เรื่อง โบราณสถานนอกเมืองศรีเทพ
3. ใบงาน
 - 3.1 ใบงานที่ 4 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของเมืองศรีเทพ
 - 3.2 ใบงานที่ 5 เรื่อง โบราณสถานเมืองศรีเทพ
 - 3.3 ใบงานที่ 6 เรื่อง โบราณสถานนอกเมืองศรีเทพ
4. ใบความรู้
 - 4.1 ใบความรู้ที่ 4 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของเมืองศรีเทพ
 - 4.2 ใบความรู้ที่ 5 เรื่อง โบราณสถานเมืองศรีเทพ
 - 4.3 ใบความรู้ที่ 6 เรื่อง โบราณสถานนอกเมืองศรีเทพ
5. วิดีทัศน์ เรื่อง ศรีเทพเมืองประวัติศาสตร์
6. โบราณสถานเมืองศรีเทพและโบราณสถานนอกเมืองศรีเทพ

ประเมินผล

1. ตรวจสอบผลงานจากใบงานที่ 4,5,6
2. แบบสังเกตสิ่งต่างๆ

ใบงานที่ 4
เรื่อง ประวัติความเป็นมาของเมืองศรีเทพ

คำชี้แจง ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

1. ให้นักเรียนตอบคำถามเกี่ยวกับประวัติการค้นพบของเมืองศรีเทพ

1.1 ชื่อเดิมของเมืองศรีเทพมีชื่อว่า

1.2 ชื่อเมืองศรีเทพถูกตั้งชื่อขึ้นเมื่อปี พ.ศ.

1.3 ผู้สำรวจและเรียกชื่อเมืองศรีเทพเป็นคนแรกคือ.....

1.4 การพบสมุดคำเล่มหนึ่งเป็นเอกสารฉบับร่างได้บันทึกไว้คือ.....

.....

.....

.....

.....

.....

1.5 สมมติฐานการค้นพบเมืองศรีเทพบอไว้ว่า.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ให้นักเรียนตอบคำถามจากความรู้ที่ได้รับจากแหล่งเรียนรู้โบราณสถานเขาค้างใน

1. โบราณสถานเขาค้างในเป็นศาสนสถานในศาสนา
2. ลักษณะฐานของเขาค้างในเป็นรูปสี่เหลี่ยมแบบ
มีขนาด เมตร สูงประมาณ เมตร
3. โบราณสถานเขาค้างในมีบันไดขึ้นทางทิศ
ก่อด้วย เป็นวัสดุหลัก
4. บริเวณด้านล่างของฐานทางด้านทิศใต้มีรูปคนแคะหัวสัตว์ คือ
.....
.....
5. คนแคะและสัตว์ที่ประดับอยู่ที่ฐานอยู่ในท่าลักษณะ
มีความเชื่อว่า
.....
.....
6. โบราณสถานเขาค้างในคำว่า "ค้าง" มาจากความเชื่อว่า.....
.....
.....
7. โบราณสถานเขาค้างในคำว่า "ใน" หมายถึง
.....
.....

ให้นักเรียนตอบคำถามจากความรู้ที่ได้รับจากแหล่งเรียนรู้โบราณสถานปราสาทสองพี่น้อง

1. สาเหตุที่เรียกว่าปราสาทสองพี่น้องเพราะ
2. โบราณสถานเขาค้างในสร้างในศาสนา ในราวพุทธศตวรรษที่
เป็นโบราณสถานที่มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมแบบ
3. ฐานของปราสาทสองพี่น้องมีลักษณะคือ
4. ผนังห้องภายในทั้งสามด้านจะเป็นซุ้มเป็นรูปสามเหลี่ยมทำไว้เพื่อ.....
5. ปราสาทองค์เล็กจะมีเสาประดับกรอบประตูและมีทับหลังอยู่ด้านบนเรื่องราวที่ปรากฏบนทับหลังเป็นรูปมีลักษณะคือ

ใบงานที่ 6
เรื่อง โบราณสถานนอกเมืองศรีเทพ

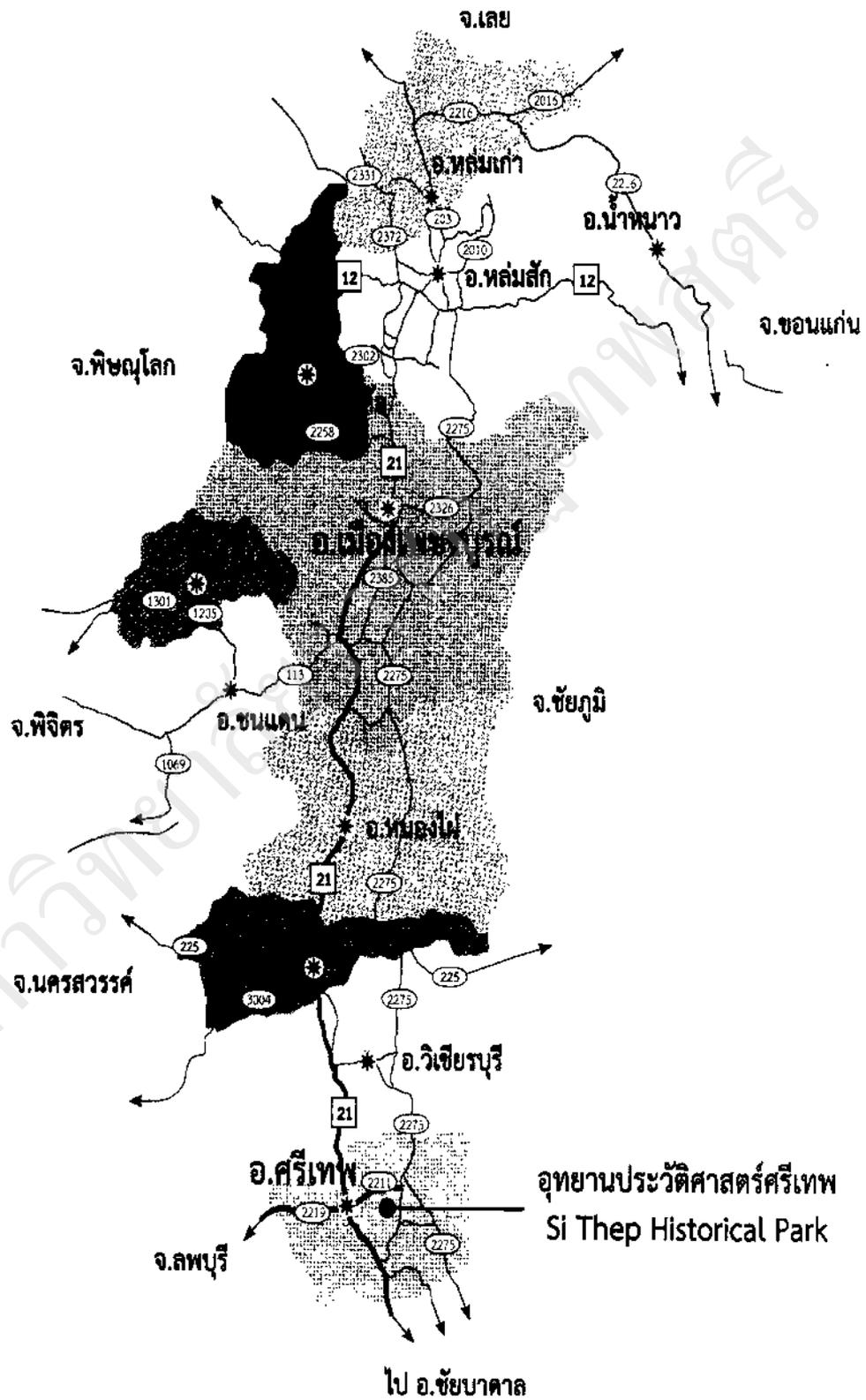
ให้นักเรียนตอบคำถามจากความรู้ที่ได้รับจากแหล่งเรียนรู้โบราณสถานเขาค้างนอก

1. โบราณสถานเขาค้างนอกตั้งอยู่ทางทิศ ของเมืองศรีเทพ และได้ดำเนินการขุดค้นและปรับปรุงภูมิทัศน์เมื่อปี พ.ศ.
2. สาเหตุที่ชาวบ้านเรียกกันว่าเขาค้างนอกเพราะ
3. สภาพก่อนการดำเนินงานขุดค้นทางโบราณคดีเขาค้างนอกมีลักษณะ
4. โบราณสถานเขาค้างนอกมีบันไดขึ้นทั้งหมด ด้าน มีฐานกว้างด้านละ เมตร มีความสูงประมาณ เมตร
5. ตัวฐานอาคารก่อด้วย ส่วนบนของฐานก่อด้วย
6. โบราณสถานเขาค้างนอกมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมแบบ
7. โบราณสถานเขาค้างนอกมีลักษณะโดยทั่วไปดังนี้

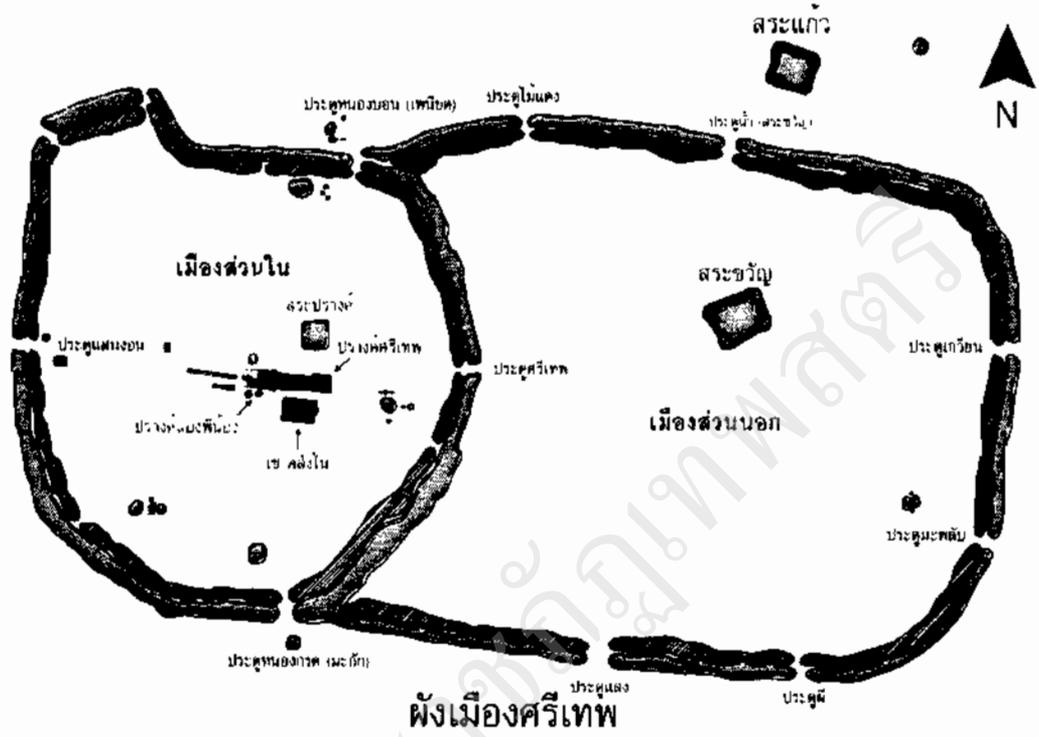
ให้นักเรียนตอบคำถามจากความรู้ที่ได้รับจากแหล่งเรียนรู้โบราณสถานปรางค์ฤๅษี

1. โบราณสถานปรางค์ฤๅษีอยู่ที่บริเวณ
2. ลักษณะของโบราณสถานปรางค์ฤๅษีบริเวณฐานทำด้วย
 ส่วนตัวปราสาททำด้วย มีขนาดความกว้างของฐานด้านละ เมตร
 ตัวปราสาทขนาดความกว้างด้านละ เมตร
 ตัวปราสาทซ้อนลดหลั่นกันประมาณ ชั้น หันหน้าไปทางทิศ
3. การขุดค้นบริเวณโบราณสถานปรางค์ฤๅษีได้พบโบราณวัตถุ ได้แก่
4. โบราณสถานปรางค์ฤๅษีเดิมเรียกว่า ปรางค์หลวงพ่อดาวเพราะ.....
5. เหตุผลที่ต้องเรียกว่าปรางค์ฤๅษีมีเหตุผลคือ
 - 5.1.....
 - 5.2.....

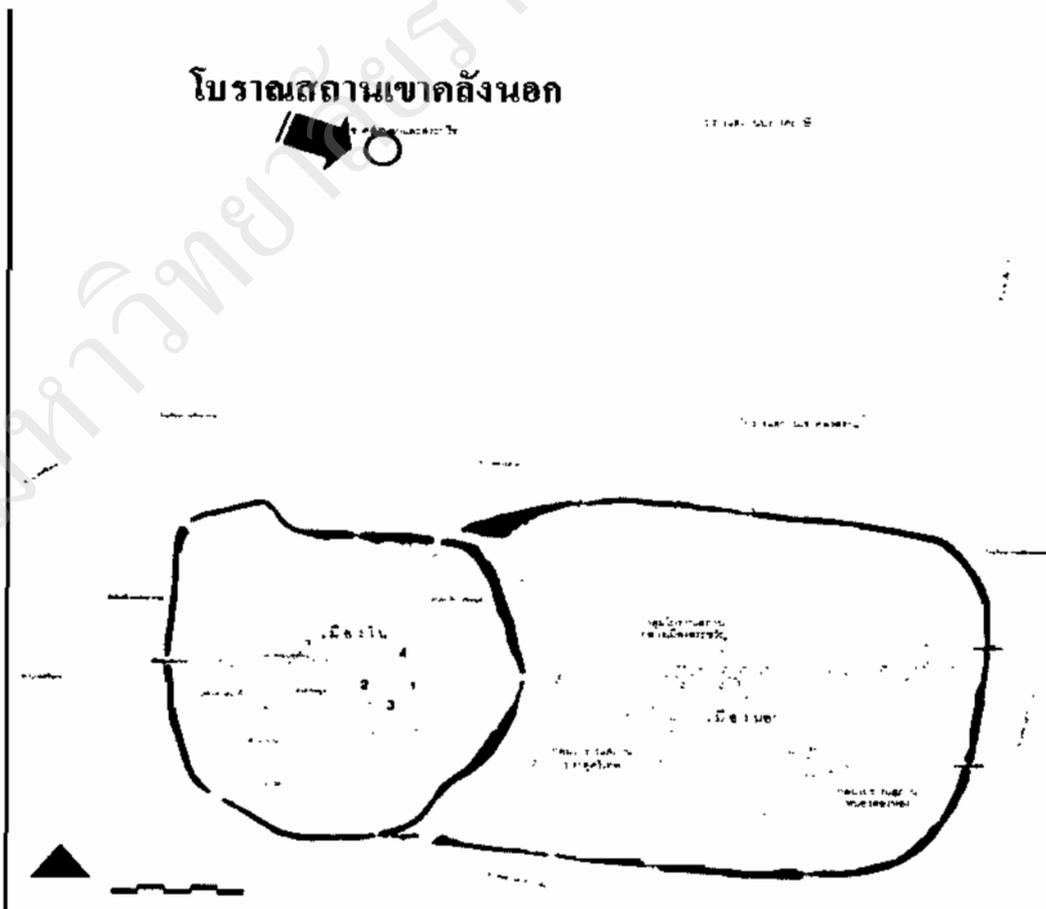
แผนที่จังหวัดเพชรบูรณ์

แผนที่ผังเมืองศรีเทพ

โบราณสถานเขาดั้งนอก

ใบความรู้ที่ 4

เรื่อง ประวัติความเป็นมาของเมืองศรีเทพ

ที่ตั้ง

เมืองโบราณศรีเทพ ตั้งอยู่ในเขตตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอลำสนธิ จังหวัดลพบุรี อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอโคกเจริญ จังหวัดลพบุรี อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรีและ อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอชัยบาดาล และอำเภอลำสนธิ จังหวัดลพบุรี

การเดินทาง

เมืองโบราณศรีเทพตั้งอยู่ในเขตภาคเหนือตอนล่าง บริเวณซึ่งเป็นเขตติดต่อกันระหว่างภาคกลาง ภาคอีสาน และภาคเหนือ ตัวเมืองโบราณตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของตัวอำเภอศรีเทพ ห่างจากกรุงเทพมหานคร ราว 240 กิโลเมตร

การเดินทางเข้าสู่เมืองโบราณศรีเทพซึ่งตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพนั้นสามารถกระทำได้โดยสะดวก ดังนี้

1. รถยนต์ส่วนตัว ใช้ทางหลวงหมายเลข 21 (สระบุรี-หล่มสัก) ถึง กม. ที่ 102 สี่แยก ศรีเทพ(ใกล้ที่ว่าการอำเภอศรีเทพ) เลี้ยวขวาเข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 2211 ไปอีกราว 10 กิโลเมตร จะถึงทางเข้าอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ
2. รถยนต์โดยสารประจำทาง มีรถยนต์โดยสารปรับอากาศชั้น 1, ชั้น 2 และรถธรรมดาจากสถานีขนส่งสายเหนือ(ตลาดหมอชิต2)วิ่งขึ้นสองตลอดวัน สายกรุงเทพ-เพชรบูรณ์ กรุงเทพ-หล่มสัก ลงที่สถานีตลาดบ้านกลาง(ตลาดอำเภอศรีเทพ)แล้วต่อรถมอเตอร์ไซด์รับจ้างเข้ามายังอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ

สภาพทั่วไป

เมืองศรีเทพเคยอยู่ในเขตปกครองของอำเภอวิเชียรบุรี ปัจจุบันขึ้นอยู่กับอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ตัวเมืองโบราณศรีเทพตั้งอยู่ระหว่างบ้านบึงนาจานทางทิศตะวันตกกับบ้านศรีเทพน้อยทางทิศตะวันออกและบ้านสระปรือทางทิศเหนือสภาพพื้นที่รอบเมืองเดิมเป็นป่าโปร่งแต่ในปัจจุบันเป็นพื้นที่ในการเกษตรกรรม

เมืองศรีเทพมีลักษณะเป็นเมืองแฝดที่สร้างอยู่ติดติดกัน 2 เมือง เรียกว่าเมืองในและเมืองนอก

ภายในเขตเมืองในนั้น มีโบราณสถานที่สำคัญและมีขนาดใหญ่ อยู่ 3 แห่ง คือ

ปราสาทศรีเทพ

ปราสาทสองพี่น้อง

เขาค้างใน

และมีโบราณสถานเล็ก ๆ กระจุกกระจายอยู่อีกราว 45 แห่งในปัจจุบันโบราณสถานในเขตเมืองในได้รับการขุดแต่งและบูรณะเกือบหมดแล้ว

สภาพพื้นที่ของเมืองในมีลักษณะเป็นที่ราบลอนลูกคลื่น มีสระน้ำและหนองน้ำอยู่โดยทั่วไปราว 70 สระ ที่สำคัญคือสระปราสาท ซึ่งมีขนาดใหญ่ อยู่ทางทิศเหนือติดกับปราสาทศรีเทพ

เขตเมืองนอกอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของเมืองในมีลักษณะเป็นที่ลาดเชิงเขาจากทิศตะวันตกมาทิศตะวันออก พบโบราณสถานขนาดเล็ก ราว 54 แห่ง มีสระน้ำขนาดใหญ่อยู่กลางเมืองก่อนไปทางทิศเหนือ โบราณสถานในเขตเมืองนอกส่วนใหญ่ยังไม่ได้ทำการขุดแต่งและบูรณะพื้นที่บางส่วนชาวบ้านยังใช้เป็นพื้นที่เกษตรกรรมและเลี้ยงสัตว์

คูเมืองนอกและเมืองในแต่เดิมดินชั้นบนจนบางแห่งเป็นพื้นดินและมีบางแห่งที่ยังมีน้ำขัง แต่ปัจจุบันได้รับการขุดลอกแล้ว

เมืองทั้งสองมีพื้นที่รวมกันราว 2,889 ไร่ หรือประมาณ 4.7 ตารางกิโลเมตร แยกเป็นพื้นที่ของเมืองในราว 1300 ไร่ และของเมืองนอกราว 1589 ไร่ นอกเมืองออกไปยังมีโบราณสถานกระจายอยู่อีกราว 50 แห่ง ที่สำคัญคือโบราณสถานเขาค้างนอกและปราสาทฤๅษี เป็นโบราณสถานขนาดใหญ่ตั้งอยู่ที่บ้านสระปรือและบ้านน่าน้ำโครม ห่างจากศรีเทพไปทางทิศเหนือราว 2-3 กิโลเมตรและโบราณสถานที่ถ้ำเขาถมอรัตน์ซึ่งเป็นโบราณสถานแห่งเดียวของเมืองศรีเทพที่ตั้งอยู่บนภูเขา ห่างจากตัวเมืองไปทางทิศตะวันตกราว 20 กิโลเมตร

ในปัจจุบันภายในเมืองในไม่มีประชาชนเข้าไปตั้งหลักแหล่งอยู่อาศัย ส่วนเมืองนอกมีเพียงบางครอบครัวเข้าไปใช้ประโยชน์ในการเกษตรกรรมในพื้นที่บ้างเท่านั้น

ประวัติการค้นพบเมืองศรีเทพ

เมืองศรีเทพเดิมเป็นเมืองที่รกร้างอยู่กลางป่า ไม่มีผู้ใดทราบแน่ชัดเมืองแห่งนี้มีชื่อว่าอย่างไร ใครเป็นผู้สร้าง และสร้างมาแต่สมัยใด มีเพียงชื่อที่ชาวบ้านในท้องถิ่นเรียกกันตามคำของพระขุดงค์ว่า

“เมืองอภัยสาส์”จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2447 ชื่อ เมืองศรีเทพ จึงได้ถูกนำมาใช้เรียกขานเมืองโบราณแห่งนี้ เนื่องจากในปีนั้นสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ซึ่งเป็นสมเด็จพระอนุชาของรัชกาลที่ 5 และเป็นผู้ที่ได้รับการเชิดชูว่าเป็นพระบิดาแห่งประวัติศาสตร์ไทย ได้เสด็จตรวจราชการมณฑลเพชรบูรณ์ในฐานะที่ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย แต่นอกเหนือไปจากพระราชภารกิจในตำแหน่งหน้าที่แล้ว พระองค์ได้ทรงตั้งพระทัยที่จะสืบหาเมืองโบราณแห่งหนึ่งที่มีชื่อว่า “เมืองศรีเทพ” เนื่องจากเมื่อแรกเป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยนั้นพระองค์เคยพบทำเนียบเก่าบอกรายชื่อหัวเมืองมีชื่อเมืองศรีเทพปรากฏอยู่ เมื่อได้สอบถามข้าราชการกระทรวงมหาดไทยถึงตำแหน่งที่ตั้งของเมืองศรีเทพก็ไม่มีใครรู้จัก ต่อมาทรงพบสมุดตำเล็มหนึ่งซึ่งเป็นเอกสารฉบับร่างเพื่อบอกเส้นทางให้คนเชิญสารตราไปบอกข่าวการสิ้นพระชนม์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 2 ตามหัวเมืองต่าง ๆ มีเส้นทางหนึ่งไปยังเมืองสระบุรี เมืองชัยบาดาล เมืองศรีเทพ และเมืองเพชรบูรณ์ พระองค์จึงทรงตั้งสมมติฐานว่า เมืองศรีเทพคงอยู่ทางลำน้ำป่าสัก แต่อยู่ตรงไหนยังไม่รู้ ครั้นเมื่อเสด็จมาถึงเมืองเพชรบูรณ์แล้วก็ทรงสืบค้นหาแต่ไม่ได้ความ ต่อมามีคนมาบอกว่ามีเมืองโบราณเมืองหนึ่งใหญ่โตมากชื่อว่า “เมืองอภัยสาส์” อยู่ในป่าแดงใกล้กับเมืองวิเชียรบุรี พระองค์จึงเสด็จมาเมืองวิเชียรบุรี โดยล่องเรือลงมาทางแม่น้ำป่าสัก เมื่อถึงเมืองวิเชียรบุรีได้ทรงแวะเยี่ยมเยียนพระยาประเสริฐสงครามอดีตผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งแก่ชราลงและออกจากราชการนานมาแล้ว ทรงได้ถามพระยาประเสริฐสงครามถึงเรื่อง “เมืองศรีเทพ” ได้ความว่าเมืองวิเชียรบุรีนั้นแต่เดิมมีชื่อเรียกเป็น 2 อย่าง คือ เมืองท่าโรงก็เรียก เมืองศรีเทพก็เรียก ตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดเป็น“พระศรีธมมอรรถ” (ตามชื่อเขาแก้วซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในเมืองนี้) จนกระทั่งถึงสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เมื่อครั้งปราบกบฏเวียงจันทน์ พระศรีธมมอรรถมีความชอบมากจึงโปรดฯให้ยกศักดิ์เมือง ศรีเทพขึ้นเป็นเมืองตรี และเปลี่ยนนามเมืองเป็นวิเชียรบุรี โดยเอาความหมายของธมมอรรถคือเขาแก้วมาเป็นมงคลนาม และเปลี่ยนนามผู้ว่าราชการจังหวัดจากพระศรีธมมอรรถเป็นพระยาประเสริฐสงครามตั้งแต่นั้นมา พระองค์ท่านได้ทรงถามถึงเรื่องเมืองอภัยสาส์ก็ได้ความว่ามีเมืองโบราณใหญ่โตจริงแต่ชื่อที่เรียกว่าเมืองอภัยสาส์นั้นเป็นแต่คำพระขุดคงจะเอาเป็นชื่อที่แน่นอนไม่ได้

ต่อมาท่านก็ได้ล่องเรือจากเมืองวิเชียรบุรีมาขึ้นบกที่บ้านนาตะกูดพักแรมอยู่คืนหนึ่ง รุ่งเช้าจึงเดินทางไปสำรวจเมืองโบราณที่เรียกว่าเมืองอภัยสาส์ ได้พบว่าเป็นเมืองใหญ่โตจริงมีคูเมือง กำแพงเมือง ปรารังปราสาท สระน้ำ และโคกเนินโบราณสถานต่าง ๆ หลายแห่งทั้งนอกเมืองในเมือง รวมทั้งประติมากรรมหินต่าง ๆ เป็นอันมาก

เมื่อดูเมืองโบราณแห่งนี้แล้ว พระองค์ท่านได้ทรงลงความเห็นเป็นสองอย่างคือ ประการที่หนึ่งเมืองโบราณแห่งนี้พวกพราหมณ์จะเรียกชื่ออย่างไรก็ตาม ชื่อนั้นก็คงจะเป็น ดันเค้าของชื่อเมืองศรีเทพ ซึ่งเป็นชื่อเก่าของเมืองวิเชียรบุรี ประการที่สองสมัยเมื่อครั้งขอม ปกครองเมืองไทย เมืองศรีเทพคงเป็นมหานครหรือเมืองใหญ่แห่งหนึ่งเช่นเดียวกับเมืองที่ดงศรี มหาโพธิ์ (จังหวัดปราจีนบุรี) และเมืองสุโขทัย ในสมัยนั้นท้องที่คงจะทำไร่นาได้ผลอุดมดี มี ไพรบ้านพลเมืองมาก จึงสามารถสร้างเป็นเมืองใหญ่โตขนาดนี้(เรื่องความใช้เมืองเพชรบูรณ์ จากนิทานโบราณคดี พระนิพนธ์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาถนอมพิทยางกูร)

จากพระวินิจฉัยของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาถนอมพิทยางกูร ที่ว่าชื่อเดิมของเมืองโบราณแห่งนี้จะเป็นดันเค้าที่มาของชื่อเมืองศรีเทพ กรมศิลปากรจึงได้เรียกชื่อเมืองโบราณแห่งนี้ว่า "เมืองศรีเทพ" ไปก่อน ในวันข้างหน้าถ้ามีการค้นพบหลักฐานทางด้านเอกสารที่ยืนยันชื่อที่แท้จริงของเมืองโบราณแห่งนี้ได้ ก็คงจะมีการเปลี่ยนแปลงกลับไปใช้ชื่อเดิมที่ถูกต้อง หรือถ้ามีการค้นพบหลักฐานที่ยืนยันถึงชื่อดั้งเดิมว่าเป็น เมืองศรีเทพ มาแต่เมื่อแรกตั้ง ชื่อนี้ก็จะคงอยู่กับเมืองโบราณแห่งนี้ตลอดไป

พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของเมืองศรีเทพ

ชุมชนดั้งเดิม (พุทธศตวรรษที่ 5-11)

การขุดค้นทางโบราณคดีในปี พ.ศ.2531 ณ บริเวณเนินดินขนาดใหญ่ซึ่งปัจจุบันก่อสร้างเป็นอาคารหลุมขุดค้นโครงกระดูกในเมืองศรีเทพนั้น ได้พบหลักฐานทางโบราณคดีที่ชี้ให้เห็นร่องรอยของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย ในลักษณะของโครงกระดูกที่อยู่ในระดับความลึกประมาณ 4 เมตรจากผิวนิเวดิน ซึ่งกำหนดอายุได้ในราวพุทธศตวรรษที่ 5 - 7 หรือประมาณ 2000 ปีมาแล้ว

การขุดค้นดังกล่าวสอดคล้องกับการสำรวจ และขุดค้นแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายในกลุ่มลุ่มน้ำลพบุรี-ป่าสัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตพื้นที่ใกล้เคียงเมืองโบราณศรีเทพ ซึ่งได้สำรวจพบแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายหลายแหล่ง เช่น แหล่งโบราณคดีบ้านหนองแดง ตำบลสระกรวด แหล่งโบราณคดีบ้านหนองหมู บริเวณเชิงเขาอมรรัตน์ และแหล่งโบราณคดีริมแม่น้ำป่าสักบ้านกุดตาแร้ว ในเขตอำเภอสรีเทพ ซึ่งได้มีการสำรวจพบโครงกระดูกมนุษย์ และเครื่องมือเครื่องใช้ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายเป็นจำนวนมาก แสดงให้เห็นถึงความหนาแน่นและการตั้งหลักแหล่งของชุมชนที่แพร่กระจายอยู่ในพื้นที่บริเวณใกล้เคียงเมืองโบราณศรีเทพ ชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายเหล่านี้มีสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมแบบง่าย ๆ อยู่รวมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ปกครองกันเองในระดับหมู่บ้าน รู้จักปลูกพืชบางชนิดที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ เช่น ข้าว ผสมผสานกับการหาอาหารจากแหล่งธรรมชาติทั้งสัตว์บกและสัตว์น้ำ วิธีชีวิตยังต้องพึ่งพาธรรมชาติเป็นสำคัญ จึงมีพิธีกรรมต่าง ๆ อันเนื่องด้วยธรรมชาติและการเล่นสรวงขวัญวิญญาณภูตผี

ปีศาจ ตลอดจนความเชื่อในเรื่องชีวิตหลังความตายและโลกหน้า การติดต่อระหว่างกลุ่มชนคงเป็นไปในลักษณะของการติดต่อกับกลุ่มชนใกล้เคียง มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมแบบค่อยเป็นค่อยไป จนกระทั่งในราวพุทธศตวรรษที่ 7-11 เป็นช่วงที่อารยธรรมจากภายนอกโดยเฉพาะอย่างยิ่งอินเดียได้แพร่เข้ามา มีบทบาทต่อวิถีชีวิตของกลุ่มชนในบริเวณแหลมอินโดจีนอย่างชัดเจน ก่อให้เกิดรัฐใหม่ที่เป็นเสมือนแหล่งรวบรวมและเผยแพร่อารยธรรมอินเดียให้แก่ชุมชนเล็ก ๆ ในภูมิภาคแถบนี้ รัฐขนาดใหญ่ที่เกิดขึ้นและมีอำนาจมากในช่วงเวลานั้นได้แก่ พุ่้นซึ่งอยู่ในบริเวณปากแม่น้ำโขง ในระยะนี้เป็นช่วงเวลาที่การเดินทางติดต่อค้าขายของพ่อค้าชาวอินเดียและอาหรับกำลังเฟื่องฟูอย่างยิ่ง สินค้าจากภายนอกเป็นสิ่งมีค่า และเป็นที่ต้องการอย่างกว้างขวาง จึงได้พบเสมอว่าของมีค่าที่นิยมอุทิศให้แก่ผู้ตายนั้น มักจะเป็นเครื่องประดับหรือเครื่องมือเครื่องใช้จากต่างประเทศเช่น ลูกปัดหิน ลูกปัดแก้ว หรือเครื่องประดับที่ทำจากเปลือกหอยทะเลเป็นต้น การเริ่มติดต่อกับชุมชนภายนอกมีอิทธิพลแม้กระทั่งในเรื่องประเพณีความเชื่อที่เกี่ยวกับการฝังศพ ดังเช่นที่ได้พบที่หลุมขุดค้นโครงกระดูกที่เมืองศรีเทพว่ามีการนำกระดูกของคนตายใส่ลงไปในภาชนะพร้อมกับเครื่องประดับแล้วจึงฝัง แทนการฝังศพทั้งโครงอย่างที่เคยปฏิบัติมา

สมัยที่รับอารยธรรมทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 12-16)

เมื่อชุมชนยอมรับเอาความเจริญก้าวหน้าและคติความเชื่อจากภายนอก ย่อมทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในทางสังคมและวัฒนธรรมจากชุมชนขนาดเล็กที่เคยรวมกลุ่มกันในระดับหมู่บ้านก็รวมตัวกันเป็นชุมชนใหญ่พัฒนาขึ้นเป็นสังคมเมือง เริ่มมีการเลือกสรรทำเลที่ตั้งชุมชนที่เหมาะสม ปีใดที่น้ำท่วมจังหวัดเพชรบูรณ์จะเห็นได้ชัดเจนว่าทำไมคนโบราณจึงได้เลือกที่ตั้งเมืองตรงที่ซึ่งห่างไกลแม่น้ำป่าสักถึง 6 กิโลเมตร ในขณะที่บริเวณแม่น้ำป่าสักนำเอ่อท่วมจนมิดสองฝั่งลานตะพัก เมืองศรีเทพก็ยังอยู่สูงพ้นน้ำ แต่เมื่ออยู่ห่างไกลลำน้ำจึงมีปัญหาในเรื่องการขาดแคลนน้ำกินน้ำใช้ เพื่อการแก้ปัญหาดังกล่าวชาวเมืองศรีเทพจึงขุดสระน้ำ หนองน้ำ และคูเมืองขนาดใหญ่ เอาไว้กักเก็บน้ำไว้กินใช้ในชุมชน ซึ่งสำหรับคูเมืองนั้น นอกจากจะเป็นการกักเก็บน้ำได้อย่างเหลือเฟือแล้ว ยังเป็นการสร้างเครื่องกีดขวางมิให้ศึกศัตรูเข้ามารุกรานได้โดยง่ายอีกด้วย ซึ่งเครื่องกีดขวางดังกล่าวนั้น นอกจากจะเป็นคูน้ำที่กว้างใหญ่ข้ามผ่านได้โดยยากแล้ว ยังมีเชิงเนินดินซึ่งได้จากการขุดคูน้ำนำมาพูนเป็นคันดินกำแพงเมืองเป็นปราการที่แข็งแกร่งอีกชั้นหนึ่ง

ลักษณะของคูเมืองกำแพงเมืองที่ปรากฏเป็นเมืองแฝดซ้อนกันอยู่นั้น สันนิษฐานว่าน่าจะสร้างขึ้นต่างวาระ โดยเมืองในเป็นเมืองรูปวงกลมอันเป็นลักษณะของเมืองที่สร้างในวัฒนธรรมทวารวดี ประกอบกับโบราณวัตถุโบราณสถานที่พบในระยะเวลาเช่นโบราณสถานเขาค้างใน โบราณสถานขนาดเล็กต่าง ๆ และจารึกที่

เกี่ยวเนื่องในศาสนาพุทธนิกายเถรวาทและมหายานก็เป็นลักษณะของอารยธรรมแบบทวารวดี จึงสันนิษฐานว่าในช่วงระยะเวลาระหว่าง พุทธศตวรรษที่ 12-16 นี้ เมืองศรีเทพได้รับ วัฒนธรรมทวารวดีที่คงจะแพร่ขึ้นมาจากบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งเป็นวัฒนธรรมทางพุทธ ศาสนา แต่ในเวลาเดียวกันศาสนาพราหมณ์หรือฮินดูก็แพร่เข้ามาด้วยดังได้มีการค้นพบเทวรูป กำหนดอายุได้ในราวพุทธศตวรรษที่ 12-13 เทวรูปดังกล่าวนี้พบเป็นส่วนน้อยและไม่มี หลักฐานทางด้านโบราณสถานที่ร่วมสมัยกันเหลืออยู่เลย อาจเป็นไปได้ว่าโบราณสถานในรุ่นนั้น อาจจะถูกซ่อมทับเปลี่ยนแปลงไปในสมัยต่อมา

สมัยที่รับอารยธรรมเขมร (พุทธศตวรรษที่ 17-18)

เมื่ออาณาจักรทวารวดีเริ่มเสื่อมลงในพุทธศตวรรษที่ 16 เป็นเวลาเดียวกับที่ อาณาจักรเขมรเข้มแข็งขึ้น อิทธิพลวัฒนธรรมเขมรเริ่มเข้าไปครอบงำชุมชนในวัฒนธรรมทวาร วดีเดิม เมืองศรีเทพก็เช่นกันจึงปรากฏมีศาสนสถานในศาสนาฮินดูขนาดใหญ่ 2 แห่งที่ กำหนดอายุได้ในราวพุทธศตวรรษที่ 17 คือ ปราสาทสองพี่น้อง และปราสาทศรีเทพตั้งอยู่ใน ตำแหน่งสำคัญกลางเมือง ที่แสดงให้เห็นถึงการยอมรับอิทธิพลทางวัฒนธรรมเขมรของ ผู้ปกครองเมือง และต่อมาได้พบการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นที่ปราสาทสองพี่น้องแห่งนี้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอาจจะมีการซ่อมแปลงเทวาลัยในศาสนาฮินดูทั้งสองแห่งให้เป็นวัดในพุทธศาสนา มหายาน สันนิษฐานว่าเหตุการณ์ดังกล่าวคงจะเกิดขึ้นในรัชสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 แห่งอาณาจักรเขมรโบราณเมื่อราวต้นพุทธศตวรรษที่ 18 อันเป็นช่วงเวลาที่พุทธศาสนา มหายานกำลังได้รับการนับถืออย่างแพร่หลายเนื่องจากการอุปถัมภ์และส่งเสริมของพระเจ้า ชัยวรมันที่ 7 ทั้งมีโบราณวัตถุที่พบได้แก่ พระโพธิสัตว์ที่มีลักษณะศิลปะขอมแบบบายนเป็น หลักฐานที่สนับสนุนข้อสันนิษฐานดังกล่าว

ในช่วงเวลาที่เมืองศรีเทพรับอารยธรรมเขมรนี้คงจะได้มีการสร้างเมืองขยายออกไป ทางทิศตะวันออกจึงได้ปรากฏ "เมืองนอก" ที่เป็นเมืองแฝดติดอยู่ด้านทิศตะวันออกของ "เมืองใน" ซึ่งลักษณะการสร้างเมืองรูปสี่เหลี่ยมนี้เป็นความนิยมของวัฒนธรรมเขมร การล่มสลายของเมืองศรีเทพ (ราวพุทธศตวรรษที่ 18)

เมืองศรีเทพ พัฒนาดนเองตั้งแต่เป็นชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย จน เจริญรุ่งเรืองเป็นชุมชนเมืองที่รับอารยธรรมทวารวดีในพุทธศตวรรษที่ 12-16 และรับอารย ธรรมเขมรในพุทธศตวรรษที่ 17-18 รวมระยะเวลาที่เจริญอยู่ในฐานะชุมชนเมืองไม่ต่ำกว่า 700 ปี แล้วเหตุใดผู้คนจึงละทิ้งเมืองนี้ให้ร้างไป

ในนิทานพื้นบ้านที่พยายามจะหาเหตุผลมาอธิบายถึงสาเหตุที่เมืองศรีเทพถูกทิ้งร้าง ได้เล่าว่า ที่บนเขาใกล้เมือง มีฤาษี 2 คนสร้างกุฏิอยู่ใกล้ ๆ กัน คนหนึ่งชื่อฤาษีตาไฟ อีกคน หนึ่งชื่อฤาษีตาแว ฤาษีตาไฟมีลูกศิษย์เป็นลูกเจ้าเมือง วันหนึ่งฤาษีตาไฟบอกกับลูกเจ้าเมืองผู้ เป็นศิษย์ว่า น้ำในบ่อที่อยู่ใกล้กันสองบ่อ บ่อหนึ่งใครได้อาบก็จะตาย ต่อเมื่อได้อาบน้ำอีกบ่อ หนึ่งมารดจึงจะฟื้นกลับคืนขึ้นมาใหม่ ลูกเจ้าเมืองไม่เชื่อ ฤาษีตาไฟจึงตกลงจะทดสอบให้ดูแต่

ขอคำมั่นสัญญาจากลูกเจ้าเมืองว่าเมื่อฤๅษีตาไฟตายไปแล้วลูกเจ้าเมืองจะต้องไปเอาน้ำในบ่อที่สองมารดให้คืนชีวิตขึ้น แต่ฤๅษีตาไฟต้องตายไปเพราะศิษย์ขาดความซื่อตรงไม่ทำตามสัญญา กลับหนีไปเมืองเสียไม่เอาน้ำมารดให้

กล่าวถึงฤๅษีตาไฟแวญไปมาหาสู่กับฤๅษีตาไฟ ผิดสังเกตไม่เห็นฤๅษีตาไฟมาเยี่ยมเยียนก็ออกไปตาม เมื่อผ่านบ่อน้ำที่ใคร่อาบก็ตาย เห็นน้ำในบ่อเดือดก็ทราบว่ามีเหตุร้ายเกิดขึ้น จึงเอาน้ำอีกบ่อหนึ่งมารดซากศพฤๅษีตาไฟจนฟื้นคืนชีวิตขึ้นมา ฤๅษีตาไฟจึงเล่าเรื่องที่เป็นมาให้ฤๅษีตาไฟฟังแล้วว่าจะต้องแก้แค้นลงโทษลูกเจ้าเมืองให้จงได้ ฤๅษีตาไฟจึงแสร้งมีตัวขึ้นตัวหนึ่งเอาพิษร้ายบรรจุไว้ในท้องวัวแล้วปล่อยวัวนั้นเดินรอบ ๆ เมืองถึง 7 วัน พร้อมทั้งทำเสียงร้องกึกก้องตลอดเวลา ทหารเฝ้าประตูเมืองเห็นผิดสังเกตจึงปิดประตูเมืองเสีย ครั้นถึงวันที่เจ็ดเจ้าเมืองมีรับสั่งให้เปิดประตูเมือง วัวก็วิ่งปราดเข้าประตูเมืองได้ ขณะเดียวกันนั้นท้องวัวก็ระเบิดออกมาไอพิษร้ายในท้องวัวก็ไหลออกมาทำร้ายคนในเมืองตายอย่างไรก็ตามนิทานเรื่องนี้ก็เป็นเพียงการผูกเรื่องเพื่อพยายามที่จะอธิบายของคนในสมัยหลังที่เพิ่งจะอพยพเข้ามาอยู่หลังจากที่เมืองถูกทิ้งร้างไปแล้ว ขณะนี้จึงยังไม่สามารถหาสาเหตุแน่ชัดที่จะตอบปัญหานี้ได้ ดังนั้นนักวิชาการส่วนใหญ่จึงมุ่งเน้นไปที่ประเด็นของการเกิดโรคระบาด เนื่องจากเมืองศรีเทพเป็นเมืองที่มีสระน้ำ หนองน้ำ มากและเป็นน้ำนิ่งเหมาะสำหรับให้ยุงวางไข่ จึงเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงอย่างดี ซึ่งโรคระบาดที่อาจเป็นไปได้ในพื้นที่แถบนี้ก็คือ โรคคอตีบซึ่งเกิดจากภัยแล้ง และโรคมาเลเรียหรือไข้ป่าซึ่งเกิดจากยุง ที่มีความเป็นไปได้สูงน่าจะเป็นโรคมาเลเรียและก็เป็นที่ยืนยันกันว่าแถบเมืองเพชรบูรณ์นี้ไข้ป่าชุกชุมมาก เพิ่งจะปราบได้หมดเมื่อไม่นานมานี้เอง ถึงกับมีคำกล่าวที่ว่า “เพชรบูรณ์หม้อใหม่” คือใครมาจังหวัดเพชรบูรณ์แล้วต้องซื้อหม้อใหม่ติดตัวมาด้วยเพื่อใส่กระดูกกลับ และไข้ป่านี้เองที่เป็นสาเหตุให้สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพต้องเสด็จมาเมืองเพชรบูรณ์ เพื่อเป็นตัวอย่างให้ข้าราชการจากกรุงเทพฯ เห็นว่าแม้แต่พระองค์ซึ่งเป็นเจ้ายังเสด็จมาและก็กลับไปโดยปลอดภัย จะได้เลิกกลัวไข้ป่าและยินดีมารับราชการที่เมืองเพชรบูรณ์กันเสียที อันเป็นสาเหตุให้สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพมีโอกาสสืบค้นหาเมืองศรีเทพจนเป็นที่รู้จักกันทั่วไปในเวลา

ใบความรู้ที่ 5 โบราณสถานเมืองศรีเทพ

หลุมขุดค้นทางโบราณคดี

ในปีพ.ศ. 2531อุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ได้ขุดแต่งโบราณสถานซึ่งตั้งอยู่บนเนินดินขนาดย่อมแห่งหนึ่งภายในเขตเมืองใน ในขณะที่เดียวกันก็ได้ขุดค้นทางโบราณคดีบนเนินดินห่างจากตัวโบราณสถานมาทางทิศตะวันตกเฉียงใต้เล็กน้อย(ปัจจุบันคือบริเวณอาคาร

คลุมหลุมขุดค้น) หลังจากขุดลงไปได้ประมาณ 1 เมตร ได้พบโครงกระดูกช้างขนาดความยาวประมาณ 3.75 เมตร ลักษณะนอนตะแคงซ้าย หันศีรษะไปทางทิศเหนือ กระดูกขาหน้าของช้างทับซ้อนไขว้กันอยู่ ส่วนขาหลังเหยียดตรง สภาพของโครงกระดูกค่อนข้างสมบูรณ์ โดยมีกลุ่มภาชนะดินเผาที่เกือบสมบูรณ์ 3 กลุ่ม อยู่ทางด้านเหนือของกะโหลกศีรษะ รวมทั้งได้พบชิ้นส่วนหินบดอยู่ในบริเวณเดียวกัน สูงขึ้นมาจากโครงกระดูกช้างในระดับได้ผิวดินเล็กน้อยพบแนวกำแพงก่อด้วยศิลาแลงลักษณะคล้ายล้อมหลุมที่ฝังโครงกระดูกช้างไว้ ระดับที่พบโครงกระดูกช้างอยู่ในระดับ

ใกล้เคียงกับฐานโบราณสถานชั้นล่างสุด จึงน่าจะเป็นของร่วมสมัยกันและเกี่ยวข้องกันทางใดทางหนึ่ง และเมื่อขุดค้นในระดับที่ลึกลงไปอีกจากชั้นดินที่พบโครงกระดูกช้าง

ได้พบโครงกระดูกมนุษย์จำนวน 5 โครงอยู่ในชั้นดินระดับลึกลงไปจากผิวดินราว 4 เมตร โครงกระดูกที่สมบูรณ์ 1 โครง เป็นเพศหญิง นอนหงายหันศีรษะไปทางทิศเหนือที่แขนซ้ายบริเวณข้อศอกมีกำไลสำริดสวมอยู่ ในมือซ้ายถือเครื่องมือเหล็กปลายแหลมยาวประมาณ 50 เซนติเมตร ที่คอมีเครื่องประดับทำจากแร่คาร์เนเลียนสีส้ม ความยาวของโครงกระดูกจากศีรษะถึงปลายเท้าประมาณ 180 เซนติเมตร และพบลูกปัดดินเผากระจายอยู่ทั่วไปโครงกระดูกอีก 2 โครง อยู่ในสภาพที่ไม่สมบูรณ์ โครงหนึ่งอยู่ทางขวามือของโครงแรก หันศีรษะไปทางทิศเหนือแต่ไม่พบกะโหลกศีรษะ ในมือซ้าย

มีเครื่องมือเหล็กปลายแหลมเช่นเดียวกัน ที่ปลายเท้ามีภาชนะดินเผาวางอยู่ พบลูกปัดดินเผากระจายอยู่บริเวณโครงกระดูก อีกโครงหนึ่งอยู่ทางซ้ายของโครงแรก เป็นโครงเล็กพบ

เฉพาะส่วนตั้งแต่เหนือเอวขึ้นมา น่าจะเป็นโครงกระดูกของเด็ก ที่เหนือศีรษะมีภาชนะดินเผาขนาดใหญ่ฝังรวมอยู่ นอกจากนี้ยังพบลูกปัดดินเผากระจายอยู่โดยรอบ โครงกระดูกอีก 2 โครงอยู่ในสภาพที่ไม่สมบูรณ์ ฝังอยู่บริเวณระหว่างท่อนกระดูกขาในระดับเหนือกว่าโครงกระดูกแรกเล็กน้อย มีลักษณะเป็นการฝังศพครั้งที่สอง คือ นำกระดูกที่ได้เคยฝังแล้วครั้งหนึ่งมารวบรวมใส่ในภาชนะดินเผาแล้วนำมาฝังใหม่ โดยใส่กำไลสำริดและลูกปัดลงในภาชนะก่อนนำไปฝังด้วย โครงกระดูกเหล่านี้สามารถกำหนดอายุได้ว่ามีอายุอยู่ในราว 2,000 ปีมาแล้ว

หลักฐานทางโบราณคดีที่พบในหลุมขุดค้นแห่งนี้เป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการชุมชนของเมืองศรีเทพที่เติบโตมาจากชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย เมื่อประมาณ 2,000 ปีที่แล้ว และมีความสืบเนื่องต่อมาจนกระทั่งถึงสมัยที่มีการก่อตั้งเมืองและรับเอาอารยธรรมความเจริญจากภายนอกตามกระแสความเปลี่ยนแปลงในแต่ละยุคสมัย โดยปรากฏหลักฐานการฝังศพของคนในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย และหลักฐานในชั้นดินที่แสดงถึงการอยู่อาศัยสืบเนื่องมาจนกระทั่งมีการก่อสร้างโบราณสถานแบบทวารวดีคือโบราณสถานหมายเลข 0971 ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกันนี้ และสืบเนื่องมาจนกระทั่งถึงสมัยที่เมืองศรีเทพรับอิทธิพลวัฒนธรรมเขมรโบราณสถานแห่งนี้ก็ได้ถูกดัดแปลงเป็นเทวาลัยในศาสนาฮินดู

โบราณสถานเขาค้างใน

เป็นโบราณสถานขนาดใหญ่ตั้งอยู่ในกลุ่มโบราณสถานกลางเมืองในซึ่งเมื่อดูจากขนาดและตำแหน่งที่ตั้งแล้วอาจจะกล่าวได้ว่าโบราณสถานแห่งนี้อาจเป็นศาสนสถานสำคัญประจำเมืองโบราณสถานเขาค้างในเป็นศาสนสถานในศาสนาพุทธ สันนิษฐาน ว่ามีมาตั้งแต่สมัยแรกสร้างเมืองในราวพุทธศตวรรษที่ 12 ศาสนสถานดังกล่าว

ประกอบด้วย สถาปัตยกรรมประธาน ได้แก่ สตูปขนาดใหญ่ ปัจจุบันเหลือแต่ส่วนฐานซึ่งมีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาด 28 x 44 เมตร สูงประมาณ 12 เมตร ก่อด้วยศิลาแลงเป็นวัสดุหลัก หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ด้านหน้ามีบันไดทางขึ้นสู่ลานชั้นบนซึ่งปัจจุบันยังเหลือร่องรอยปูนฉาบเป็นพื้นอยู่ทางด้านทิศตะวันออก ส่วนทางด้านทิศตะวันตกแต่เดิมปรากฏหลุมลึกลบขุดขนาดใหญ่มีร่องรอยฐานรูปสี่เหลี่ยมเหลืออยู่เล็กน้อย จึงสันนิษฐานว่าที่ลานส่วนบนของโบราณสถานนี้คงจะมีสตูป มณฑปหรือวิหารอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งเป็นที่ประดิษฐานสิ่งเคารพตั้งอยู่ทางทิศตะวันตก ด้านหน้าคือทางทิศตะวันออกเป็นลานกว้างเพื่อประกอบพิธีกรรมหรือเป็นลานบูชา ที่ริมขอบลานทางด้านขวามีร่องรอยของฐานสิ่งก่อสร้างทำด้วยอิฐซึ่งอาจเป็นฐานของสตูปหรือวิหารขนาดเล็กเหลืออยู่ 1 แห่ง แต่ขอบลานทางด้านซ้ายไม่ปรากฏ อาจจะเคยมีอยู่แต่พังทลายไป

ส่วนฐานที่ก่อด้วยศิลาแลงตลอดความสูงที่เห็นอยู่ทั้งหมดนั้นแต่เดิมฉาบปูนและมีลวดลายปูนปั้นประดับ ปัจจุบันยังเหลือลวดลายปูนปั้นให้เห็นเป็นแห่ง ๆ ที่เหลือมากที่สุดคือลวดลายปูนปั้นที่ส่วนฐานล่างทางด้านทิศใต้ และทิศตะวันตก

ลักษณะทางสถาปัตยกรรมส่วนฐานเท่าที่เหลืออยู่ สันนิษฐานว่ามีลักษณะเช่นเดียวกับฐานโบราณสถานวัดโขลงสุวรรณคีรี เมืองคูบัว จังหวัดราชบุรี คือภายนอกทำเป็นรูปร่างวิหารตั้งหลังโดยการฉาบปูนและประดับลวดลายปูนปั้น ลวดลายชั้นล่างสุดเป็นแถวของลายก้านขดแบบที่นิยมกันอยู่ในสมัยทวารวดี ถัดขึ้นมาในส่วนของท้องไม้ที่เจาะช่องสี่เหลี่ยมตามแนวยาว มีรูปคนแคระและรูปช้างประดับเรียงเป็นแถว รูปคนแคระที่ประดับอยู่นี้เป็นคนแคระที่มีหัวเป็นคนและเป็นสัตว์ต่าง ๆ

ได้แก่ คนแคระหัวคน คนแคระหัวโค คนแคระหัวช้าง คนแคระหัวหัวสิงห์ และคนแคระหัวลิง

ชั้นเหนือขึ้นไปเป็นชั้นหน้ากระดานซึ่งคงประดับลายก้านขดเช่นเดียวกับชั้นล่าง ถัดชั้นนี้ไปเป็นลายกรอบสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ เรียงกันเป็นแถว ส่วนบนขึ้นไปพังทลายไม่เหลือร่องรอย คนแคระและสัตว์ที่ประดับอยู่ที่ฐานนี้วางท่าในลักษณะท่าแบก ซึ่งเมื่อดูจากภาพรวมทั้งหมดแล้วจะดูเสมือนว่าคนแคระและสัตว์เหล่านี้กำลังแบกหรือค้ำโบราณสถานแห่งนี้อยู่ ลักษณะการเจาะช่องมีประติมากรรมรูปคนแคระค้ำฐานโบราณสถานดังกล่าวมีปรากฏที่โบราณสถานหลายแห่งในสมัยทวารวดี เช่น โบราณสถานวัดโขลงสุวรรณคีรี เมืองคูบัว จังหวัดราชบุรี โบราณสถานวัดนครโกษา จังหวัดลพบุรี โบราณสถานในเมืองโบราณโคกไม้เดน จังหวัดนครสวรรค์ โบราณสถานในเมืองอุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี และโบราณสถานที่เกิดียจุลประโทนเมืองนครปฐม เป็นต้น

นอกจากสถาปัตยกรรมประธานแล้วภายในบริเวณซึ่งล้อมรอบด้วยกำแพงศิลาแลง ยังมีสิ่งก่อสร้างขนาดเล็กได้แก่ วิหาร เจดีย์ราย และอาคารประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ อยู่โดยรอบ ส่วนธรรมจักรศิลาขนาดใหญ่ซึ่งตั้งอยู่ด้านหน้าโบราณสถานนั้นเป็นโบราณวัตถุที่ได้รับมอบมาจากอำเภอสรีเทพ และไม้ทราบที่มาแน่ชัด แต่มีผู้เล่าว่าแต่เดิมอยู่ที่โบราณสถานเขาค้างนอกทางเหนือเมืองขึ้นไปราว 2 กิโลเมตร ซึ่งเป็นโบราณสถานที่ยังมีได้ทำการขุดแต่งและบูรณะ ธรรมจักรศิลานี้โดยปกติตั้งอยู่บนยอดเสาที่ตั้งอยู่ด้านหน้าสถูปสำคัญในสมัยทวารวดี เป็นสัญลักษณ์ของการประกาศพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า แต่เดิมที่โบราณสถานเขาค้างในก็อาจจะมีธรรมจักรลักษณะเช่นเดียวกันนี้แต่คงจะสูญหายไป

โบราณสถานเขาค้างใน เป็นสถาปัตยกรรมสำคัญที่มีอายุการใช้งานนับเป็นร้อย ๆ ปี หลักฐานทางโบราณคดีที่พบจากการขุดแต่งโบราณสถานแห่งนี้บ่งชี้ว่าได้สร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 11-12 ซึ่งคงจะเป็นระยะเดียวกันกับการก่อตั้งเมือง โดยในระยะแรกอาจจะสร้างขึ้นเพื่อเป็นศาสนสถานในพุทธศาสนาแบบหินยานหรือเถรวาทตามที่นิยมนับถือกันในสังคมวัฒนธรรมทวารวดีในระยะแรก ต่อมาในราวพุทธศตวรรษที่ 14 จึงได้ปรับเปลี่ยนมาเป็นพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ซึ่งก็เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมวัฒนธรรมทวารวดีทั่วไปในระยะนี้เช่นเดียวกัน จึงมีการค้นพบประติมากรรมรูปพระโพธิสัตว์หลายองค์ ณ โบราณสถานแห่งนี้ ซึ่งสถาปัตยกรรมประธานก็คงจะได้มีการซ่อมแซมเปลี่ยนแปลงหรือสร้างขึ้นใหม่ในระยะเวลานี้เช่นเดียวกัน เพราะลวดลายปูนปั้นที่ปรากฏนั้นเป็นลักษณะของลวดลายปูนปั้นในสมัยทวารวดีที่กำหนดอายุได้ในราวพุทธศตวรรษที่ 14

โบราณสถานเขาค้างในยังคงอยู่เป็นศาสนสถานของชุมชนเรื่อยมาจนแม้เมื่อเมืองศรีเทพปรากฏอิทธิพลวัฒนธรรมขอมหรือเขมรโบราณซึ่งนับถือศาสนาฮินดูอย่างเด่นชัดแล้ว ในราวพุทธศตวรรษที่ 16-17 ดังที่ได้มีการค้นพบพระพุทธรูปที่เขาค้างในซึ่งมีลักษณะอิทธิพลเขมรสมัยบาปวนและนครวัด อาจเป็นไปได้ว่าโบราณสถานเขาค้างในคงจะมีบทบาทต่อชุมชนควบคู่มากับเมืองศรีเทพตั้งแต่แรกเริ่มจนกระทั่งถูกทิ้งร้างไปพร้อม ๆ กันในราวพุทธศตวรรษที่ 18

สำหรับชื่อที่แท้จริงของโบราณสถานเขาค้างในขณะนี้ยังไม่พบหลักฐาน "เขาค้างใน" เป็นชื่อที่ชาวบ้านในปัจจุบันเรียก เนื่องจากในสมัยที่ยังไม่มีการขุดแต่ง โบราณสถานแห่งนี้ถูกปกคลุมด้วยเนินดินและต้นไม้คล้ายกับเป็นภูเขา ส่วนคำว่า "ค้าง" มีที่มาจากความเชื่อที่ว่า สถานที่แห่งนี้เป็นที่เก็บสิ่งของมีค่าหรือเป็นคลังอาวุธในสมัยโบราณ ส่วนคำว่า "ใน" หมายถึงภายในเมือง เป็นการบ่งชี้ว่าเป็นเขาค้างองค์ที่ตั้งอยู่ภายในเมือง เนื่องจากมีโบราณ

สถานที่ยังไม่ได้ทำการขุดแต่งในลักษณะเดียวกันนี้อีกองค์หนึ่งตั้งอยู่ด้านนอกเมืองทางทิศเหนือ เรียกว่า “เขาค้างนอก”

โบราณสถานปราสาทสองพี่น้อง

เป็นศาสนสถานขนาดใหญ่ในกลุ่มศาสนสถานกลางเมือง เช่นเดียวกับโบราณสถานเขาค้างในสร้างขึ้นเนื่องใน ศาสนาฮินดูในราวพุทธศตวรรษที่ 16-17 เป็นโบราณสถานที่มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมแบบเขมร

ชื่อปราสาทสองพี่น้องเป็นชื่อที่ชาวบ้านเรียกเช่นเดียวกัน เนื่องจากพบว่ามีปราสาท 2 องค์ตั้งอยู่เคียงกัน องค์หนึ่งใหญ่องค์หนึ่งเล็กจึงเรียกว่าปราสาทสองพี่น้อง

ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของปราสาทหรือปราสาทประธานประกอบด้วย

- ปราสาทประธานสร้างหันหน้าไปทางทิศตะวันตก เป็นปราสาทก่ออิฐไม่สอปูน มีร่องรอยปูนฉาบอยู่ภายนอก ตั้งอยู่บนฐานศิลาแลงที่ทำเป็นชตงานปัทมหรือฐานบัวสี่เหลี่ยมจัตุรัสเพิ่มมุมขนาดใหญ่ซ้อนกัน 3 ชั้น มีทางเข้าด้านหน้าทางเดียว เรือนธาตุมีมุขยื่นออกมาทั้ง 4 ทิศ ทิศเหนือทิศตะวันออก และทิศใต้ เป็นมุขสันติติดกับตัวปราสาทช่องประตูทำเป็นประตูหลอก ส่วนด้านทิศตะวันตกทำมุขยื่นออกมาเป็นห้องยาวเชื่อมต่อกับมณฑปด้านหน้า เป็นช่องทางเข้าสู่ภายในปราสาทได้ หลังคาปราสาทปัจจุบันพังทลายจนไม่เห็นรูปทรง แต่ถ้าจะเทียบกับสถาปัตยกรรมขอมในรุ่นเดียวกันแล้ว อาจจะกล่าวได้ว่า คงจะประกอบด้วยชั้นเชิงบาตรซึ่งโดยปกติแล้วมักจะมีจำนวน 5 ชั้นซ้อนลดหลั่นกันขึ้นไป บนยอดสุดมักประดับด้วยกลศ คือหม้อน้ำศักดิ์สิทธิ์ ปักด้วยตรีศูลหรือปฏักจุลหล่อด้วยโลหะ บนชั้นเชิงบาตรแต่ละชั้นประดับด้วยกลีบขนุนปราสาทเรียงรายเป็นระยะในแต่ละด้านและที่มุมหลักทั้งสี่ของชั้นเชิงบาตรแต่ละชั้นประดับกลีบขนุนปราสาทรูปสามเหลี่ยมซึ่งเรียกว่านาคปัก หลังคาปราสาทจึงมีลักษณะสอบเข้าคล้ายรูปพุ่ม อย่างเช่นหลังคาปราสาทหินพิมายและปราสาทเขาพนมรุ้ง

ลักษณะแผนผังของปราสาท อยู่ในรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสเพิ่มมุมด้านนอกทั้ง 4 ด้าน องค์ปราสาทค่อนข้างสูงเท่าที่เหลืออยู่สูงประมาณ 7 เมตร ผังห้องภายในทั้งสามด้าน คือ ด้านทิศเหนือ ตะวันออก และทิศใต้ เจาะเป็นช่องซุ้มจรนำยอดซุ้มเป็นรูปสามเหลี่ยม อาจจะใช้เป็นประดิษฐานรูปเคารพหรือเครื่องบูชาหรือเครื่องให้แสงสว่างได้อย่างใดอย่างหนึ่งภายในปราสาทมีแท่นศิลาแลงสำหรับประดิษฐานรูปเคารพโดยตรงกลางแท่นจะเป็นรูปเพื่อใช้เสียบยึดเศียร

ฐานรูปเคารพให้มันคง

มุขปราสาทด้านทิศตะวันตกยาวประมาณ 10 เมตร ฐานก่อด้วยศิลาแลงเป็นชุดของฐานบัวชั้นเดียวกัน ผนังมุขปราสาทก่อด้วยอิฐ จากการขุดแต่งได้พบลูกมะหวดและกรอบหน้าต่างทำด้วยหินทรายตกอยู่ใต้ผนังมุขปราสาทด้านทิศใต้ จึงสันนิษฐานว่าผนังด้านทิศใต้และน่าจะรวมถึงผนังด้าน ทิศเหนือด้วย คงจะเจาะผนังเป็นช่องหน้าต่างและมีซี่กรงลูกมะหวดประดับ สำหรับหลังคามุขปราสาทซึ่งสูญหายไปหมดแล้วนั้น คงจะก่อด้วยอิฐซ้อนเหลื่อมเข้าหากันเป็นรูปโค้งเลียนแบบเครื่องไม้ มีหน้าบันชั้นลดเช่นเดียวกับสถาปัตยกรรมเขมรโดยทั่วไป

ด้านหน้าติดกับมุขปราสาทออกมานั้น มีฐานอาคารรูปกากบาทก่อด้วยศิลาแลง คงจะเป็นมณฑปด้านหน้าปราสาทซึ่งมักจะพบเสมอในสถาปัตยกรรมเขมร มณฑปนี้ก็คงจะมีผนังก่อด้วยอิฐและหลังคาทำด้วยอิฐเป็นรูปโค้งเลียนแบบหลังคาเครื่องไม้เช่นเดียวกับมุขปราสาท มีช่องหน้าต่างประดับ ลูกมะหวดเช่นเดียวกัน และมีช่องประตูทางเข้าและหน้าบันประกอบโดยรอบทางด้านทิศเหนือ ใต้ และตะวันตก โดยปกติมณฑปนี้สร้างขึ้นเพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้เข้าไปภายในเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ส่วนองค์ปราสาทหรือปราสาทซึ่งเรียกว่า“วิมาน”นั้นเป็นที่ประดิษฐานคิวลิ่งหรือรูปเคารพ เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ สงวนไว้เฉพาะแต่พราหมณ์หรือนักบวชที่สามารถเข้าไปประกอบพิธีกรรมภายในครมฤคฤหะคือห้องภายในปราสาทได้เพียงพวกเดียว ภายในมณฑปนั้นถ้าเป็นลัทธิไศวนิกายก็อาจจะเป็นที่ตั้ง รูปโคนนทิหมอบ ซึ่งมีความหมายถึงพาหนะของพระศิวะหรือพระอิศวรก็ได้

ทางด้านทิศใต้ของปราสาทประธาน มีปราสาทขนาดเล็กอีก 1 องค์ แต่เดิมเหลือเพียงส่วนของเรือนธาตุช่วงล่าง ต่อมาได้ซ่อมแซมบูรณะต่อเติมขึ้นไปจากเดิมอีกเล็กน้อยเพื่อติดตั้งทับหลังที่ตกอยู่ในบริเวณเดียวกัน

ฐานชั้นล่างสุดของปราสาทหรือปราสาทองค์เล็กเป็นฐานบัวชั้นเดียวเชื่อมต่อกันเป็นฐานเดียวกับฐานชั้นแรกขององค์ใหญ่ ถัดขึ้นมาเป็นส่วนขององค์ปราสาทก่อด้วยอิฐ ลักษณะการก่ออิฐเป็นแบบเดียวกับปราสาทองค์ใหญ่ ผนังภายนอกขององค์ปราสาทก็เป็นรูปสี่เหลี่ยมจตุรัสเพิ่มมุมเช่นเดียวกัน ทางด้านหน้าคือทางด้านทิศตะวันตกมีประตูทางเข้าสู่ครมฤคฤหะหรือห้องภายในองค์ปราสาท ส่วนอีก 3 ด้านคือด้านทิศเหนือ ทิศตะวันออกและทิศใต้ทำเป็นประตูหลอก รูปทรงส่วนบนขององค์ปราสาท ก็คงจะมีลักษณะเช่นเดียวกับปราสาทองค์ใหญ่

นอกจากปราสาท 2 องค์และฐานมณฑปด้านหน้าปราสาทแล้ว ยังพบทางเดินและอาคารเล็ก ๆ อีกหลายหลังซึ่งคงจะใช้เป็นที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

จากการขุดแต่งโบราณสถานได้พบหลักฐานชิ้นส่วนประกอบสถาปัตยกรรมที่สำคัญหลายส่วนที่สามารถบอกอายุสมัยการก่อสร้างได้ เช่น ทับหลัง และเสาประดับ

กรอบประตู ซึ่งกำหนดอายุได้ในราวพุทธศตวรรษที่ 17 และจากเรื่องราวที่ปรากฏบนทับหลัง ซึ่งสลักเรื่องราวเกี่ยวกับพระศิวะประกอบกับได้พบชิ้นส่วน

ศิวลึงค์

ฐานโยนิ

โคนนทิ

ในบริเวณโบราณสถาน จึงสันนิษฐานว่าเมื่อแรกสร้างโบราณสถานแห่งนี้คงจะเป็นเทวาลัยในศาสนาฮินดูลัทธิศิวนิกายซึ่งสร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 17 แต่ทว่า ศิวลึงค์ ฐานโยนิ และโคนนทิที่พบนั้นปรากฏว่าถูกฝังไว้ในพื้นดินในระดับใต้ฐานอาคาร จึงสันนิษฐานว่าเทวสถานแห่งนี้คงจะถูกเปลี่ยนแปลงเป็นวัดในพุทธศาสนามหายานตามกระแสความนิยมที่แพร่มาจากเขมรในรัชสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ในระหว่าง พ.ศ. 1724 - 1760 และโบราณสถานแห่งนี้ก็คงจะถูกทิ้งร้างไปพร้อม ๆ กับเมืองศรีเทพในช่วงระยะเวลาใกล้เคียงกันนี้

นอกจากหลักฐานดังกล่าวแล้ว ยังมีหลักฐานอีกชิ้นหนึ่งที่น่าสนใจ และอาจก่อให้เกิดความสับสนในการตีความทางประวัติศาสตร์ได้ นั่นคือการค้นพบเทวรูปพระอาทิตย์หรือสุริยเทพที่บริเวณทางเดินรูปกากบาทซึ่งเป็นทางเดินเข้าด้านหน้าโบราณสถานแห่งนี้ เทวรูปพระอาทิตย์หรือสุริยเทพนี้กำหนดอายุได้ในราวพุทธศตวรรษที่ 13 ซึ่งเป็นอายุที่มีความเก่าแก่กว่าตัวโบราณสถานมาก จึงอาจเป็นไปได้ว่าเทวรูปองค์นี้อาจ

จะถูกเคลื่อนย้ายมาในสมัยหลัง เช่นเดียวกับอัมรินทร์ศิลารูปครึ่งวงกลมซึ่งสลักเป็นรูปดอกบัวครึ่งวงกลมที่อยู่ด้านหน้าประตูทางเข้าสู่ห้องครรภคฤหะของปราสาทองค์ใหญ่ ซึ่งเป็นลักษณะของอัมรินทร์ศิลาที่นิยมกันอยู่ในสมัยทวารวดี จึงอาจเป็นไปได้ว่าอาจจะมีการเคลื่อนย้ายมาในสมัยหลังเช่นเดียวกัน แต่ถ้าเป็นรูปเคารพที่อยู่ที่นี่มาแต่เดิมก็อาจเป็นไปได้เช่นกันว่าอาจจะมีการมีโบราณสถานที่มีอายุรุ่นเดียวกับรูปเคารพดังกล่าวถูกโบราณสถานรุ่นหลังสร้างซ้อนทับอยู่ข้างใต้

โบราณสถานปราสาทศรีเทพ

เป็นศาสนสถานที่มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมรูปแบบปราสาทในศิลปะขอมตั้งอยู่ทางด้านหลังในแนวแกนเดียวกับปราสาทสองพี่น้องโดยระหว่างโบราณสถานทั้งสองแห่งนี้มีกลุ่มโบราณสถานซึ่งล้อมรอบด้วยกำแพงศิลาแลง ประกอบด้วยทางเดินปูศิลาแลงซึ่งอาจเป็นทางเดินเชื่อมระหว่างเทวาลัยทั้งสองอยู่ตรงกลาง และมีฐานอาคารก่อด้วยศิลาแลงสองหลังอยู่ทางด้านทิศใต้เป็นรูปยาวขนานไปกับทางเดิน จากการขุดแต่งอาคารนี้พบร่องรอยของหลุมเสาไม้และกระเบื้องมุงหลังคาซึ่งแสดงว่าเป็นอาคารที่มีหลังคาเป็นเครื่องไม้มุงกระเบื้อง คงจะเป็นอาคารที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

เมื่อผ่านเข้าไปในบริเวณโบราณสถานปราสาทศรีเทพแล้วจะพบว่า องค์ปราสาทประธานเป็นปราสาทอิฐขนาดใหญ่ตั้งอยู่บนฐานศิลาแลงซึ่งตั้งอยู่บนฐานที่ยกพื้นสูงขึ้นมาจากระดับผิวดินเดิมโดยการก่อศิลาแลงเป็นกรอบสี่เหลี่ยมจัตุรัสสูงขึ้นมาจากพื้นดินเดิมราว 1 เมตร แล้วถมอัดดินลงไปในการอบศิลาแลงปรับระดับให้เรียบเป็นลานกว้างรองรับปราสาท

ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของปราสาทเป็นลักษณะสถาปัตยกรรมแบบเขมรโบราณเช่นเดียวกับปราสาทสองพี่น้อง ประกอบด้วยฐานศิลาแลงแบบฐานบัวลูกฟัก 2 ชั้น มีมุขทั้ง 4 ด้าน ส่วนเรือนธาตุและเครื่องบนก่อด้วยอิฐที่ฝนขัดจนเรียบสนิทและไม่สอปูน ความสูงขององค์ปราสาทหรือปราสาทเท่าที่เหลืออยู่ราว 13 เมตร รูปร่างขององค์ปราสาทคงมีลักษณะเช่นเดียวกับปราสาทสองพี่น้องดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่ไม่พบการก่อมุขยื่นออกมาทางด้านหน้าปราสาท พบเพียงร่องรอยหลุมเสากลมขนาดใหญ่จำนวน 5 หลุมเรียงอยู่ที่ฐานศิลาแลงชั้นล่างสุดบริเวณด้านหน้าทางขึ้น และพบชิ้นส่วนซากไม้เสียบยื่นออกมาจากองค์ปราสาทด้านหน้า รวมทั้งพบกระเบื้องมุงหลังคาชนิดกระเบื้องโค้งหรือกระเบื้องกาบกล้วยที่เรียกว่ากาบจำนวนมาก ซึ่งอาจจะแสดงให้เห็นถึงร่องรอยของหลังคาเครื่องไม้มุงกระเบื้องที่เคยคลุมอยู่บริเวณด้านหน้าปราสาทซึ่งหันหน้าไปทางทิศตะวันตก

ข้างหน้าทั้งด้านซ้ายและขวาของปราสาทมีฐานอาคารศิลาแลงหลังเล็ก ๆ 2 หลัง คือบรรณาลัยหรือห้องสมุดที่เก็บคัมภีร์ทางศาสนาของพราหมณ์ ซึ่งมักจะปรากฏอยู่เป็นปกติตามระเบียบการก่อสร้างของสถาปัตยกรรมเขมร อาคารทั้งสองหลังนี้คงจะมีหลังคาเป็นเครื่องไม้มุงกระเบื้องเช่นเดียวกันเนื่องจากพบร่องรอยหลุมเสาบนฐานอาคาร

ด้านหน้าของโคปุระหรือประตูทางเข้าออกมา มีฐานอาคารและทางเดินยกพื้นรูปกากบาท ที่ปลายสุดพบโกลนพญานาคแผ่พังพานตกอยู่ในบริเวณนั้น แต่เดิมคงจะเป็นเศียรของพญานาคปูนปั้นที่มีโกลนศิลาแลงอยู่ภายในแผ่พังพานอยู่บริเวณปลาย 2 ข้างของทางเดินที่เรียกว่าสะพานนาค โดยมีลำตัวพญานาคทอดยาวเป็นราวสะพานตามความนิยมในศิลปะเขมร ด้านซ้ายของสะพานนาคมีทางเดินปูศิลาแลงสู่ฐานอาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่ทอดยาวขนานกับสะพานนาค ถัดมาทางทิศตะวันออกใกล้กับฐานไฟที่มีอาคารรูปสี่เหลี่ยมขนาดเล็กก่อด้วยศิลาแลงอีก 1 หลัง ขณะขุดแต่งได้พบประติมากรรมหินทรายรูปเทพชัมภละหรือกุเวรซึ่งเป็นเทพแห่งความมั่งคั่งอยู่ใกล้ๆกับอาคารหลังนี้ ส่วนทางด้านหน้าโคปุระก็ได้พบประติมากรรมหินทรายเช่นเดียวกัน เป็นประติมากรรมรูปทวารบาลซึ่งน่าจะเป็นทวารบาลคู่เดียวกันกับทวารบาลจากเมืองศรีเทพที่ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ซึ่งกำหนดอายุได้ในราวพุทธศตวรรษที่ 18

อายุสมัยของโบราณสถานแห่งนี้ สันนิษฐานว่าน่าจะสร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 16-17 เนื่องจากได้พบทับหลังที่สามารถกำหนดอายุได้ในช่วงสมัยดังกล่าว โดยจุดประสงค์ในการสร้างเพื่อเป็นเทวาลัยในศาสนาฮินดู แต่ต่อมาได้มีการเตรียมการก่อสร้างหรือซ่อมแซมศาสนสถานแต่ยังไม่แล้วเสร็จ โดยพบหินรูปกลีบขนุนที่ใช้ประดับบนชั้นหลังคาปรากฏถูกสลักทิ้งค้างไว้เพียงโกลนวางอยู่ใกล้ฐานปราสาท ซึ่งอาจจะแสดงให้เห็นถึงการพยายามซ่อมแปลงแก้ไขศาสนสถาน ในช่วงระยะเวลาเดียวกับที่มีการนำเอารูปเคารพของศาสนาฮินดูไปฝังไว้ในบริเวณปราสาทสองพี่น้อง โดยอาจจะแสดงถึงการเปลี่ยน ศาสนสถานในศาสนาฮินดูเป็นศาสนสถานในศาสนาพุทธมหายาน ซึ่งเป็นความนิยมในช่วงรัชสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ในช่วงต้นถึงกลางพุทธศตวรรษที่ 18 แต่ยังไม่ทันสำเร็จก็มีเหตุต้องทิ้งร้างไปเสียก่อน

นอกจากโบราณสถานที่ปรากฏอยู่บนผิวดินแล้วในปีงบประมาณ 2544 ได้มีการบูรณะปราสาทศรีเทพ และมีการขุดตรวจทางโบราณคดีบริเวณโดยรอบฐานปราสาทเพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติมในการบูรณะ ได้พบข้อมูลหลักฐานใหม่เกี่ยวกับการก่อสร้างว่า ก่อนที่จะมีการก่อสร้างสถาปัตยกรรมรุ่นที่ปรากฏบนผิวดินนั้น ได้มีการก่อสร้างสถาปัตยกรรมรุ่นเก่ากว่ามาก่อนแล้วโดยสถาปัตยกรรมในรุ่นนั้นถูกสร้างซ้อนทับอยู่ข้างใต้ อย่างน้อย 2-3 รุ่น

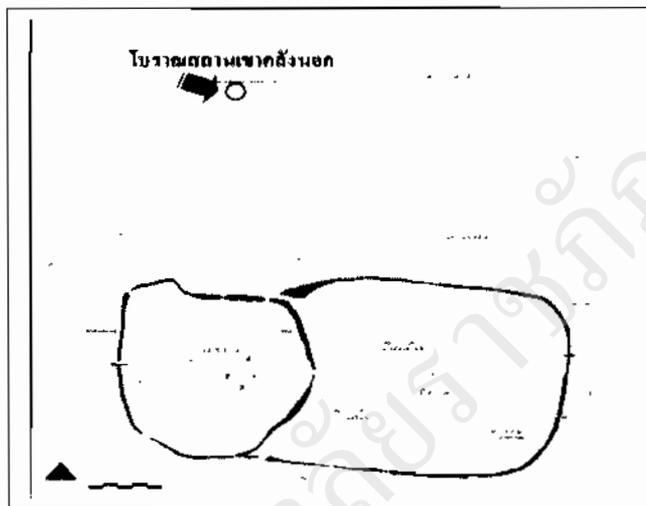

ใบความรู้ที่ 6

โบราณสถานนอกเมืองของเมืองศรีเทพ

โบราณสถานเขาค้างนอก ที่ตั้ง

โบราณสถานเขาค้างนอก ตั้งอยู่ในเขต หมู่ที่ 11 บ้านสระปรือ ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ อยู่ทางด้านทิศเหนือของเมืองโบราณศรีเทพ ห่างออกไปราว 2 กิโลเมตร

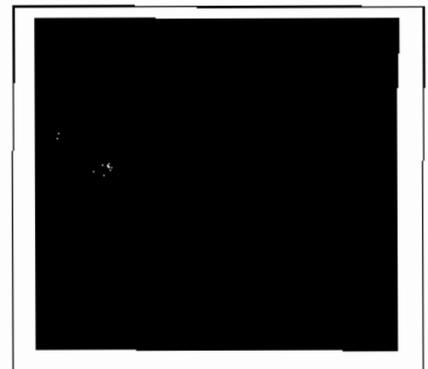
สามารถเดินทางเข้าสู่โบราณสถานแห่งนี้โดยการใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลขที่ 21 (สระบุรี – หล่มสัก) จากสระบุรีมุ่งตรงสู่อำเภอศรีเทพ เมื่อถึงกิโลเมตรที่ 1 เลี้ยวขวาไปตามทางหลวงหมายเลข 2211 ประมาณ 9 กิโลเมตร ผ่านโรงเรียนบ้านบึงนาจาน และเลี้ยวซ้ายไปตามถนนลูกรัง มุ่งตรงไปยัง

บ้านสระปรือ ประมาณ 2 กิโลเมตร ก็จะพบโบราณสถานแห่งนี้

ประวัติการดำเนินงานที่ผ่านมา

กรมศิลปากรได้สำรวจและขึ้นทะเบียนโบราณสถานเขาค้างนอก และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 80 ตอนที่ 29 ลงวันที่ 26 มีนาคม 2506 หน้า 859 โดยขึ้นทะเบียนดังนี้ “คลังนอกเมืองศรีเทพ บ้านหนองปรือ อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ พร้อมทั้งเขตที่ดิน รวมเนื้อที่ประมาณ 14 ไร่ 1 งาน” ทั้งนี้ได้ขึ้นทะเบียนพร้อมๆกับตัวเมืองศรีเทพและปรางค์นอก (ปรางค์ฤๅษี)

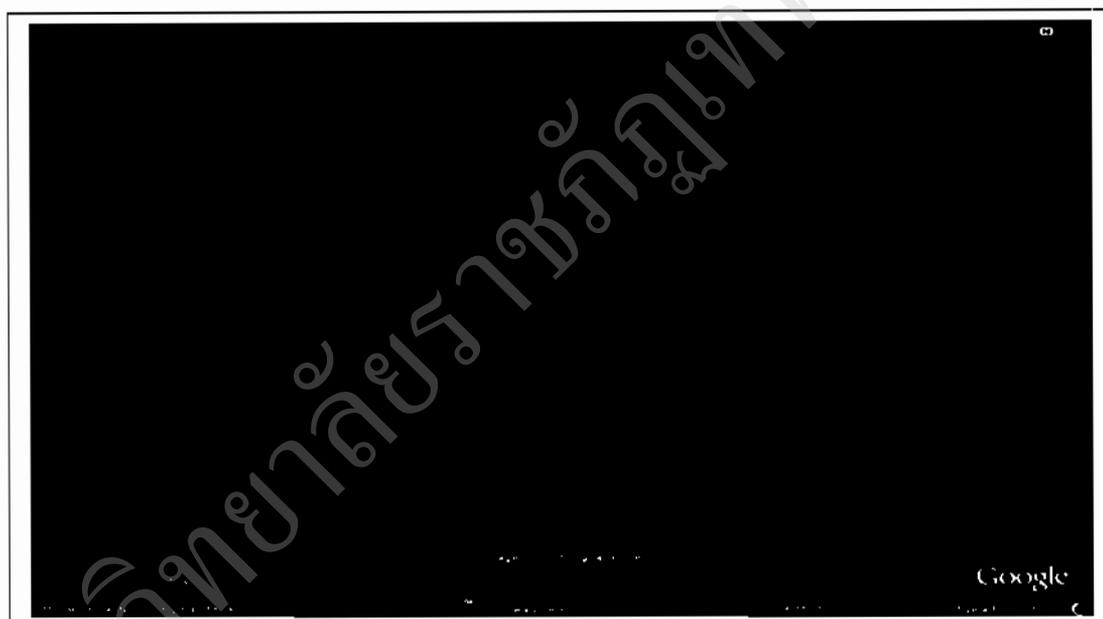
ที่มาของชื่อเขาค้างนอกเป็นชื่อที่ชาวบ้านเรียกกันมาแต่เดิมเพราะเหตุว่ามีรูปร่างลักษณะคล้ายภูเขาสูงใหญ่และเชื่อกันว่ามีทรัพย์สมบัติและอาวุธเก็บรักษาอยู่ภายในประกอบกับในเขตเมืองโบราณ ศรีเทพ มีโบราณสถานที่มีลักษณะคล้ายภูเขาที่เรียกว่า “เขาค้างใน” จึงได้เรียกโบราณสถานแห่งนี้ว่า “เขาค้างนอก”

สภาพโบราณสถานก่อนการดำเนินงานทางโบราณคดี

สภาพก่อนการดำเนินงานทางโบราณคดี มีลักษณะเป็นเนินดินทรงกลมขนาดใหญ่ มีต้นไม้ขึ้นหนาที่บ กว้างประมาณ 85 เมตร ยาวประมาณ 90 เมตร และสูงประมาณ 18 เมตร บริเวณตอนกลางบนยอดสุดมีหลุมที่เกิดจากการลักลอบขุดหาโบราณวัตถุเป็นโพรงลงไป มีเศษอิฐและศิลาแลงกระจายตัวอยู่ทั่วทั้งเนิน จากลักษณะรูปแบบสถาปัตยกรรมที่ปรากฏสันนิษฐานได้ว่า คงมีลักษณะเป็นศาสนสถานเนื่องในวัฒนธรรมทวารวดีที่มีความสำคัญเคียงคู่กันกับโบราณสถานเขาค้างในที่ตั้งอยู่ภายในเมืองโบราณศรีเทพ

นอกจากนี้ บริเวณโดยรอบโบราณสถานเขาค้างนอก ยังปรากฏเนินโบราณสถานบริวารขนาดเล็ก กระจายตัวออกไปเป็นแนวตามแนวแกนทิศอีกจำนวน ไม่ต่ำกว่า 20 แห่ง ซึ่งได้ทำการสำรวจในเบื้องต้น แต่ยังมีได้รับการศึกษา อนุรักษ์และพัฒนาแต่อย่างใด

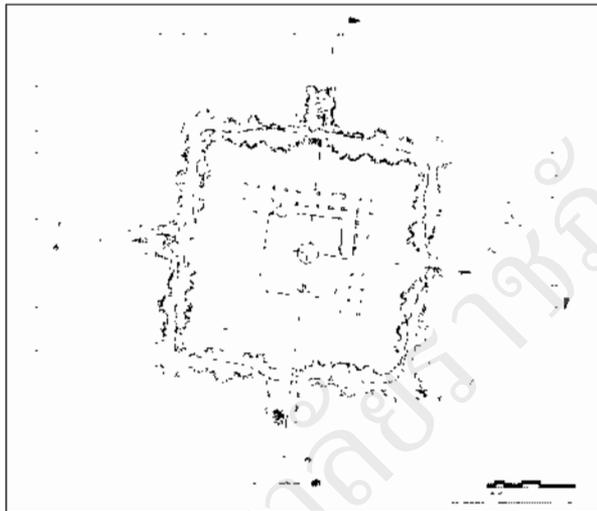

เนื่องจากโบราณสถานแห่งนี้มีความสำคัญและคงคุณค่าทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีไม่น้อยไปกว่าโบราณสถานเขาค้างในที่เป็นโบราณสถานหลักภายในเมืองโบราณศรีเทพ จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องมีการศึกษา อนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานแห่งนี้ เพื่ออนุรักษ์และพัฒนาให้มีความมั่นคงแข็งแรงและดำรงคงอยู่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญแห่งหนึ่งของชาติตลอดไป รวมทั้งเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดเพชรบูรณ์และประเทศไทย ตลอดจนเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตของเด็ก เยาวชน นิสิตนักศึกษาและประชาชนในท้องถิ่น และเพื่อให้เกิดการ จ้างงานและกระจายรายได้ในท้องถิ่น อันจักส่งผลให้สามารถปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันที่ยั่งยืนให้แก่ประชาชนท้องถิ่นได้ทั้งในปัจจุบันและอนาคตต่อไป

ในปีงบประมาณ พ.ศ.2551 กรมศิลปากร โดยอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ได้ดำเนินโครงการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานเขาค้างนอก ซึ่งเป็นการดำเนินงานศึกษาด้านวิชาการโบราณคดีทั้งหมด รวมไปถึงการออกแบบเพื่อการบูรณะในปีถัดไป

สภาพภายหลังการขุดค้นศึกษาโบราณสถาน

จากการดำเนินงานทางโบราณคดี พบว่าเป็นสถูปเจดีย์ที่มีผังของอาคารรูปทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัส ที่มีการยกเก็จหรือเพิ่มมุมตามระเบียบแบบแผนของอาคารแบบทวารวดี ฐานมีขนาดเฉลี่ย กว้างด้านละประมาณ 64 เมตร ความสูงจากฐานถึงยอดที่คงสภาพเหลืออยู่ประมาณ 20 เมตร โดยใช้ศิลาแลงก่อสูงที่บันขึ้นไปจนมีขนาดใหญ่โต แบ่งเป็น 2 ชั้นหลักๆ โดยแต่ละชั้นสูงประมาณ 5 เมตร

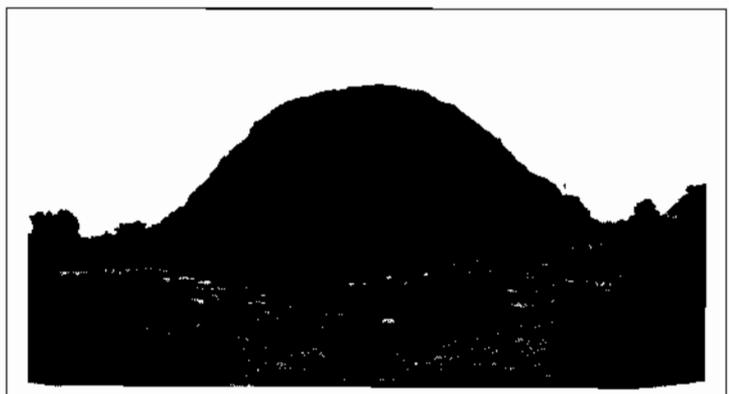
มีการประดับตกแต่งฐานอาคารแต่ละชั้นด้วยการก่อเป็นซุ้มคล้ายอาคารจำลองรูปที่มีเสาประดับคล้ายปราสาท โดยในแต่ละด้านจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนด้วยบันไดทางขึ้น แต่ละส่วนจะประดับอาคารจำลอง 3 หลัง โดยประดับอาคารขนาดใหญ่ไว้ตรงกลาง และประดับอาคารจำลองที่มีขนาดเล็กกว่าขนาดข้าง และมีเจดีย์ประจำมุมทั้ง 4 ด้าน ซึ่งจะมีลักษณะเช่นนี้ที่ฐานทั้ง 2 ชั้น มีบันไดทางขึ้นสู่

ด้านบนทั้ง 4 ด้าน แต่ละด้านมีซุ้มประตูก่อด้วยอิฐและศิลาแลงตั้งอยู่ด้านบน เพื่อผ่านเข้าไปยังลานประทักษิณสำหรับประกอบศาสนพิธีที่ล้อมรอบด้วยกำแพงแก้ว

แต่ทั้งนี้จากการดำเนินงานทางโบราณคดี ไม่ปรากฏร่องรอยของการฉาบปูนและปูนปั้นประดับเหมือนที่โบราณสถานเขาค้างใน พบเพียงชิ้นส่วนยอดทรงกลมของสถูปขนาดเล็กที่ใช้ประดับอาคาร เท่านั้น

องค์สถูปด้านบนก่อ

ด้วยอิฐแบบทวารวดีในผังทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัส ขนาดกว้างด้านละประมาณ 30 เมตร ลักษณะสถูปประกอบด้วยฐานเชิงที่ซ้อนกันตั้งอยู่บนฐานศิลาแลงเหนือขึ้นไปพบว่ามีร่องรอยการก่อลดชั้นและยกเก็จที่มุม ซึ่ง

อาจมีองค์สถาปัตยกรรมตั้งอยู่ด้านบนแต่ปัจจุบันพังทลายไปมากแล้ว จนไม่สามารถศึกษารูปทรงที่แน่ชัดได้

บนฐานเขียงของstupakก่ออิฐด้านบน ยังปรากฏร่องรอยของหลุมเสาไม้ แต่ไม่พบร่องรอยของกระเบื้องมุงหลังคาดินเผาจึงสันนิษฐานว่าเป็นหลังคาเครื่องไม้ลักษณะเพิงมุงด้วยวัสดุจากธรรมชาติทั้งหมดอยู่รอบฐานstupakก่ออิฐนอกจากนี้ยังพบร่องรอยการก่อศิลาแลงทับซ้อนอยู่บนชั้นพังทลาย แสดงถึงการเข้ามาใช้พื้นที่ประกอบศาสนพิธีด้านบนในสมัยหลังอีกด้วย

ลักษณะของstupakก่ออิฐเช่นนี้อาจสามารถเทียบได้กับรูปแบบstupakเจดีย์สมัยทวารวดีหลายแห่ง อาทิเช่น เจดีย์จุลประโทน จังหวัดนครปฐม และ เจดีย์ทุ่งเศรษฐี จังหวัดเพชรบุรี เป็นต้น

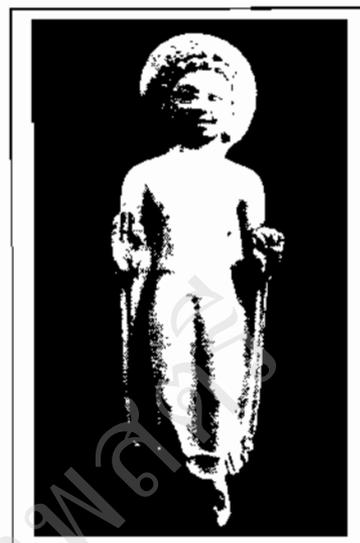
อย่างไรก็ดี ศ.ดร.ผาสุข อินทราวุธ แห่งภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้ให้ความเห็นว่า โบราณสถานเขาค้างนอกมีลักษณะเป็นมหาstupak ตั้งอยู่นอกตัวเมืองโบราณ อาจรับคติการสร้างจากพุทธศาสนamahayana ที่นิยมสร้างอาคารบนฐานสูง มีรูปแบบผังมณฑลจักรวาล และมีความสัมพันธ์กับเขาคมอร์ตน์ ที่ตั้งอยู่ห่างจากเมืองศรีเทพไปทางทิศตะวันตก เป็นระยะเกือบ 20 กิโลเมตร โดยมีภาพสลักเกี่ยวกับพุทธศาสนamahayana อยู่ภายในถ้ำบนยอดเขา และน่าจะมียุคร่วมสมัยกัน

จุดเด่นของโบราณสถานแห่งนี้ อยู่ที่ฐานอาคาร ซึ่งยังคงสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ และมีรูปแบบศิลปะอินเดียผสมผสานอยู่มากกล่าวได้ว่าในประเทศไทยยังไม่เคยพบโบราณสถานที่ร่วมสมัยกัน ที่ยังคงสภาพและมีขนาดใหญ่เท่านี้มาก่อน แสดงคุณค่าทางรูปแบบศิลปกรรมอย่างชัดเจน

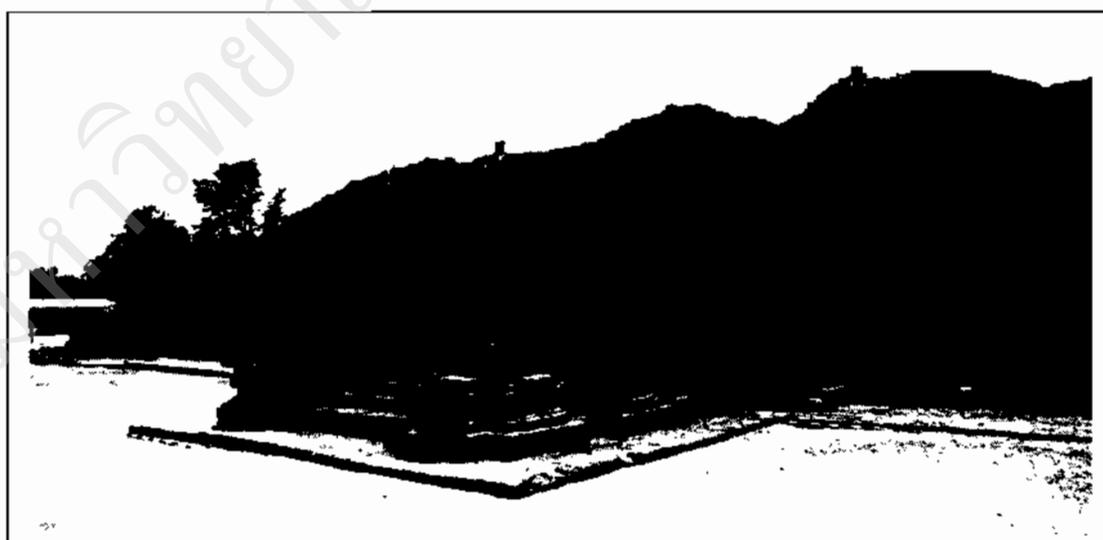

โบราณวัตถุสำคัญ

โบราณวัตถุสำคัญที่พบ ได้แก่ พระพุทธรูปศิลปะทวารวดี สลักจากหินทรายสีเขียว มีลักษณะประทับยืนปางแสดงธรรม (วิตรรกะ) 2 พระหัตถ์ พระเศียรมีขมวดพระเกศารูปก้นหอยเวียนขวาขนาดใหญ่ และมีประภาคมณฑลรูปวงกลมอยู่ด้านหลัง ครองจีวรแบบห่มคลุมบางแบบเนื้อ ชายจีวรด้านล่างเป็นริ้ว ขนาดสูง 57 ซม. กว้าง 16 ซม. ส่วนพระบาทชำรุดหักหายไป กำหนดอายุได้ราวพุทธศตวรรษที่ 13 – 14 ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสมเด็จพระนารายณ์ จังหวัดลพบุรี

พระพุทธรูปองค์นี้ขุดพบบริเวณองค์สถูปก่อก่ออิฐด้านทิศตะวันตก ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นการนำพระพุทธรูปเดิมที่อาจเคยประดิษฐานอยู่ที่เขาค้างนอกแห่งนี้ มาประดิษฐานใหม่ภายในซุ้มก่อก่อด้วยอิฐบริเวณองค์สถูปด้านทิศตะวันตก และที่พระหัตถ์ข้างซ้ายยังพบว่าอาจมีการสลักเป็นร่องนิ้วพระหัตถ์เพิ่มเติม ภายหลังจากที่นิ้วพระหัตถ์ได้ชำรุดหักหายไปในอดีต พระหัตถ์ซ้ายจึงมีลักษณะคล้ายกำลังกำพระหัตถ์อยู่ เมื่อศึกษาพุทธลักษณะของพระพุทธรูปองค์นี้แล้ว พบว่าเป็นรูปแบบที่นิยมในสมัยทวารวดี และมีลักษณะใกล้เคียงกับพระพุทธรูปที่เคยพบจากการขุดศึกษาโบราณสถานเขาค้างใน ภายในเมืองศรีเทพ เช่นเดียวกัน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า โบราณสถานเขาค้างนอกมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมแบบทวารวดีที่มีขนาดใหญ่และมีความสมบูรณ์มากที่สุดเท่าที่เคยค้นพบในประเทศไทยโดยเป็นสิ่งก่อสร้างประเภทสถูปก่อก่อด้วยอิฐที่ตั้งอยู่บนฐานขนาดใหญ่ก่อก่อด้วยศิลาแลง ประดับตกแต่งฐานโดยรอบทั้ง 2 ชั้นด้วยอาคารจำลองที่มีรูปทรงคล้ายปราสาท มีการใช้พื้นที่ประกอบศาสนพิธีอยู่

ด้านบรรอบสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากอินเดีย กำหนดอายุสมัยอยู่ในช่วงราว 1,200 – 1,300 ปี มาแล้ว และมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับชุมชนที่เจริญขึ้นที่เมืองโบราณศรีเทพ และบริเวณเขาคมอรัตน์อย่างใกล้ชิดเช่นกัน

ทั้งนี้ ยังคงปรากฏร่องรอยของกลุ่มโบราณสถานขนาดเล็กโดยรอบอีกจำนวนมากไม่น้อย หากได้รับการศึกษาครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดในอนาคต เชื่อได้ว่าจะส่งผลให้ได้ข้อมูลทางวิชาการด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดีเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนสะท้อนให้เห็นถึงเรื่องราวในภาพรวมของเมืองโบราณศรีเทพและพื้นที่บริเวณใกล้เคียงต่อไป

โบราณสถานปราสาทฤๅษี

ปัจจุบันโบราณสถานปราสาทฤๅษี ตั้งอยู่ภายในเขตวัดป่าสระแก้ว หมู่ที่ 5 บ้านน่าน้ำโครม ตำบลนาสนุ่น อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทางด้านทิศเหนือของเมืองโบราณศรีเทพ ห่างออกไปราว 2 กิโลเมตร โบราณสถานปราสาทฤๅษีหรือในชื่อที่ประกาศขึ้นทะเบียนว่า “ปราสาทนอก” พื้นที่ประกาศขึ้นทะเบียน

จำนวน 1 ไร่ 25 ตารางวา แต่พื้นที่จริงในการสำรวจศึกษาในปัจจุบันประมาณ 4.7 ไร่ โดยประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานพร้อมกับเมืองโบราณศรีเทพและโบราณสถานเขาคมอรัตน์

ในปีงบประมาณ พ.ศ.2551 กรมศิลปากร โดยอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ ได้ดำเนินโครงการอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถานปราสาทฤๅษี งบประมาณทั้งสิ้น 4,500,000 บาท ซึ่งเป็นการดำเนินงานศึกษาด้านวิชาการโบราณคดี และการออกแบบเพื่อการบูรณะ ปรับภูมิทัศน์

สภาพก่อนการดำเนินงานทางโบราณคดีนั้น พบว่ามีลักษณะเป็นปราสาทแบบเขมรหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ก่ออิฐไม่สอปูน มีดินปกคลุมอยู่บริเวณฐานโดยรอบ

สภาพภายหลังการดำเนินงานทางโบราณคดีพบว่าตัวปราสาทก่ออิฐตั้งอยู่บนฐานศิลาแลงขนาดใหญ่ขนาดกว้างด้านละ 7.50 เมตร ตัวปราสาทขนาดกว้างด้านละ 4.60 เมตร ส่วนยอดปราสาทน่าจะประกอบด้วยเรือนชั้นซ้อนลดหลั่นกันประมาณ 4 – 6 ชั้น

มีแนวทางเดินก่อด้วยอิฐเชื่อมมาจากโคปุระด้านหน้าซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันออก และปรากฏแนวอาคารขนาดเล็กล้อมรอบด้วยแนวกำแพงก่อด้วยศิลาแลง

นอกจากนี้ด้านทิศตะวันออกปรากฏแนวทางเดินเพื่อเป็นทางเข้าสู่ศาสนสถาน โดยก่อเป็นขอบด้วยศิลาแลงทอดตัวยาวไปจนกระทั่งถึงสระน้ำด้านนอก พบโบราณวัตถุเนื่องในศาสนาฮินดูลัทธิไศวนิกาย ได้แก่ ศิวลึงค์ ฐานประติมากรรม และชิ้นส่วนโคนนที ห่างออกไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของปราสาทฤๅษีประมาณ 18.5 เมตร พบซากปราสาทขนาดเล็กก่อด้วยอิฐตั้งอยู่ฐานศิลาแลงไม่สูงนัก พบชิ้นส่วนประกอบสถาปัตยกรรมหินทรายอยู่บริเวณใกล้เคียง

กำหนดอายุโบราณสถานแห่งนี้น่าจะมียุคเก่ากว่า หรือร่วมสมัยกับโบราณสถานปราสาทศรีเทพและปราสาทสองพี่น้อง ที่ตั้งอยู่ภายในเมืองโบราณศรีเทพ ราวพุทธศตวรรษที่ 16

จากคำบอกเล่าของ พระครูสุนทร ธรรมปคุณ เจ้าอาวาสวัดป่าสระแก้ว กล่าวว่า โบราณสถานปราสาทฤๅษี เดิมเรียกว่า "ปราสาทหลวงพอลาว" เนื่องจาก หลวงพอลาวอดีตเจ้าอาวาสวัดป่าสระแก้ว เป็นผู้บุกเบิกพื้นที่บริเวณนี้พัฒนาให้เป็นสำนักสงฆ์ซึ่งชาวบ้านก็เรียกปราสาทในชื่อนี้ติดต่อกันมา แต่ชาวบ้านบางกลุ่มก็เรียกว่า "ปราสาทนอก" เนื่องจากเป็นปราสาทที่อยู่นอกกำแพงเมือง ต่อมาในปี พ.ศ.2531 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จะเสด็จมายังอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ เพื่อทอดพระเนตรชมโบราณสถานต่างๆ ของเมืองศรีเทพเป็นครั้งแรก คณะสำรวจทางสำนักราชวังเห็นว่าโบราณสถานแห่งนี้ยังไม่มีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการและเป็นโบราณสถานสำคัญที่อยู่นอกเมืองที่ยังคงสภาพคงสภาพทางสถาปัตยกรรมค่อนข้างสมบูรณ์จึงหาชื่อเรียกโบราณสถานแห่งนี้เสียใหม่ว่า "ปราสาทฤๅษี" ด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ

1. เป็นปราสาทปราสาทที่อยู่นอกเมืองล้อมรอบด้วยป่าเบญจพรรณเหมือนสถานที่บำเพ็ญตบะของฤๅษีไซไฟร นักพรตนักบวช ในป่า

2. มีตำนานพื้นบ้านเมืองศรีเทพเกี่ยวกับการล่มสลายของเมืองศรีเทพ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับ ฤๅษีดาวัว ฤๅษีดาไฟ ที่มีอาศรมอยู่ในป่านอกเมือง ได้มีการตั้งชื่อเรียกให้สอดคล้องกับเรื่องเล่าตำนานดังกล่าวตามความเชื่อของชาวบ้านว่าเป็นที่อยู่ของ ฤๅษี ที่เกี่ยวข้องกับเมืองศรีเทพ

แบบสังเกตสิ่งต่าง ๆ ณ โบราณสถานเมืองในและนอกเมืองศรีเทพ

คำชี้แจง ให้นักเรียนสังเกตสิ่งที่พบเห็นในระหว่างเรียนรู้ตามโบราณสถานต่าง ๆ โดยให้นักเรียนทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตารางที่กำหนดให้ตามที่นักเรียนได้เห็นจริง

รายการ	เห็น	ไม่เห็น
บริเวณหลุมขุดค้นทางโบราณคดี		
1. โครงกระดูกช้าง		
2. โครงกระดูกมนุษย์		
3. ภาชนะดินเผา		
4. เหล็กปลายแหลม		
5. ลูกปัดดินเผา		
บริเวณโบราณสถานเขาค้างใน.		
1. หินศิลาแลง		
2. ลานประกอบพิธีกรรม		
3. รูปคนแคะหัวลิง		
4. รูปคนแคะหัวสิงห์		
5. รูปคนแคะหัวควาย		
6. พระธรรมจักรศิลา		
7. บันไดทางขึ้นทิศตะวันออก		
บริเวณโบราณสถานปราสาทสองพี่น้อง		
1. ฐานก่อด้วยศิลาแลง		
2. มีมุขยื่นออกมาเป็นห้องยาว		
3. ผนังห้องทั้งสามด้านเจาะเป็นช่องซุ้มเป็นรูปสามเหลี่ยม		
4. มีปราสาทองค์ใหญ่และปราสาทองค์เล็กอยู่ติดกัน		
5. ปราสาทสองพี่น้องหันหน้าไปทางทิศตะวันตก		
6. เสาประดับกรอบประตู		
7. ทับหลังเป็นรูปพระอิศวรอุ้มนางปรารถิ		
8. องค์ปราสาทก่อด้วยอิฐมีร่องรอยปูนฉาบภายนอก		
9. ด้านหน้าติดกับมุขยื่นออกมามีฐานรูปกากบาทก่อด้วยศิลาแลง		

รายการ	เห็น	ไม่เห็น
บริเวณโบราณสถานปราสาทศรีเทพ		
1. มีบันไดขึ้นทางทิศตะวันตก		
2. ชั้นส่วนซากไม้เสียบยื่นออกมาจากองค์ปราสาทด้านหน้า		
3. ส่วนฐานทำด้วยอิฐศิลาแลง		
4. ความสูงขององค์ปราสาทสูงประมาณ 13 เมตร		
5. ด้านหน้าขององค์ปราสาทมีสระน้ำก่อด้วยหินศิลาแลง		
บริเวณโบราณสถานเขาค้างนอก		
1. มีบันไดทางขึ้น 4 ด้าน		
2. ส่วนฐานก่อด้วยอิฐศิลาแลง		
3. ส่วนบนก่อด้วยอิฐ		
4. สภาพส่วนบนพังทลายลงมาสันนิษฐานว่าเป็นสถูปเจดีย์		
5. สภาพตัวเขาค้างนอกมีการยกเก็จและเพิ่มมุม		
6. ส่วนฐานมีความกว้างเฉลี่ยด้านละ 64 เมตร		
7. ความสูงจากฐานถึงยอดประมาณ 20 เมตร		
8. บันไดทางขึ้นที่เห็นสวยงามและสมบูรณ์กว่าทิศอื่นคือ บันไดด้านทิศเหนือ		
บริเวณโบราณสถานปราสาทฤๅษี		
1. ปราสาทฤๅษีหันหน้าไปทางด้านทิศตะวันออก		
2. มีฐานทำด้วยศิลาแลงไม่สูงนัก		
3. ตัวปราสาทมีขนาดกว้างด้านละ 7.50 เมตร		
4. ยอดปราสาทก่อด้วยอิฐซ้อนลดหลั่นกันประมาณ 4-6 ชั้น		
5. บริเวณแนวทางเดินเข้าสู่สถานก่อเป็นขอบด้วยศิลาแลงทอดตัวเป็นแนวยาว		

แผนการจัดการฝึกอบรมที่ 3

เรื่อง เราคือไกด์นำชมเมืองศรีเทพ

เวลา 6 ชั่วโมง

สาระสำคัญ

การฝึกให้นักเรียนเป็นมัคคุเทศก์จะทำให้นักเรียนได้ศึกษาประวัติเรื่องราวของเมืองศรีเทพเพื่อจะได้แนะนำให้นักท่องเที่ยวได้ทราบข้อมูลเรื่องราวความเป็นมาของเมืองศรีเทพ ทำให้นักเรียนเกิดความรัก ความภาคภูมิใจ ห่วงแหนรักษาทรัพยากรในท้องถิ่น เป็นการฝึกทักษะในการปฏิบัติงานจากสถานที่จริง นักเรียนจะได้เรียนรู้ระบบการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาที่พบจากการทำงานในสถานการณ์จริง

จุดประสงค์การฝึกอบรม

1. เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะการเป็นมัคคุเทศก์น้อยนำชมโบราณสถานได้

เนื้อหา

ปฏิบัติการฝึกทักษะการเป็นมัคคุเทศก์นำชมโบราณสถานที่สำคัญของเมืองศรีเทพ การแนะนำตนเอง การพาชมนสถานที่ การบรรยายประกอบการนำชม

กิจกรรมการจัดการฝึกอบรม

ขั้นนำ

1. นักเรียนพร้อมกันที่บริเวณหน้าศูนย์ข้อมูล เพื่อขึ้นรถรางไปยังแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานภายในเมืองในและนอกเมืองของเมืองศรีเทพ

ขั้นฝึกอบรม

1. นักเรียนแบ่งกลุ่มๆ ละ 6 คน จำนวน 3 กลุ่ม และกลุ่มละ 5 คน จำนวน 1 กลุ่ม
2. นักเรียนที่แบ่งกลุ่มไปพบผู้ช่วยวิจัยเพื่อทำการแยกออกไปทำการฝึกทักษะการแนะนำชมโบราณสถานเมืองใน โดยแยกออกไปกลุ่มละ 1 โบราณสถานคือ โบราณสถานหลุมขุดค้นทางโบราณคดี โบราณสถานเขาค้างใน โบราณสถานปรางค์สองพี่น้อง โบราณสถานปรางค์ศรีเทพ ให้เวียนตามเข็มนาฬิกา โดยกำหนดเวลาให้แต่ละกลุ่มโบราณสถาน 45 นาที
3. นักเรียนทุกคนในกลุ่มแสดงบทบาทสมมติการแนะนำชมโบราณสถานตามสถานที่จริงทุกโบราณสถานที่เขาไปทำการฝึกปฏิบัติการแนะนำชมโบราณสถานในแต่ละสถานที่จนครบทุกโบราณสถาน ในกรณีที่มีนักท่องเที่ยวมาจริงให้ผู้ช่วยวิจัยขออนุญาตฝึกกับนักท่องเที่ยวเป็นการฝึกปฏิบัติจริง

4. นักเรียนที่แบ่งกลุ่มที่เป็นกลุ่มเดิมไปพบผู้ช่วยวิจัยเพื่อทำการแยกออกไปทำการฝึกทักษะการแนะนำชมโบราณสถานนอกเมือง โดยแยกออกไปพบผู้ช่วยวิจัยกลุ่มละ 1 คน โบราณสถานแรกคือ โบราณสถานเขาค้างนอก เมื่อเสร็จจากเขาค้างนอกแล้วจึงไปต่อที่โบราณสถานปราสาทฤๅษี โดยกำหนดเวลาให้โบราณสถานละ 45 นาที

5. นักเรียนทุกคนในกลุ่มแสดงบทบาทสมมติการแนะนำชมโบราณสถานเขาค้างนอก และปราสาทฤๅษีทำการฝึกปฏิบัติการแนะนำชมโบราณสถานในแต่ละสถานที่จนครบทุกโบราณสถาน ในกรณีที่มีนักท่องเที่ยวมาจริงให้ผู้ช่วยวิจัยขออนุญาตฝึกกับนักท่องเที่ยวเป็นการฝึกปฏิบัติจริง

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยทำการสรุปนักเรียนที่ผ่านและไม่ผ่านการแนะนำชมโบราณสถาน ผู้ที่ไม่ผ่านให้ทำการซ่อมทำการแนะนำชมใหม่จนกว่าจะผ่าน

สื่อการฝึกอบรม

1. สถานที่จริง คือ โบราณหลุมขุดค้นทางโบราณคดี โบราณสถานเขาค้างใน โบราณสถานปราสาทสองพี่น้อง โบราณสถานปราสาทศรีเทพ โบราณสถานเขาค้างนอก โบราณสถานปราสาทฤๅษี

ประเมินผล

1. แบบประเมินทักษะการเป็นมัคคุเทศก์น้อย
2. เกณฑ์การประเมินทักษะการเป็นมัคคุเทศก์น้อย

**แบบประเมินทักษะการเป็นมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ
(สำหรับผู้วิจัย)**

ชื่อ ด.ช. / ด.ญ.

รายการประเมิน	คะแนน		
	3	2	1
1. บุคลิกภาพ			
2. ทักษะการพูด			
3. มนุษยสัมพันธ์			
4. บุคลิกลักษณะการนำเสนอ			
5. ความรับผิดชอบ			
6. การพูดแนะนำสถานที่แก่นักท่องเที่ยว			
คะแนนรวม			

คะแนน	ระดับเกณฑ์การประเมิน	ระดับคุณภาพ
15 - 18	2.51 - 3.00	ดีมาก
11 - 14	2.10 - 2.50	ดี
7 - 10	1.51 - 2.00	พอใช้
1 - 6	1.00 - 1.50	ปรับปรุง

ผลการประเมินทักษะการเป็นมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพอยู่ในระดับ

(ลงชื่อ).....

(.....)

ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินทักษะการเป็นมัคคุเทศก์น้อย

รายการประเมิน	เกณฑ์พิจารณาให้คะแนน		
	3	2	1
บุคลิกภาพ	ภาพรวมของบุคลิก ด้านร่างกาย การแต่งกาย กิจกรรมารยาท การพูดจา มีความเรียบร้อย	ภาพรวมของบุคลิก ด้านร่างกาย การแต่งกาย กิจกรรมารยาท การพูดจา ไม่ค่อยเรียบร้อย	ภาพรวมของบุคลิก ด้านร่างกาย การแต่งกาย กิจกรรมารยาท การพูดจา ไม่มีความเรียบร้อย
ทักษะการพูด	ลำดับเนื้อหาต่อเนื่อง ชวนติดตาม น้ำหนัก เสียงเหมาะสม พูดชัดเจน ชัดคำ ไม่เร็ว ไม่ช้าเกินไป	ลำดับเนื้อหาต่อเนื่อง ชวนติดตาม น้ำหนัก เสียงเหมาะสม แต่พูด ไม่ชัดเจนชัดคำมีซ้ำ บ้างเร็วบ้าง	เนื้อหา น้ำหนัก เสียง พูดไม่ชัดเจน ชัดคำ มีซ้ำ มีเร็ว บ้าง ไม่เหมาะสม
มนุษยสัมพันธ์	สร้างความประทับใจ มีอธยาศัยไมตรี ร่าเริงแจ่มใส มีความเป็นกันเอง กับบุคคลที่มา ท่องเที่ยว	สร้างความประทับใจ ได้บ้าง มีอธยาศัยไมตรี ไม่ค่อยร่าเริงแจ่มใส ไม่มีความเป็นกันเอง กับบุคคลที่มา ท่องเที่ยว	สร้างความ ประทับใจได้ เล็กน้อย มีอธยาศัยไมตรี เล็กน้อย ไม่ร่าเริงแจ่มใส ไม่มีความเป็น กันเองกับบุคคล ที่มาท่องเที่ยว
บุคลิกลักษณะการ นำเสนอ	มีความคล่องแคล่ว ว่องไวกระฉับกระเฉง มีความกระตือรือร้น กล้าแสดงออก	มีความคล่องแคล่ว ว่องไวกระฉับกระเฉง ความกระตือรือร้นมี เล็กน้อย ไม่ค่อยกล้า แสดงออก	ไม่มีความ คล่องแคล่วว่องไว ไม่กระฉับกระเฉง ไม่มีความ กระตือรือร้น ไม่ค่อยกล้า แสดงออก

รายการประเมิน	เกณฑ์พิจารณาให้คะแนน		
	3	2	1
ความรับผิดชอบ	มีความรับผิดชอบสูง ตรงต่อเวลา มีความอดทนอดกลั้น ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ พัฒนาตนเองอยู่เสมอ	มีความรับผิดชอบปานกลาง ไม่ค่อยตรงต่อเวลา มีความอดทนอดกลั้นน้อย ไม่ค่อยตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ พัฒนาดูตนเองอยู่บ้าง	มีความรับผิดชอบน้อย ไม่ตรงต่อเวลา มีความอดทนอดกลั้นน้อย ไม่ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ พัฒนาตนเองอยู่บ้าง
การพูดแนะนำสถานที่ แก่นักท่องเที่ยว	พูดรายละเอียดเนื้อหาของโบราณสถานแต่ละแห่งได้ถูกต้องสมบูรณ์	พูดรายละเอียดเนื้อหาของโบราณสถานแต่ละแห่งได้ถูกต้องบางส่วน	พูดรายละเอียดเนื้อหาของโบราณสถานแต่ละแห่งได้ถูกต้องเล็กน้อย

เกณฑ์การประเมิน

คะแนน	ระดับเกณฑ์การประเมิน	ระดับคุณภาพ
15 - 18	2.51 - 3.00	ดีมาก
11 - 14	2.01 - 2.50	ดี
7 - 10	1.51 - 2.00	พอใช้
1 - 6	1.00 - 1.50	ปรับปรุง

ภาคผนวก จ

- แบบสอบถามการพัฒนาหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น
เมืองศรีเทพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
- แบบสัมภาษณ์ การพัฒนาหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น
เมืองศรีเทพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
- แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง มัธยมศึกษาตอนต้น
เมืองศรีเทพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
- แบบประเมินความพึงพอใจหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น
เมืองศรีเทพ
- แบบประเมินทักษะการปฏิบัติเป็นมัธยมศึกษาตอนต้น
เมืองศรีเทพ

แบบสอบถาม

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
โรงเรียนบ้านปึงนาจาน อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์
(สำหรับนักเรียน)

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้เป็นการสอบถามความต้องการของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อนำไปพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ ดังนั้นจึงขอให้นักเรียนตอบตามความเป็นจริง

แบบสอบถามฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 3 ตอน จำนวน 10 ข้อ

ตอนที่ 1	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน 6 ข้อ
ตอนที่ 2	ความต้องการ ความสนใจ ในการเข้ารับการอบรม
มัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ	จำนวน 4 ข้อ
ตอนที่ 3	ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม	

ขอใจนักเรียนทุกคนที่ตอบแบบสอบถาม

(นายชัยชนะ อินันญะ)

นักศึกษานิเทศศาสตร์ สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

คำชี้แจง ให้นักเรียนใส่เครื่องหมาย ✓ ลงใน () หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริง
หรือกรอกข้อความลงในช่องว่าง

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ

1. เพศ

() ชาย () หญิง

2. อายุ

() 11 ปี () 12 ปี () 13 ปี () อื่น ๆ ระบุ

3. อาชีพของผู้ปกครอง

() รับจ้างทั่วไป () ทำธุรกิจส่วนตัว
() ค้าขาย () พนักงานโรงงานอุตสาหกรรม
() เกษตรกร () รับราชการ
() รัฐวิสาหกิจ () อื่น ๆ ระบุ

4. ปัจจุบันนักเรียนพักหรืออาศัยอยู่กับใคร

() บิดา/มารดา () ญาติ
() อื่น ๆ ระบุ

5. นักเรียนเคยมีความรู้เรื่องเมืองศรีเทพมาก่อนหรือไม่

() เคย () ไม่เคย

6. นักเรียนเคยมีความรู้เรื่องการเป็นมัคคุเทศก์มาก่อนหรือไม่

() เคย () ไม่เคย

ตอนที่ 2 ความต้องการ ความสนใจ ในการเข้ารับการอบรมมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมือง
ศรีเทพ จำนวน 4 ข้อ

1. ถ้ามีการจัดโครงการฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ นักเรียนต้องการ
มีความรู้ ความสามารถ ในเรื่องอะไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

() ความรู้เกี่ยวกับมัคคุเทศก์
() ความรู้เกี่ยวกับเมืองศรีเทพ
() ความรู้เกี่ยวกับโบราณสถานในเมืองศรีเทพ
() ความรู้เกี่ยวกับโบราณสถานนอกเมืองศรีเทพ
() ทักษะการฝึกปฏิบัติการณ์เป็นมัคคุเทศก์น้อย
() อื่น ๆ ระบุ

แบบสัมภาษณ์

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ

สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

โรงเรียนบ้านบึงนาจาน อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์

(สำหรับผู้อำนวยการโรงเรียน ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ศึกษานิเทศก์ หัวหน้าอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ
นักโบราณคดีอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ)

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบความคิดเห็นของท่านที่เกี่ยวกับความต้องการ
ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพเพื่อนำไปสร้างหลักสูตร
ฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียน
บ้านบึงนาจาน อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยจึงขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรด
แสดงความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ

แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ตอน จำนวน 17 ข้อ

ตอนที่ 1 สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 7 ข้อ

ตอนที่ 2 ความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยว
เมืองศรีเทพ จำนวน 8 ข้อ

ตอนที่ 3 ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการแก้ปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรหรือการจัด
กิจกรรมการฝึกอบรม และข้อเสนอแนะอื่น ๆ จำนวน 2 ข้อ

ผู้วิจัยขอขอบคุณท่านเป็นอย่างยิ่งที่ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์

นายชัยชนะ อินันธุ์

นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ผู้สัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงใน () หรือกรอกข้อความลงในช่องว่าง

ตอนที่ 1 สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

1. ชื่อ-สกุล.....
 2. อายุ.....ปี
 3. เพศ
 - () ชาย
 - () หญิง
 4. วุฒิทางการศึกษาสูงสุด
 - () ปริญญาตรี
 - () ปริญญาโท
 - () ปริญญาเอก
 - () อื่น ๆ โปรดระบุ.....
 5. ปัจจุบันท่านดำรงตำแหน่ง
 - () ผู้อำนวยการโรงเรียน
 - () ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 - () กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - () ศึกษานิเทศก์
 - () หัวหน้าอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ
 - () นักโบราณคดีอุทยานประวัติศาสตร์ศรีเทพ
 6. ประสบการณ์ในตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน
 - () น้อยกว่า 5 ปี
 - () 5 - 10 ปี
 - () 11 - 14 ปี
 - () 15 - 20 ปี
 - () 21 - 24 ปี
 - () 25 - 30 ปี
 - () 31 - 34 ปี
 - () 35 - 40 ปี
 - () อื่น ๆ โปรดระบุ.....
 7. ท่านเคยได้รับประสบการณ์การฝึกอบรมหรือการสัมมนาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร
ฝึกอบรมที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่
 - () ไม่เคย
 - () เคย ถ้าเคย ตอบข้อ 7.1 และ 7.2
- 7.1 เรื่อง.....
-
-

7.2 จัดโดยหน่วยงาน.....

ตอนที่ 2 ความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ

1. ปัญหาและความสำคัญที่ต้องมีการฝึกอบรม

1.1 ท่านคิดว่าการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพมีความสำคัญเพียงพอที่จะอบรมหรือไม่ เพราะเหตุใด

1.2 ท่านคิดว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความรู้เกี่ยวกับประวัติโบราณสถาน และโบราณวัตถุเมืองศรีเทพหรือไม่ มากน้อยเพียงใด

2. หลักการของหลักสูตรฝึกอบรม

2.1 ท่านคิดว่าหลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพควรมีหลักการอย่างไร

3. จุดหมายของหลักสูตรฝึกอบรม

3.1 ท่านคิดว่าหลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ ควรกำหนดจุดมุ่งหมายอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. เนื้อหาในการฝึกอบรม

4.1 ในหลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ ควรมีเนื้อหาอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4.2 ท่านคิดว่าเนื้อหาของหลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ ตามข้อ 4.1 จะส่งเสริมให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้และทักษะการเป็นมัคคุเทศก์น้อยอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. เทคนิค วิธีการอบรมและกิจกรรมที่ใช้ในการฝึกอบรม

5.1 ท่านคิดว่าควรนำเทคนิค วิธีการอบรมและกิจกรรมใดบ้าง มาใช้ในการในฝึกอบรมเพื่อให้นักเรียนบรรลุจุดมุ่งหมายของการฝึกอบรม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. สื่อการฝึกอบรม

6.1 เพื่อให้การฝึกอบรมบรรลุจุดมุ่งหมายและกิจกรรมการฝึกอบรมท่านคิดว่าควรนำสื่อใดบ้างมาใช้ประกอบการฝึกอบรม

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

6.2 ท่านคิดว่าวิทยากรผู้ให้ความรู้ตามหลักสูตรฝึกอบรมนี้ควรเป็นใครบ้าง

.....
.....
.....
.....
.....
.....

7. ระยะเวลาในการฝึกอบรม

7.1 ท่านคิดว่าควรกำหนดเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรมกี่ชั่วโมง หรือกี่วัน จึงจะเพียงพอที่จะทำให้นักเรียนบรรลุจุดมุ่งหมายของการฝึกอบรม

.....
.....
.....
.....
.....

8. การวัดและประเมินผลของการฝึกอบรม

8.1 ท่านคิดว่าควรใช้วิธีการใดบ้างในการวัดผลประเมินผล เพื่อตรวจสอบว่านักเรียนได้บรรลุจุดมุ่งหมายของการฝึกอบรมหรือไม่

.....
.....
.....
.....
.....

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
เรื่อง มัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

คำชี้แจง ให้นักเรียนกาเครื่องหมายกากบาท (X) ข้อที่ถูกต้องลงในกระดาษคำตอบที่แจกให้

1. ความหมายของมัคคุเทศก์ในข้อใดไม่ถูกต้อง
 - ก. ผู้นำทาง ผู้ชี้ทาง ผู้บอกทาง ผู้นำเที่ยว
 - ข. บุคคลที่นำนักท่องเที่ยวไปชมสถานที่
 - ค. บุคคลที่นำเที่ยวและอธิบายเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว
 - ง. บุคคลที่พานักท่องเที่ยวไปส่งยังแหล่งท่องเที่ยวในที่ต่างๆ
2. มัคคุเทศก์ เรียกย่อๆ ว่าอะไร
 - ก. ไกด์
 - ข. ผู้ชี้ทาง
 - ค. ผู้นำทาง
 - ง. ผู้นำเที่ยว
3. บุคคลใดต่อไปนี้ไม่เป็นมัคคุเทศก์เฉพาะ
 - ก. สมศรีนำนักท่องเที่ยวไปสถานที่ต่างๆ โดยใช้ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ
 - ข. วิพาดาเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวในเขตพื้นที่ป่า
 - ค. ฉัตรชัยเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวแหล่งประวัติศาสตร์
 - ง. วิชัยเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
4. มัคคุเทศก์ที่นำเที่ยวเมืองศรีเทพ ถือเป็นมัคคุเทศก์ประเภทใด
 - ก. มัคคุเทศก์ศิลปวัฒนธรรม
 - ข. มัคคุเทศก์วัฒนธรรมท้องถิ่น
 - ค. มัคคุเทศก์เดินป่า
 - ง. มัคคุเทศก์แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
5. ข้อใดเป็นบุคลิกลักษณะที่ไม่ดีของมัคคุเทศก์
 - ก. รูปร่างหน้าตาไม่พิกลพิการ
 - ข. มีความเป็นผู้นำ น้ำเสียงไพเราะ เสียงชัดเจน
 - ค. มีความวิตกกังวล พุศติจิตขัด ไม่มีความเชื่อมั่นในตัวเอง
 - ง. แต่งกายสะอาดเรียบร้อย ไม่มีกลิ่นปาก ไม่มีกลิ่นตัว

6. บุคลิกภายนอกที่สำคัญของมัคคุเทศก์เป็นอันดับแรกคือข้อใด
- ร่างกาย
 - การแต่งกาย
 - การพูดจา
 - กิริยามารยาท
7. มัคคุเทศก์ที่ดี ต้องมีลักษณะในข้อใด
- สนใจสิ่งรอบตัว
 - ช่างสังเกต
 - รักการค้นคว้า
 - เป็นนักอ่าน
- ข้อ 1, 2
 - ข้อ 3, 4
 - ข้อ 1, 3, 4
 - ข้อ 1, 2, 3, 4
8. บุคคลในข้อใดถือว่าเป็นผู้มีคุณลักษณะในการเป็นมัคคุเทศก์ที่ดี
- ชาติชายมีความรู้ดี มีความวิตกกังวลตลอดเวลา
 - นางลักษณะดีมีประสบการณ์ในการเดินทาง จำเส้นทางรถท่องเที่ยวไม่ได้
 - รัตนภรณ์รูปร่างสวย สุขภาพแข็งแรง พูดติดอ่าง
 - วิมลศรีมีบุคลิกภาพดี ฝึกฝนการพูดของตนเองอยู่เสมอ
9. การวางตัวของมัคคุเทศก์ข้อใดถูกต้องมากที่สุด
- ยิ้มแย้ม แจ่มใสอยู่เสมอ รู้จักขอโทษและขอบคุณ
 - การปรับตัวให้สนิทสนมกับนักท่องเที่ยว
 - การดูแล เอาใจใส่ต่อนักท่องเที่ยวทุกคนและเป็นกันเอง
 - แสดงความร่าคาญเมื่อนักท่องเที่ยวถาม
10. สิ่งที่มีมัคคุเทศก์แสดงออกมาจากความรูสึกภายในที่ไม่เหมาะสมคือข้อใด
- มีน้ำใจต่อนักท่องเที่ยว
 - ทำหน้าที่ตามใจตัวเองเป็นส่วนใหญ่
 - มีความรับผิดชอบต่อนักท่องเที่ยว
 - มองโลกในแง่ดีและมีมนุษยสัมพันธ์ดี

11. มัคคุเทศก์ไม่ควรปฏิบัติในข้อใด
 - ก. เล่าเรื่องราวความเป็นมาของสถานที่ท่องเที่ยวได้
 - ข. ช่วยนักท่องเที่ยวให้ได้รับความสะดวกและปลอดภัย
 - ค. นำพานักท่องเที่ยวชมฉาย
 - ง. ช่วยนักท่องเที่ยวประหยัดงบประมาณ
12. จรรยาบรรณของมัคคุเทศก์คือข้อใด
 - ก. ปฏิบัติหน้าที่ตามใจตัวเอง
 - ข. มีความรับผิดชอบและตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง
 - ค. หาผลประโยชน์ให้ได้มากที่สุดกับนักท่องเที่ยว
 - ง. บอกข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวพอสมควรไม่ให้มากเกินไป
13. สิ่งที่มีมัคคุเทศก์ปฏิบัติตนไม่ถูกต้องคือข้อใด
 - ก. หลีกเลี้ยงของมีนเมาทุกชนิด
 - ข. บอกนักท่องเที่ยวให้ชื่อของที่ระลึกแพงๆ
 - ค. ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวเวลาได้รับความเดือดร้อน
 - ง. แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจให้กับนักท่องเที่ยว
14. เมืองศรีเทพมีพื้นที่ทั้งหมดเท่าไร
 - ก. 2,189 ไร่
 - ข. 2,489 ไร่
 - ค. 2,889 ไร่
 - ง. 2,989 ไร่
25. บริเวณรอบเมืองศรีเทพมีกำแพงเมืองเป็นลักษณะแบบใด
 - ก. เป็นกำแพงสร้างด้วยอิฐศิลาแลง
 - ข. เป็นป้อมล้อมรอบสลับกกำแพงดิน
 - ค. เป็นคูน้ำคันดินโดยรอบ
 - ง. เป็นกำแพงหินหลายชนิดรวมกัน
16. ชื่อเมืองศรีเทพถูกตั้งชื่อขึ้นเมื่อ พ.ศ.ใด
 - ก. พ.ศ. 2447
 - ข. พ.ศ. 2465
 - ค. พ.ศ. 2459
 - ง. พ.ศ. 2475

17. ชื่อเดิมของเมืองโบราณศรีเทพเรียกว่าอะไร
- ก. เมืองอภัยบุรี
 - ข. เมืองอภัยสาลี
 - ค. เมืองเวสาลี
 - ง. เมืองไพศาลี
18. ผู้สำรวจและเรียกชื่อเมืองโบราณแห่งนี้ว่า เมืองศรีเทพ เป็นคนแรกคือใคร
- ก. พระยาประเสริฐสงคราม
 - ข. พระศรีธมมรัตน์
 - ค. พ่อขุนผาเมือง
 - ง. สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ
19. โครงกระดูกมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นโครงกระดูกที่มีลักษณะอย่างไร
- ก. โครงกระดูกเด็กผู้หญิงนอนตะแคง
 - ข. โครงกระดูกเด็กผู้ชายนอนคว่ำ
 - ค. โครงกระดูกเพศหญิงนอนหงายศรีษะ
 - ง. โครงกระดูกเพศชายนอนคว่ำ
20. ภาชนะดินเผาสิ่งของเครื่องใช้เป็นหลักฐานแสดงให้เห็นถึงข้อใด
- ก. ศีมือในการปั้น
 - ข. คุณค่าของภาชนะ
 - ค. การใช้สอยสิ่งของเครื่องใช้
 - ง. ความเจริญรุ่งเรือง
21. โบราณสถานเขาค้างในก่อด้วยวัสดุใดเป็นหลัก
- ก. อิฐแดง
 - ข. ศิลาแลง
 - ค. หินทราย
 - ง. หินเขียว
22. รูปปั้นคนแคระและรูปปั้นสัตว์ต่างๆ ในท่าแบกที่ฐานเขาค้างในมีความเชื่ออย่างไร
- ก. เพื่อปกป้องสิ่งชั่วร้าย
 - ข. เพื่อความสวยงาม
 - ค. เพื่อเป็นเอกลักษณ์
 - ง. เพื่อทดสอบกำลัง

23. เพราะเหตุใดชาวบ้านจึงเรียกว่าปราสาทสองพี่น้อง
- ก. เพราะมีชาวบ้านสองพี่น้องได้สร้างเอาไว้
 - ข. เพราะมีปราสาทสององค์ตั้งอยู่เคียงกัน องค์หนึ่งใหญ่องค์หนึ่งเล็ก
 - ค. เพราะเป็นปราสาท 2 องค์ที่สร้างในเวลาไล่เลี่ยกัน
 - ง. เพราะปราสาทสองพี่น้องมีลักษณะคล้ายคลึงกัน
24. ทับหลังที่ติดอยู่ที่ปราสาทสองพี่น้องมีชื่อเรียกว่าอะไร
- ก. อูมามเหศวร
 - ข. นารายณ์บรรทมสินธุ์
 - ค. กฤษณะโควารรณะ
 - ง. ศิวนาฏราช
25. เรือนธาตุหรือตัวปราสาทศรีเทพก่อด้วยอะไร
- ก. อิฐ
 - ข. ไม้
 - ค. ปูนปั้น
 - ง. ศิลาแลง
26. โบราณสถานปราสาทศรีเทพและโบราณสถานปราสาทสองพี่น้องสร้างขึ้นในสมัยใด
- ก. ก่อนประวัติศาสตร์
 - ข. ทวารวดี
 - ค. ขอม
 - ง. สุโขทัย
27. โบราณสถานปราสาทศรีเทพหันหน้าไปทางทิศใด
- ก. ทิศเหนือ
 - ข. ทิศใต้
 - ค. ทิศตะวันออก
 - ง. ทิศตะวันตก
28. โบราณสถานเขาค้างนอกและปราสาทฤๅษีอยู่ทางทิศใดของเมืองศรีเทพ
- ก. ทิศเหนือ
 - ข. ทิศใต้
 - ค. ทิศตะวันออก
 - ง. ทิศตะวันตก

29. โบราณสถานเขาค้างนอกมีอายุช่วงประมาณกี่ปี

ก. 1,000 – 1,100 ปี

ข. 1,200 – 1,300 ปี

ค. 1,400 – 1,500 ปี

ง. 1,600 – 1,700 ปี

30. โบราณสถานเขาค้างนอกมีบันไดทางขึ้นกี่ด้าน

ก. 1 ด้าน

ข. 2 ด้าน

ค. 3 ด้าน

ง. 4 ด้าน

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

เฉลยข้อทดสอบ
ก่อนเรียน - หลังเรียน

1.	ง	16.	ก
2.	ก	17.	ข
3.	ก	18.	ง
4.	ก	19.	ค
5.	ค	20.	ค
6.	ก	21.	ข
7.	ง	22.	ก
8.	ง	23.	ข
9.	ก	24.	ก
10.	ข	25.	ก
11.	ค	26.	ค
12.	ข	27.	ง
13.	ข	28.	ก
14.	ค	29.	ข
15.	ค	30.	ง

แบบประเมินความพึงพอใจ
หลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ

คำชี้แจง

1. แบบประเมินความพึงพอใจฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นการสอบถามความพึงพอใจหรือความรู้สึกของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม
2. คำตอบของนักเรียนเป็นการแสดงความรู้สึกหรือความพึงพอใจของนักเรียนแต่ละคน
3. ให้นักเรียนอ่านข้อคำถาม แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องความพึงพอใจที่ตรงกับความรู้สึกที่เป็นจริงของนักเรียน ดังนี้ -

ระดับ 5	หมายถึง	พึงพอใจมากที่สุด
ระดับ 4	หมายถึง	พึงพอใจมาก
ระดับ 3	หมายถึง	พึงพอใจปานกลาง
ระดับ 2	หมายถึง	พึงพอใจน้อย
ระดับ 1	หมายถึง	พึงพอใจน้อยที่สุด

ข้อที่	รายการ	ระดับความพึงพอใจ				
		5	4	3	2	1
1.	เนื้อหาหลักสูตรฝึกอบรม					
	1.1 เนื้อหาที่จัดฝึกอบรมตรงกับจุดประสงค์ของการฝึกอบรม					
	1.2 เนื้อหาที่จัดฝึกอบรมมีคุณค่าและเป็นประโยชน์					
	1.3 เนื้อหาที่จัดฝึกอบรมตรงกับความต้องการของนักเรียน					
2.	สื่อการฝึกอบรมและแหล่งเรียนรู้					
	2.1 คู่มือผู้เข้ารับการฝึกอบรมครอบคลุมเนื้อหาที่จัดฝึกอบรม					
	2.2 คู่มือมีรายละเอียดชัดเจนที่จะนำไปประยุกต์ใช้					
	2.3 คู่มือมีจำนวนเพียงพอกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม					
	2.4 สื่อการฝึกอบรมมีความทันสมัยและหลากหลาย					
	2.5 แหล่งเรียนรู้มีความเหมาะสมในการฝึกปฏิบัติจริง					

ข้อที่	รายการ	ระดับความพึงพอใจ				
		5	4	3	2	1
3.	ระยะเวลาการฝึกอบรม					
	3.1 ระยะเวลาในการฝึกอบรมในแต่ละเนื้อหา					
	3.2 จำนวนวันในการฝึกอบรม					
4.	สถานที่จัดฝึกอบรม					
	4.1 ความสะดวกในการเดินทางเข้ารับการฝึกอบรม					
	4.2 ความเหมาะสมของสถานที่ในการฝึกอบรม					
5	กิจกรรมการฝึกอบรม					
	5.1 การจัดลำดับขั้นตอนในการนำเสนอเนื้อหา					
	5.2 เทคนิคการนำเสนอและการบรรยายของวิทยากร					
	5.3 วิทยากรให้ความเป็นกันเองกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม					
	5.4 การเปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมซักถาม					
	5.5 การแสดงบทบาทสมมติของนักเรียน					
	5.6 การชมวิดิทัศน์เกี่ยวกับมัคคุเทศก์					
	5.7 การชมวิดิทัศน์เกี่ยวกับเมืองศรีเทพ					
	5.8 การออกไปเรียนรู้ ณ โบราณสถานเมืองศรีเทพ					
	5.9 การออกไปฝึกปฏิบัติมัคคุเทศก์ ณ โบราณสถานเมืองศรีเทพ					
	5.10 กิจกรรมการฝึกอบรมมีความเหมาะสม					
	5.11 นักเรียนชอบหลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ					

แบบประเมินทักษะการเป็นมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ
(สำหรับผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย)

ชื่อ ค.ช. / ค.ญ.

รายการประเมิน	คะแนน		
	3	2	1
1. บุคลิกภาพ			
2. ทักษะการพูด			
3. มนุษยสัมพันธ์			
4. บุคลิกลักษณะการนำเสนอ			
5. ความรับผิดชอบ			
6. การพูดแนะนำสถานที่แก่นักท่องเที่ยว			
คะแนนรวม			

คะแนน	ระดับเกณฑ์การประเมิน	ระดับคุณภาพ
15 - 18	2.51 - 3.00	ดีมาก
11 - 14	2.01 - 2.50	ดี
7 - 10	1.51 - 2.00	พอใช้
1 - 6	1.00 - 1.50	ปรับปรุง

ผลการประเมินทักษะการเป็นมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพอยู่ในระดับ

(ลงชื่อ).....

(.....)

ผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินทักษะการเป็นมัคคุเทศก์น้อย

รายการประเมิน	เกณฑ์พิจารณาให้คะแนน		
	3	2	1
บุคลิกภาพ	ภาพรวมของบุคลิก ด้านร่างกาย การแต่งกาย กิจกรรมรยาท การพูดจา มีความเรียบร้อย	ภาพรวมของบุคลิก ด้านร่างกาย การแต่งกาย กิจกรรมรยาท การพูดจา ไม่ค่อยเรียบร้อย	ภาพรวมของบุคลิก ด้านร่างกาย การแต่งกาย กิจกรรมรยาท การพูดจา ไม่มีความเรียบร้อย
ทักษะการพูด	ลำดับเนื้อหาต่อเนื่อง ชวนติดตาม น้ำหนัก เสียงเหมาะสม พูดชัดเจน ชัดคำ ไม่เร็ว ไม่ช้าเกินไป	ลำดับเนื้อหาต่อเนื่อง ชวนติดตาม น้ำหนัก เสียงเหมาะสม แต่พูด ไม่ชัดเจนชัดคำมีซ้ำ บ้างเร็วบ้าง	เนื้อหา น้ำหนัก เสียง พูดไม่ชัดเจน ชัดคำ มีซ้ำ มีเร็ว บ้าง ไม่เหมาะสม
มนุษยสัมพันธ์	สร้างความประทับใจ มีอัธยาศัยไมตรี ร่าเริงแจ่มใส มีความเป็นกันเอง กับบุคคลที่มา ท่องเที่ยว	สร้างความประทับใจ ได้บ้าง มีอัธยาศัยไมตรี ไม่ค่อยร่าเริงแจ่มใส ไม่มีความเป็นกันเอง กับบุคคลที่มา ท่องเที่ยว	สร้างความ ประทับใจได้ เล็กน้อย มีอัธยาศัยไมตรี เล็กน้อย ไม่ร่าเริงแจ่มใส ไม่มีความเป็น กันเองกับบุคคล ที่มาท่องเที่ยว
บุคลิกลักษณะการ นำเสนอ	มีความคล่องแคล่ว ว่องไวกระฉับกระเฉง มีความกระตือรือร้น กล้าแสดงออก	มีความคล่องแคล่ว ว่องไวกระฉับกระเฉง ความกระตือรือร้นมี เล็กน้อย ไม่ค่อยกล้า แสดงออก	ไม่มีความ คล่องแคล่วว่องไว ไม่กระฉับกระเฉง ไม่มีความ กระตือรือร้น ไม่ค่อยกล้า แสดงออก

รายการประเมิน	เกณฑ์พิจารณาให้คะแนน		
	3	2	1
ความรับผิดชอบ	มีความรับผิดชอบ สูง ตรงต่อเวลา มีความอดทน อดกลั้น ตั้งใจปฏิบัติ หน้าที่ พัฒนา ตนเองอยู่เสมอ	มีความรับผิดชอบ ปานกลาง ไม่ค่อย ตรงต่อเวลา มีความอดทน อดกลั้นน้อย ไม่ค่อย ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ พัฒนาตนเองอยู่ บ้าง	มีความรับผิดชอบ น้อย ไม่ตรงต่อ เวลา มีความอดทน อดกลั้นน้อย ไม่ตั้งใจปฏิบัติ หน้าที่ พัฒนา ตนเองอยู่บ้าง
การพูดแนะนำสถานที่ แก่นักท่องเที่ยว	พูดรายละเอียด เนื้อหาของ โบราณสถานแต่ละ แห่งได้ถูกต้อง สมบูรณ์	พูดรายละเอียด เนื้อหาของ โบราณสถานแต่ละ แห่งได้ถูกต้อง บางส่วน	พูดรายละเอียด เนื้อหาของ โบราณสถานแต่ละ แห่งได้ถูกต้อง เล็กน้อย

เกณฑ์การประเมิน

คะแนน	ระดับเกณฑ์การประเมิน	ระดับคุณภาพ
15 - 18	2.51 - 3.00	ดีมาก
11 - 14	2.01 - 2.50	ดี
7 - 10	1.51 - 2.00	พอใช้
1 - 6	1.00 - 1.50	ปรับปรุง

ภาคผนวก จ

- ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม
- ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์
- ค่าดัชนีความสอดคล้องของหลักสูตรฉบับร่าง
- ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบทักษะการเป็นมัคคุเทศก์
- ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบประเมินความพึงพอใจ

ตาราง 12 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามการพัฒนาหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น
 นำเที่ยวเมืองศรีเทพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญ

รายงาน	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					Σx	IOC
	1	2	3	4	5		
1. ความสอดคล้องของข้อความเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
2. ความสอดคล้องของข้อความเกี่ยวกับความต้องการ ความรู้ ความสามารถ ในเรื่องอะไรบ้าง	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
3. ความสอดคล้องของข้อความเกี่ยวกับเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
4. ความสอดคล้องของข้อความเกี่ยวกับนักเรียนต้องการให้มีสิ่งใดบ้างในการฝึกอบรม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
5. ความสอดคล้องของข้อความเกี่ยวกับการเข้าร่วมการฝึกอบรม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
6. ความสอดคล้องของข้อความเกี่ยวกับนักเรียนมีข้อเสนอแนะอื่นๆเกี่ยวกับการฝึกอบรมมัธยมศึกษาตอนต้นนำเที่ยวเมืองศรีเทพ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00

ตาราง 13 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสัมภาษณ์การพัฒนาหลักสูตรมัธยมศึกษา
 น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากการตรวจสอบ
 ของผู้เชี่ยวชาญ

รายงาน	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					$\sum X$	IOC
	1	2	3	4	5		
1. ความสอดคล้องของประเด็นสัมภาษณ์เกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
2. ความสอดคล้องของประเด็นสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหาและความสำคัญในการฝึกอบรม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
3. ความสอดคล้องของประเด็นสัมภาษณ์เกี่ยวกับความรู้เกี่ยวกับประวัติโบราณสถาน และโบราณวัตถุเมืองศรีเทพ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
4. ความสอดคล้องของประเด็นสัมภาษณ์เกี่ยวกับหลักการของหลักสูตรฝึกอบรม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
5. ความสอดคล้องของประเด็นสัมภาษณ์เกี่ยวกับจุดหมายของหลักสูตรฝึกอบรม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
6. ความสอดคล้องของประเด็นสัมภาษณ์เกี่ยวกับเนื้อหาในการฝึกอบรม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
7. ความสอดคล้องของประเด็นสัมภาษณ์เกี่ยวกับเทคนิค วิธีการอบรมและกิจกรรมที่ใช้ในการฝึกอบรม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
8. ความสอดคล้องของประเด็นสัมภาษณ์เกี่ยวกับสื่อการฝึกอบรม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
9. ความสอดคล้องของประเด็นสัมภาษณ์เกี่ยวกับระยะเวลาในการฝึกอบรม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
10. ความสอดคล้องของประเด็นสัมภาษณ์เกี่ยวกับการวัดและประเมินผลของการฝึกอบรม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00

ตาราง 13 (ต่อ)

รายงาน	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					Σx	IOC
	1	2	3	4	5		
11. ความสอดคล้องของประเด็น สัมพันธ์เกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และ แนวทางแก้ไขในการพัฒนาหลักสูตรหรือ การจัดกิจกรรมการฝึกอบรมและ ข้อเสนอแนะอื่นๆ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00

ตาราง 14 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของหลักสูตรฉบับร่าง เรื่อง มัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยว
เมืองศรีเทพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญ

รายงาน	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					$\sum x$	IOC
	1	2	3	4	5		
1. ความสอดคล้องของส่วนประกอบในหลักสูตรฉบับร่าง ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง ขอบข่าย เนื้อหา กิจกรรมในการฝึกอบรม วัสดุ สื่อประกอบการอบรม ระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม แผนการจัดการฝึกอบรม เอกสารประกอบหลักสูตร การวัดและการประเมินผล	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
2. ความสอดคล้องของส่วนประกอบในแผนการจัดการฝึกอบรมที่ 1 ได้แก่ สารสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียน การสอน และการประเมินผล	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
3. ความสอดคล้องของส่วนประกอบในแผนการจัดการฝึกอบรมที่ 2 ได้แก่ สารสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียน การสอน และการประเมินผล	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
4. ความสอดคล้องของส่วนประกอบในแผนการจัดการฝึกอบรมที่ 3 ได้แก่ สารสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียน การสอน และการประเมินผล	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00

ตาราง 15 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญ

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					$\sum X$	IOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5		
1	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
2	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
3	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
4	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
5	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
6	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
7	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
8	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
9	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
10	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
11	0	+1	+1	+1	+1	4	0.80
12	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
13	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
14	+1	0	+1	+1	+1	4	0.80
15	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
16	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
17	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
18	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
19	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
20	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
21	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
22	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
23	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
24	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
25	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
26	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00

ตาราง 15 (ต่อ)

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					Σx	IOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5		
27	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
28	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
29	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
30	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00

ตาราง 16 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบทักษะการเป็นมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ จากเกณฑ์ Rubric จากการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญ

รายงาน	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					Σx	IOC
	1	2	3	4	5		
1. บุคลิกภาพ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
2. ทักษะการพูด	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
3. มนุษยสัมพันธ์	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
4. บุคลิกลักษณะการนำเสนอ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
5. ความรับผิดชอบ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
6. การพูดแนะนำสถานที่แก่นักท่องเที่ยว	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00

ตาราง 17 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบประเมินความพึงพอใจการพัฒนาหลักสูตร
มัลติเทคนิคนำเที่ยวเมืองศรีเทพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากการ
ตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญ

รายงาน	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					$\sum x$	IOC
	1	2	3	4	5		
1. เนื้อหาหลักสูตรฝึกอบรม							
1.1 เนื้อหาที่จัดฝึกอบรมตรงกับ จุดประสงค์ของการฝึกอบรม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
1.2 เนื้อหาที่จัดฝึกอบรมมีคุณค่าและ เป็นประโยชน์	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
1.3 เนื้อหาที่จัดฝึกอบรมตรงกับความ ต้องการของนักเรียน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
2. สื่อการฝึกอบรมและแหล่งเรียนรู้							
2.1 คู่มือผู้เข้ารับการฝึกอบรม ครอบคลุมเนื้อหาที่จัดฝึกอบรม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
2.2 คู่มือมีรายละเอียดชัดเจนที่จะ นำไปประยุกต์ใช้	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
2.3 คู่มือมีจำนวนเพียงพอกับผู้เข้ารับ การฝึกอบรม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
2.4 สื่อการฝึกอบรมมีความทันสมัย และหลากหลาย	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
2.5 แหล่งเรียนรู้มีความเหมาะสมใน การฝึกปฏิบัติจริง	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
3. ระยะเวลาในการฝึกอบรม							
3.1 ระยะเวลาในการฝึกอบรมในแต่ละ เนื้อหา	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
3.2 จำนวนวันในการฝึกอบรม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
4. สถานที่จัดฝึกอบรม							
4.1 ความสะดวกในการเดินทางเข้ารับ การฝึกอบรม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00

ตาราง 17 (ต่อ)

รายงาน	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					Σx	IOC
	1	2	3	4	5		
4.2 ความเหมาะสมของสถานที่ในการฝึกอบรม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
5. กิจกรรมการฝึกอบรม							
5.1 การจัดลำดับขั้นตอนในการนำเสนอเนื้อหา	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
5.2 เทคนิคการนำเสนอและการบรรยายของวิทยากร	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
5.3 วิทยากรให้ความเป็นกันเองกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
5.4 การเปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมซักถาม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
5.5 การแสดงบทบาทสมมติของนักเรียน	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
5.6 การชมวิดิทัศน์เกี่ยวกับมัคคุเทศก์	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
5.7 การชมวิดิทัศน์เกี่ยวกับเมืองศรีเทพ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
5.8 การออกไปเรียนรู้ ณ โบราณสถานเมืองศรีเทพ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
5.9 การออกไปฝึกปฏิบัติมัคคุเทศก์ ณ โบราณสถานเมืองศรีเทพ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
5.10 กิจกรรมการฝึกอบรมมีความเหมาะสม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00
5.11 นักเรียนชอบหลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00

ภาคผนวก ข

- **คะแนนทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน**
- **การวิเคราะห์ความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนก**
- **การวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน**

ตาราง 18 คะแนนที่ได้จากการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การพัฒนาหลักสูตร
ฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

เลขที่	ก่อนเรียน	หลังเรียน	D	D ²
1	9	19	10	100
2	11	20	9	81
3	9	21	12	144
4	15	23	8	64
5	19	25	6	36
6	10	19	9	81
7	20	26	6	36
8	10	21	11	121
9	18	25	7	49
10	10	20	10	100
11	16	24	8	64
12	10	22	12	144
13	13	21	8	64
14	12	20	8	64
15	13	21	8	64
16	16	23	7	49
17	10	22	12	144
18	14	20	6	36
19	20	25	5	25
20	15	20	5	25
21	22	27	5	25
22	21	26	5	25
23	20	25	5	25
Σ			182	1566

ตาราง 19 ผลการวิเคราะห์ค่าความยาก (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อย นำเที่ยวเมืองศรีเทพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ข้อที่	ค่าความยาก (p)	ค่าอำนาจจำแนก (r)
1	0.61	0.33
2	0.78	0.22
3	0.58	0.39
4	0.58	0.39
5	0.61	0.56
6	0.56	0.22
7	0.58	0.28
8	0.61	0.33
9	0.67	0.22
10	0.58	0.50
11	0.56	0.22
12	0.67	0.44
13	0.75	0.50
14	0.67	0.33
15	0.58	0.61
16	0.58	0.28
17	0.64	0.28
18	0.69	0.61
19	0.61	0.22
20	0.58	0.50
21	0.72	0.44
22	0.78	0.44
23	0.50	0.56
24	0.56	0.22
25	0.67	0.33
26	0.69	0.61

ตาราง 19 (ต่อ)

ข้อที่	ค่าความยาก (p)	ค่าอำนาจจำแนก (r)
27	0.53	0.50
28	0.53	0.39
29	0.58	0.28
30	0.64	0.28

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ตาราง 20 ผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ข้อที่	สัดส่วนของคนที่ทำถูก ในแต่ละข้อ (p)	สัดส่วนของคนที่ทำผิด ในแต่ละข้อ (q)	pq
1	0.61	0.39	0.24
2	0.78	0.22	0.17
3	0.58	0.42	0.24
4	0.58	0.42	0.24
5	0.61	0.39	0.24
6	0.56	0.44	0.25
7	0.58	0.42	0.24
8	0.61	0.39	0.24
9	0.67	0.33	0.22
10	0.58	0.42	0.24
11	0.56	0.44	0.25
12	0.67	0.33	0.22
13	0.75	0.25	0.19
14	0.67	0.33	0.22
15	0.58	0.42	0.24
16	0.58	0.42	0.24
17	0.64	0.36	0.23
18	0.69	0.31	0.21
19	0.61	0.39	0.24
20	0.58	0.42	0.24
21	0.72	0.28	0.20
22	0.78	0.22	0.17
23	0.50	0.50	0.25
24	0.56	0.44	0.25
25	0.67	0.33	0.22
26	0.69	0.31	0.21

ตาราง 20 (ต่อ)

ข้อที่	สัดส่วนของคนที่ทำถูก ในแต่ละข้อ (p)	สัดส่วนของคนที่ทำผิด ในแต่ละข้อ (q)	pq		
27	0.53	0.47	0.25		
28	0.53	0.47	0.25		
29	0.58	0.42	0.24		
30	0.64	0.36	0.23		
$\sum X = 673$		$\sum X^2 = 14009$		$\sum pq = 6.89$	

$$r_{tt} = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum pq}{S^2} \right] = \frac{30}{30-1} \left[1 - \frac{6.89}{\frac{(36 \times 14009) - (673)^2}{36(36-1)}} \right]$$

$$= 0.860$$

หมายเหตุ

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อย
นำเที่ยวเมืองศรีเทพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีค่าความเชื่อมั่น 0.860

ภาคผนวก ข

- ตัวอย่างภาพประกอบการบรรยายแผนการจัดการ
ฝึกอบรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ความสำคัญของมัคคุเทศก์

1. อธิบายข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยว
2. นักท่องเที่ยวจะได้ประหยัดเวลาในการศึกษาแหล่งท่องเที่ยว
3. เป็นผู้รู้ถึงกิจกรรมระหว่งการเดินทางให้เด็กชมสวนสนุก
4. นักท่องเที่ยวได้ท่องเที่ยวด้วยความปลอดภัย
5. นักท่องเที่ยวจะลดความเสี่ยงจากอุบัติเหตุในกรณีเดินทางท่องเที่ยว
6. เป็นผู้ช่วยเพิ่มความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยว
7. ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเที่ยวได้อย่างทั่วถึง
8. เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือกรณีเกิดอุบัติเหตุเฉพาะหน้าแก่นักท่องเที่ยว
9. เป็นผู้คอยรับทราบความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว

ประเภทของมัคคุเทศก์

1. **มัคคุเทศก์ทั่วไป** เป็นมัคคุเทศก์ซึ่งมีความรู้เกี่ยวกับงานทั่วๆ ไปในการนำเที่ยวให้นักท่องเที่ยวไปยังที่ต่างๆ ได้ทั่วราชอาณาจักร โดยใช้ภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศปฏิบัติงานในการบรรยายให้ความรู้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่นับตั้งแต่จุดเริ่มต้นของการเดินทางตามรายการนำเที่ยว กระทั่งเดินทางกลับ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. มัคคุเทศก์ทั่วไป (ต่างประเทศ)

บัตรสีบรอนซ์เงิน นำเที่ยวให้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ สามารถเที่ยวได้ทั่วราชอาณาจักร

2. มัคคุเทศก์ทั่วไป (ไทย)

บัตรสีบรอนซ์ทอง นำเที่ยวได้เฉพาะ นักท่องเที่ยวชาวไทย สามารถนำเที่ยวได้ทั่วราชอาณาจักร

2. **มัคคุเทศก์เฉพาะ** เป็นมัคคุเทศก์ซึ่งมีความรู้เฉพาะทางพิเศษ อันเป็นการให้ความรู้พิเศษอย่างอื่นที่นักท่องเที่ยวโดยทั่วๆ ไปที่ให้ความสนใจในด้านนั้น ต้องการจะทราบ ซึ่งแบ่งออกเป็น 8 ประเภท คือ

2.1 มัคคุเทศก์เฉพาะ (ต่างประเทศ - เฉพาะพื้นที่)

บัตรสีชมพู นำเที่ยวให้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทย หรือต่างประเทศ เฉพาะจังหวัดที่ระบุไว้บนบัตรและจังหวัดที่มีพื้นที่ติดต่อกัน

2.2 มัคคุเทศก์เฉพาะ (ไทย - เฉพาะพื้นที่)

บัตรสีฟ้า นำเที่ยวเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวไทย เฉพาะจังหวัดที่ระบุไว้บนบัตรและจังหวัดที่มีพื้นที่ติดต่อกัน

2.3 มัคคุเทศก์เฉพาะ (เดินป่า) บัตรสีเขียว

นำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ป่า

2.4 มัคคุเทศก์เฉพาะ (ศิลปวัฒนธรรม)

บัตรสีแดงนำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวทาง ด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม วรรณคดีไทย

2.5 มัคคุเทศก์เฉพาะ (ทางทะเล) บัตรสีส้ม

นำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ทางทะเล

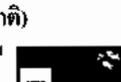
2.6 มัคคุเทศก์เฉพาะ (ทางทะเลชายฝั่ง)

บัตรสีเหลือง นำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ ทางทะเลหรือเกาะต่างๆ โดยมีระยะห่างจากชายฝั่ง ถึงสถานที่ท่องเที่ยวได้ไม่เกิน 40 ไมล์ทะเล

2.7 มัคคุเทศก์เฉพาะ (แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ)

บัตรสีม่วง นำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวเฉพาะภายใน แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่ระบุจัดไว้บนบัตร

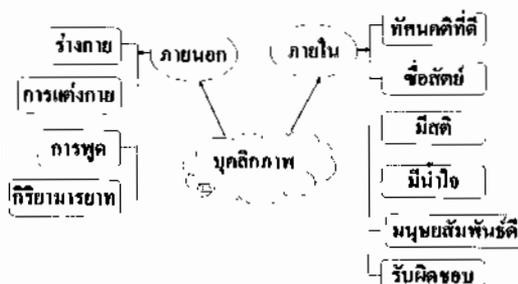

2.8 มัคคุเทศก์เฉพาะ (วัฒนธรรมท้องถิ่น)

บัตรสีน้ำตาล นำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยว ทางด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น เกี่ยวกับ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ โบราณคดี เฉพาะภายใน แหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมท้องถิ่นที่ระบุ ชื่อไว้บนบัตรเท่านั้น

บุคลิกลักษณะที่จำเป็นของมัคคุเทศก์

คุณสมบัติที่ดีของมัคคุเทศก์

1. มีมนุษยสัมพันธ์ดี
 - 1.1 มองโลกในแง่ดี มีความสุขจริงใจ
 - 1.2 สดชื่น ร่าเริง และมีอารมณ์ขัน
 - 1.3 มีน้ำใจ พร้อมทั้งจะให้ความช่วยเหลือ ยินดีที่ได้เห็นผู้อื่นมีความสุข
 - 1.4 มีความเอื้อเฟื้อ รู้จักห่วงใยผู้อื่น
 - 1.5 มีลักษณะ ไม่ก้าวร้าว ไม่สำคัญตนว่าเหนือผู้อื่น

2. มีบุคลิกภาพดี
 - 2.1 มีร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์ ไม่ควรมีหรือผลมบางเกินไป
 - 2.2 มีความคล่องแคล่วว่องไว กระฉับกระเฉง สดชื่น แจ่มใส
 - 2.3 มีอารมณ์มั่นคง เขียวเขิ้ม ไม่หวั่นไหวง่าย เดชะชัย สถานการณ์ต่างๆ ได้ดีอย่างสง่างาม
 - 2.4 แต่งกายเหมาะสมกับกาลเทศะ คือ เหมาะสมกับสถานที่และ โอกาส
 - 2.5 มีกิริยามารยาทอ่อนโยน
 - 2.6 วาจาสุภาพ อ่อนหวาน ไพเราะ

3. มีความรู้ดี
 - 3.1 สนใจสิ่งรอบตัว
 - 3.2 ช่างสังเกต
 - 3.3 รักการค้นคว้า
 - 3.4 เป็นนักอ่าน

บทบาทของมัคคุเทศก์

1. บทบาทของครู ต้องทำหน้าที่อธิบายเรื่องราวต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวควรทราบ
2. บทบาทของนักจิตวิทยา ต้องรู้ว่ามีนักท่องเที่ยวต้องการอะไร
3. บทบาทของนักแสดง เพื่อสร้างบรรยากาศการนำเสนอให้มีชีวิตชีวายิ่งขึ้น
4. บทบาทของนักการทูต ต้องรู้ว่าควรอธิบายเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศหรือท้องถิ่นของตนให้นักท่องเที่ยวฟังอย่างไร

หน้าที่ของมัคคุเทศก์

1. อำนวยความสะดวกในการเดินทาง
2. อธิบายนำชมสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ
3. ดูแลความปลอดภัยและสวัสดิภาพของนักท่องเที่ยว

มารยาทและจรรยาบรรณของมัคคุเทศก์

1. ความระหมัดในหน้าที่และความรับผิดชอบ
2. ความซื่อสัตย์สุจริต
3. ความรู้จักประมาณตัว
4. ความเข้าใจเพื่อนมนุษย์มัคคุเทศก์
5. ความเมตตา กรุณาปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข

สิ่งที่มัคคุเทศก์พึงปฏิบัติ

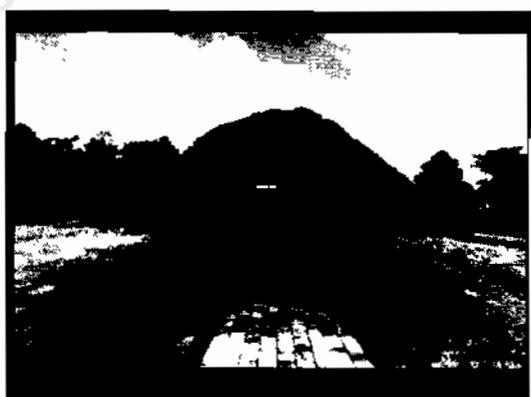
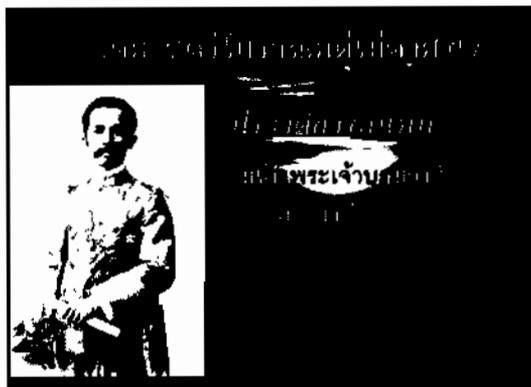
1. ต้องรู้จักขอโทษและขอบคุณ
2. หน้าตาขี้นยิ้มแย้มใสอยู่เสมอ
3. ต้องให้ความสนใจและช่วยเหลือคนแก่ คนพิการ เด็ก
4. ก่อนจะบรรยาย ต้องสำรวจความพร้อมของนักท่องเที่ยว
5. รักษาเกียรติมารยาทที่ดีงามของคนไทย
6. ต้องเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตนและให้เกียรติกับนักท่องเที่ยว
7. อย่าปล่อยให้บรวรบาททางเศรษ โดยเว้นระยะไม่พูดอะไรเลย
8. ให้คำแนะนำกับนักท่องเที่ยวในเรื่องต่างๆ ไป
9. ถ้านักท่องเที่ยวต้องแบกรับรูป มัคคุเทศก์ควรให้โอกาส

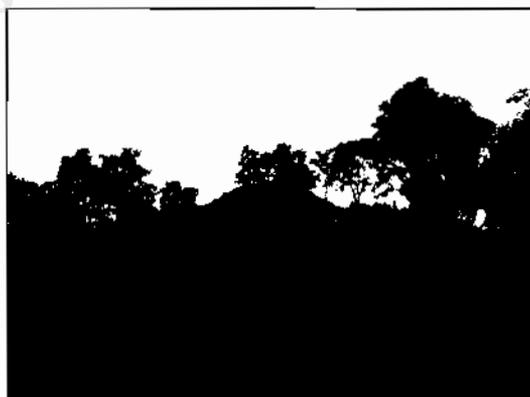
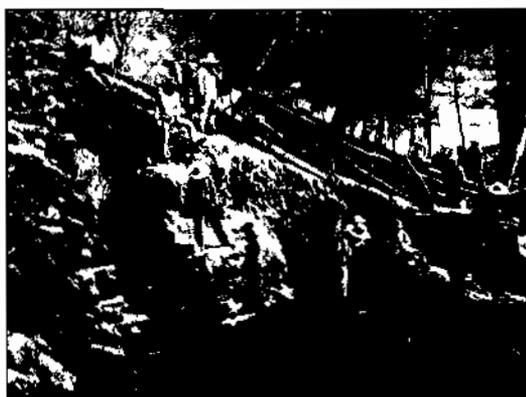
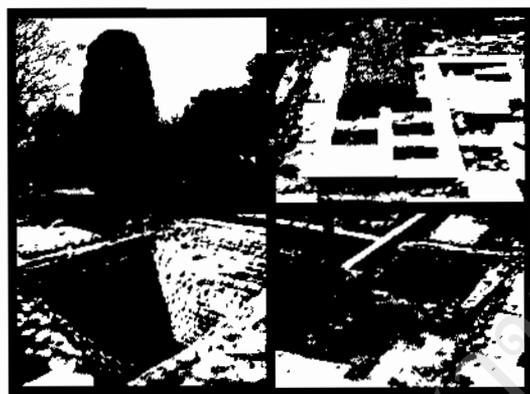
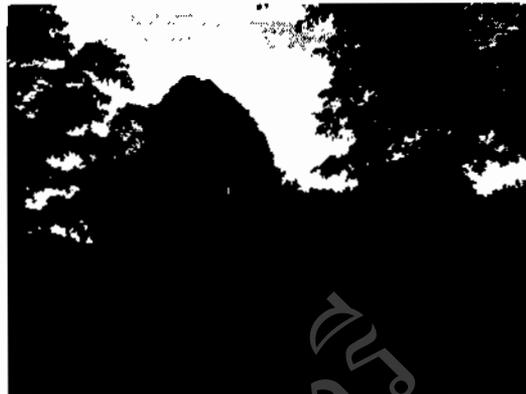

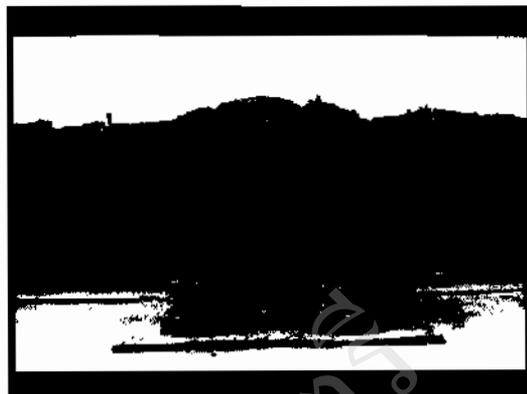
สิ่งที่มัคคุเทศก์ไม่พึงปฏิบัติ

1. ไม่ตะโกน ตบมือดังๆ เพื่อเรียกนักท่องเที่ยวให้เข้ามาหา
2. ไม่พูดจาดูว่า เมื่อนักท่องเที่ยวมาถึงสถานที่ที่นัดหมายเข้าไป
3. ไม่ทำตัวเป็นครู ตั้งหน้าตั้งตาสอน
4. ไม่ควรสูบบุหรี่หรือดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์
5. ไม่ควรนั่งร่วมโต๊ะรับประทานอาหารกับนักท่องเที่ยว
6. ไม่แสดงความรักใคร่
7. ในกรณีที่นักท่องเที่ยวถาม และมัคคุเทศก์ไม่มีความรู้ในเรื่องนั้นๆ ก็ให้ตอบว่าเสียใจที่ไม่มีความรู้ในเรื่องนั้นๆ แต่จะไปค้นคว้าคำตอบมาให้ทีหลังอย่าตอบคำถาม

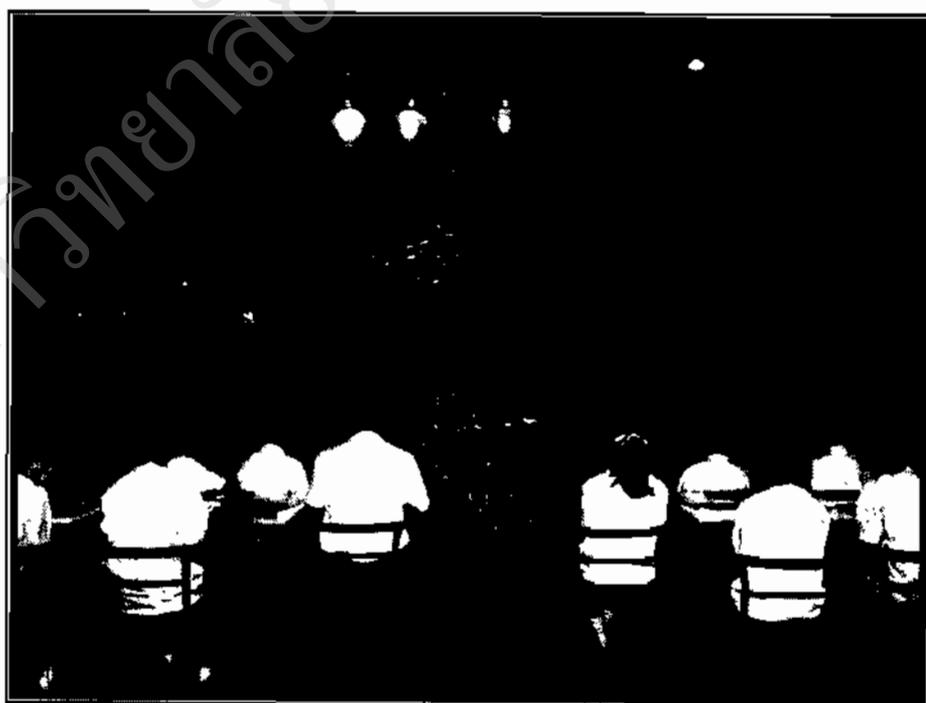

ภาคผนวก ฉ
บรรยายากาศการฝึกอบรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

นักเรียนลงทะเบียนเข้ารับการฝึกอบรม

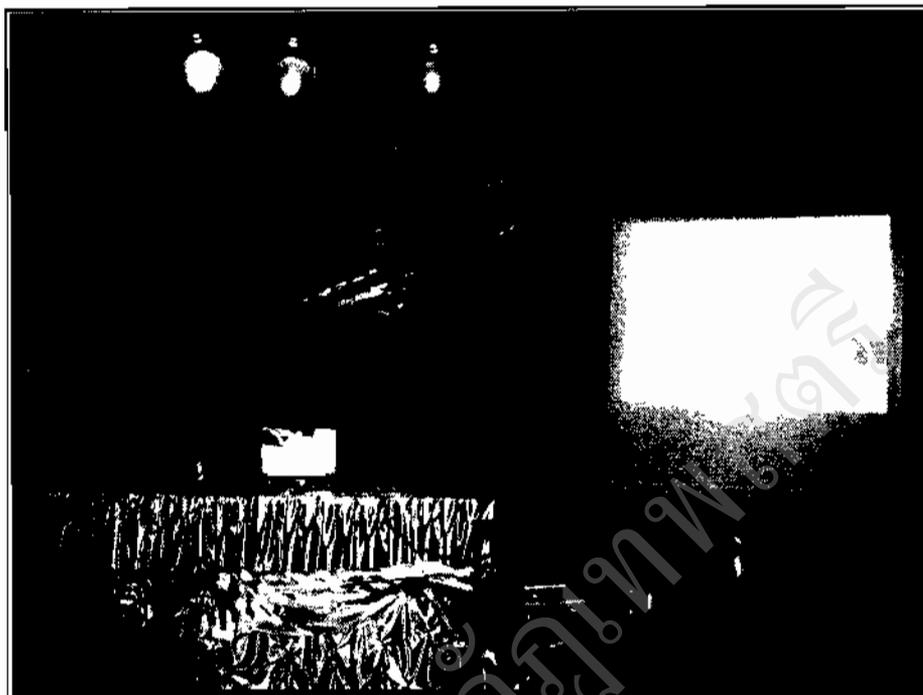
ผู้อำนวยการโรงเรียนกล่าวเปิดการฝึกอบรม

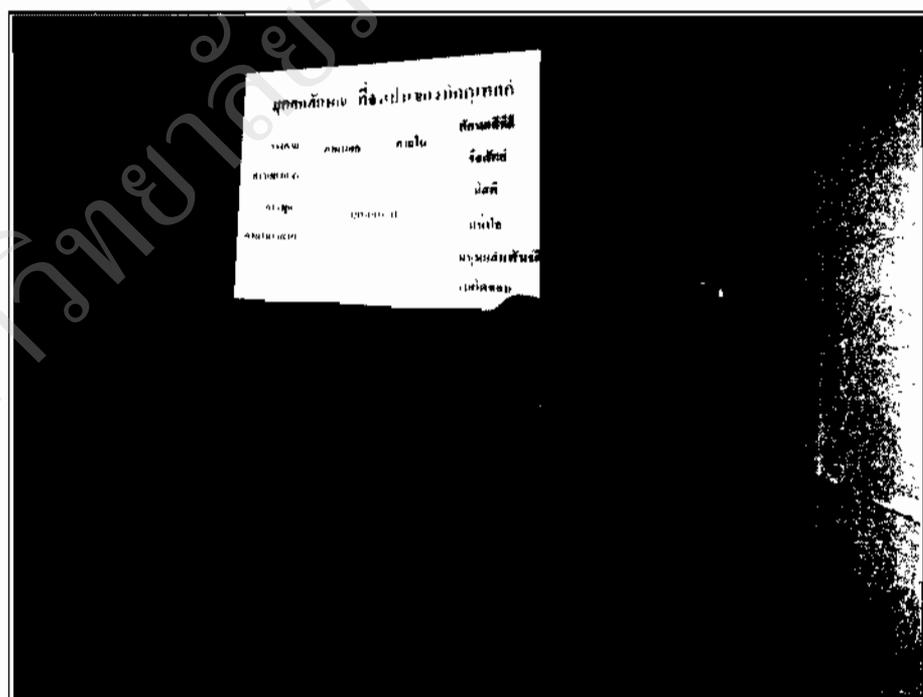
ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาพบปะนักเรียน

วิทยากรผู้ให้การฝึกอบรมและแขกผู้มีเกียรติ

วิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับมัลติเทตก์เบื้องต้น

ตัวแทนนักเรียนนำเสนอใบงาน

นักเรียนฝึกทักษะการพูดการเป็นมัดคู่เทศก์

นักเรียนซ้อมการฝึกทักษะการพูดการเป็นมัดคู่เทศก์

นักเรียนออกมาฝึกทักษะการพูดนำเสนอ

นักเรียนลงทะเบียนเข้ารับการฝึกอบรมในวันที่สองของการฝึกอบรม

ผู้วิจัยชี้แจงขั้นตอนและรายละเอียดการฝึกอบรม

วิทยากรผู้ให้การฝึกอบรมเกี่ยวกับเมืองศรีเทพ

วิทยากรบรรยายให้ความรู้ในรูปแบบเป็น Power Point

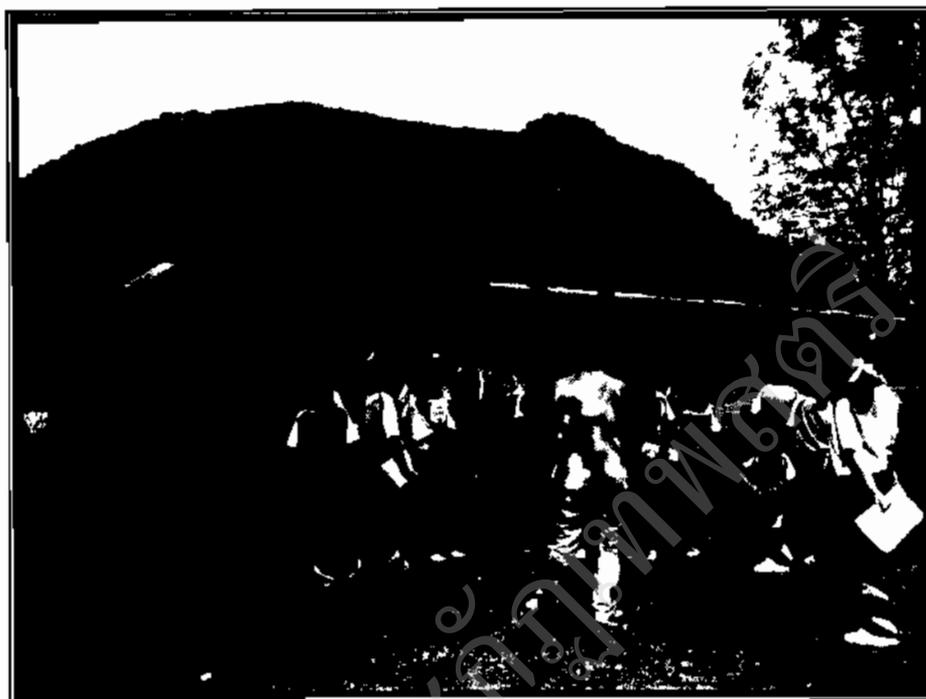
นักเรียนร่วมกันสรุปความรู้แล้วทำใบงาน

วิทยากรบรรยายให้ความรู้ ณ โบราณสถานหลุมขุดค้นโบราณคดี

วิทยากรบรรยายให้ความรู้ ณ โบราณสถานปราสาทสองพี่น้อง

วิทยากรบรรยายให้ความรู้ ณ โบราณสถานเขาค้างใน

วิทยากรบรรยายให้ความรู้ ณ โบราณสถานปรางค์ศรีเทพ

วิทยากรบรรยายให้ความรู้ ณ โบราณสถานเขาค้างนอก

วิทยากรบรรยายให้ความรู้ ณ โบราณสถานปรางค์ฤๅษี

ขึ้นรถรางไปยังโบราณสถานหลุมขุดค้นทางโบราณคดี

ขึ้นรถรางไปยังกลุ่มโบราณสถานเมืองในของเมืองศรีเทพ

นักเรียนฝึกทักษะการนำเสนอหน้าชมโบราณสถาน

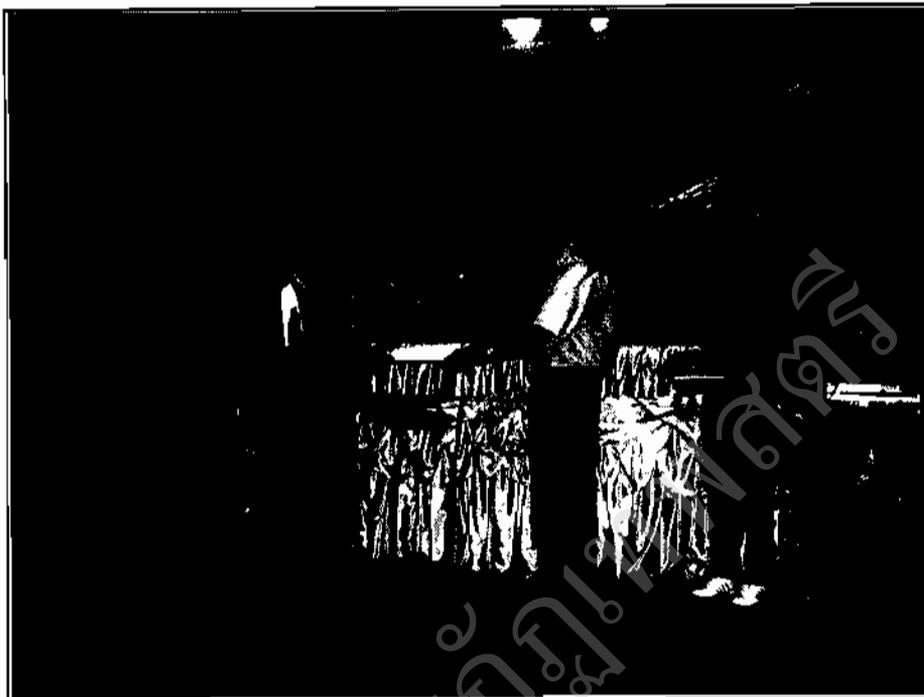
นักเรียนฝึกทักษะการเป็นมัคคุเทศก์จริง
ณ โบราณสถานปราสาทศรีเทพให้กับนักท่องเที่ยว

นักเรียนฝึกทักษะการเป็นมัคคุเทศก์จริง
ณ โบราณสถานปราสาทสองพี่น้องให้กับนักท่องเที่ยว

นักเรียนฝึกทักษะการเป็นมัคคุเทศก์จริง
ณ โบราณสถานหลุมขุดค้นทางโบราณคดีให้กับนักท่องเที่ยว

พิธีมอบเกียรติบัตรให้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรมโดยผู้อำนวยการโรงเรียน

ถ่ายภาพร่วมกันหลังจากปิดการฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเมืองศรีเทพ
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ประวัติผู้ทำวิทยานิพนธ์

ชื่อ - สกุล	นายชัยชนะ อินันญะ
วัน เดือน ปีเกิด	วันที่ 16 เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2507
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 51/2 หมู่ที่ 13 ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ 67170
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนบ้านบึงนาจาน ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2527 ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)แผนกช่างไฟฟ้ากำลัง วิทยาลัยเทคนิคเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ พ.ศ. 2529 ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง (ปกศ.สูง) วิชาเอกเทคนิคการอาชีพงานไฟฟ้า วิทยาลัยครูเทพสตรี จังหวัดลพบุรี พ.ศ. 2531 ครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) วิชาเอกอุตสาหกรรมศิลป์ สาขาไฟฟ้า วิทยาลัยครูเทพสตรี จังหวัดลพบุรี พ.ศ. 2554 ครุศาสตรมหาบัณฑิต (ค.ม.) สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จังหวัดลพบุรี